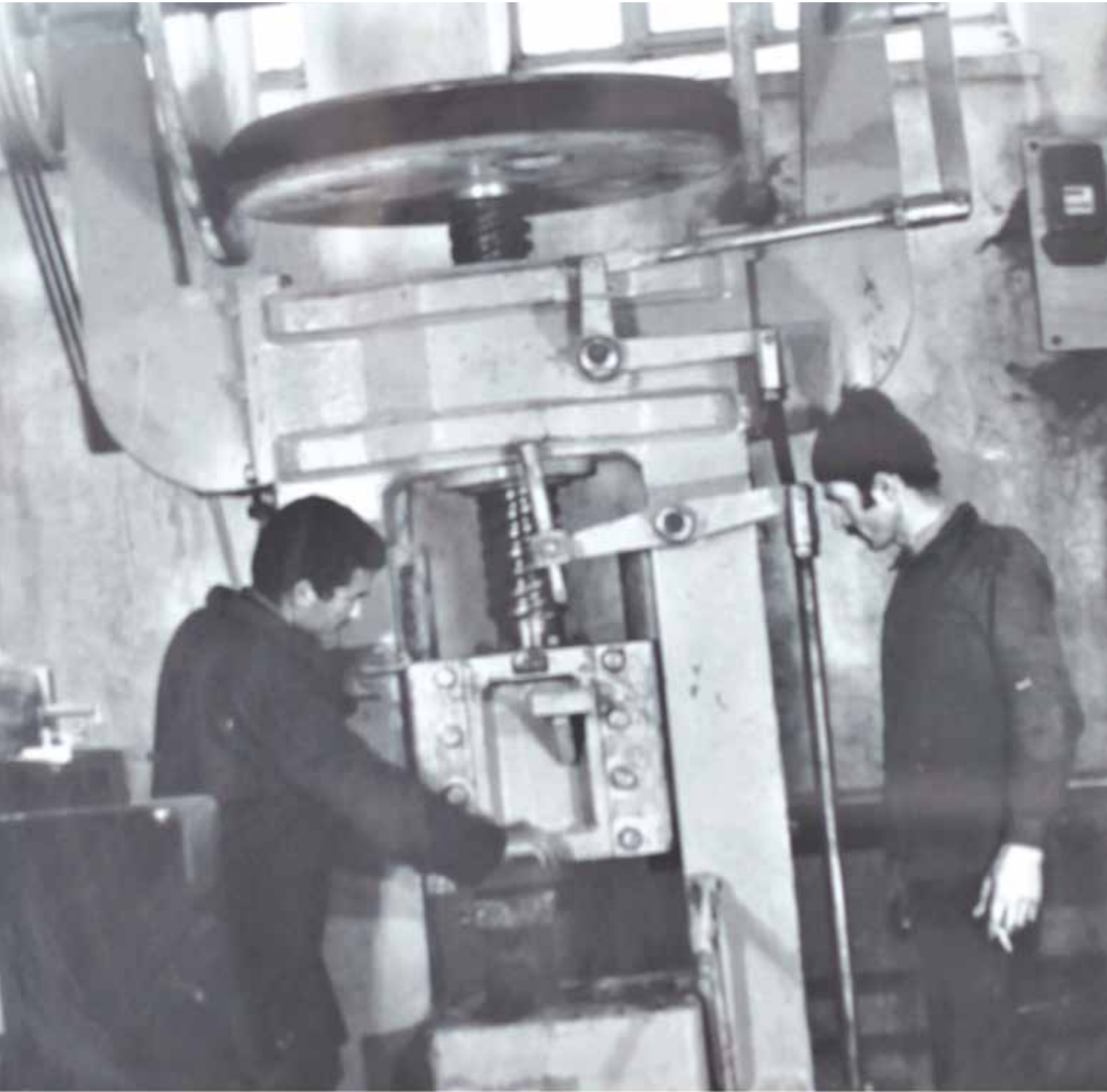

ALLAH İŞ GAYIT HUSASI VERSİN

..... İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN / Mustafa Nadir ÖNAY	3
KÖYE EV YAPTIRMAK / Prof. Dr. Ahmet SINAV	4
Kendi anlatımıyla BAHA AKŞİT'TEN HATIRALAR / Prof. Dr. Mehmet AKŞİT	7
YAŞAR ÇAĞBAYIR VE KUTADGU BİLİĞ YORUMLAMASI / Hasan KALLİMCİ	12
KÖYÜMÜN EFSANELERİ / Mehmet UYAR	14
AMERİKA'DA TANIDIĞIM ÖNEMLİ KİŞİLİKLER OLAYLAR -2- / Prof. Dr. Tarık BAYKARA	19
HATIRA PARÇALARI / Tuncer BAYKARA	23
BEKÇİ DÜDÜĞÜ ERKEN ÖTTÜRÜNCE / Yaşar ÇAĞBAYIR	26
YATAĞAN'IN GELİŞME YILLARI / Ali TUNÇBİLEK	28
ÇOCUKLUĞUMUN YATAĞAN GÜNLERİ -2- / Prof. Dr. Tarık BAYKARA	30
KOOPERATİF (KOPRETİF) NE OLA Kİ? / Mustafa KARAKAYA	33
ŞERİF USTA İLE HASBİHAL / Mustafa KARAKAYA	37
DEDEM HACI HALİL ALTINTAŞ / Latif KAYA	39
DEDEOĞULLARINDAN MEHMET DOĞAN USTA İLE KONUŞMA / M. Nadir ÖNAY	42
ANKARANIN ÜÇ ATLISI / Yusuf ŞENEL	45

Denizli- Yatağan ve Çevresi Yayın Organı
Tarih Kültür Folklor Dergisi

Yıl: 32 Sayı: 35 Cilt: 2 (Yeni Dönem Sayı: 11)

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Rasim Aytin

Genel Yayın Yönetmeni

Mustafa Nadir Önay

Yayın Kurulu

Mustafa Karakaya, Prof. Dr. Tarık Baykara,
Mustafa Nadir Önay, Rasim Aytin

Görsel Yönetmen

Yakup Tutum

Web: www.yatagandergi.com

www.yatagandergisi.tr.gg

E-Postalarımız: yatagandergisi@gmail.com

onaymusna@gmail.com - zeybek381@hotmail.com

Para ile satılmaz!

© Dergideki yazıların fikri sorumluluğu yazarlarına aittir.

Hatıralar

Dergimizin bazı sayılarında önemli hatıralara yer veriyoruz. Bu sayımızda Tuncer Baykara hocamızın, Yaşar Çağbayır hemşehrimizin, Tarık Baykara'nın yurt içinden ve dışından önemli günlük ve hatıraları yer alıyor. Geçtiğimiz sayıda Refik Karakaya'nın Hasan Ali Azgın'dan dinledikleri ile Ali Tunçbilek'in Yatağan'daki 1950'li 1960'lı yıllara ait gelişmelere dair önemli notlarını da yayınladık. Hepsi de birbirinden değerli bu yazılarda Yatağan'ın geçmiş yıllardaki hayatına ait çok önemli noktalara temas edildiğini görüyoruz.

Elbette hatıralar şahsi gözlem ve duygulara dayanır. Bu açıdan tek taraflı bir bakış açısı barındırıyor diyerek bazı araştırmacılar tarafından hafife alınır. Gerçek ise öyle değildir. Veleve ki şahsi gözlem tecrübe ve duygulara dayansın. Onların yayınlanmış olması bile başlı başına büyük bir olaydır. Çünkü yazılmasa bir meçhul olarak kalacak birçok şeyi biz onlarda bulabiliriz.

Ali Tunçbilek'in Yatağan'a gelen ilk motorlu araçların kasa-ba halkında uyandırdığı ilgiyi onların verdikleri tepkiyi binici elden bir gözlemci olarak aktarması toplumun nereden nereye geldiğini göstermesi açısından çok değerli bilgiler ihtiva ediyor. Ayrıca bu araçları getiren kişileri, onlarda bir takım işlemler yaparak kullanılır hale getiren sanat-

karları da daha yakından tanımış oluyoruz. Yatağan'daki yolların açılması, imar planlarının yapılıp uygulanması, kanalın yapılıp sellerden kurtulmanın hikayesi gibi daha pek çok bilgiyi bu hatıralarda bulabiliyoruz.

Bu sayımızda Ali Tunçbilek'in de bahsettiği Yatağan'daki gelişmelerde birinci derecede rol alan ve beldenin yetiştirdiği büyük değerlerden Baha Akşit'in oğlu Mehmet Akşit tarafından kayda alınan bir video kaydının deşifresinin yayınına başlıyoruz. Mehmet Akşit'in tarafımıza ulaştırdığı ve deşifresini yaptığımız bu kayıta Baha Bey hem kendi hikayesini anlatıyor hem de Yatağan'a ait başka yerde bulamayacağımız bilgiler veriyor. Baha Akşit'e rahmet dileklerimizle birlikte bize bu videoyu ulaştıran Ayşen Baykara ve Mehmet Akşit'e teşekkür ediyoruz.

Latif Kaya Damardı Sohbetleri'ne bu sayımızda da devam ediyor. Biz bu sohbetlerden hem zevk alıyoruz hem de bilmediğimiz pek çok şeye vakıf oluyoruz.

Dergimize sürekli yazanlara teşekkür ederken, her yaştan yeni yazarları da beklediğimizi hatırlatırım. Yatağan ve çevresine ait değişik alanlarda anlatacak hikayesi olanlara sayfalarımızın açık olduğunu bir kez daha ifade etmek isterim

Yatağan dergimizin yeni sayılarında buluşmak dileğiyle...

**Mustafa Nadir
ÖNAY**

yatagandergisi@gmail.com

Prof. Dr.
Ahmet SINAV

KÖYE EV YAPTIRMAK

Amerikan İngilizcesi'nde eve dönüş için bir tabir kullanılır; I am going back home. Savaştan dönen askerler söylerler bunu. Veya, macerasını yaşamış kovboyar, altın aramaya çıkmış macera-perestler... Demek isterler ki; artık yaşayacağımı yaşadım, göreceğimi gördüm, eve dönüp huzura kavuşmak istiyorum. "Home" kelimesi yaşadığımız evden ziyade yuva, vatan, sıla demektir. Kendini ait hissettiğin ve sevdiklerinin seni beklediği, daima özlediğin o huzurlu, güvenli mekandır yuva.

İşte bu nedenle, 12 yıl yaşadığım ve kariyerimin zirvesine ulaştığım Amerika'daki profesörlüğümü, 300 m2 evimi, iki lüks arabamı ve aylık 9000 dolar civarındaki gelirimi bırakıp vatana döndüm. Doymuşluk hissediyordum. Bir de bitmek bilmeyen bir yalnızlık. Şair Hilmi Yavuz'un dediği gibi; yalnızlığın yüzünü gördüm kalabalıkta...

Brezilya'lı eşime niyetimi açtığım da hiç itiraz etmemişti. Öna da yetmişti yalnızlık belli ki. Derler paylaşarak azalır, mutluluk paylaşarak artarmış. Yaşayarak öğrendik. Paylaşacak kimseyi bulamamak yetmişti ikimize de. Dedi ki;

"-Gidelim. Bari birimizin ailesi yanında büyütürüz çocuklarımızı. Çocuklarımızın sevinçlerini paylaşacak amcaları, halaları olur. Büyükanne, büyükbaba tanırılar. Gidelim."

Topladık tası tarağı, kalktık geldik. Kolay olmadı tabi. Çok da masraflı oldu. Hesaplar tutmadı çünkü. Türkçe bilmeyen bir hanım ve 1-4 yaşları arasında üç tane bebek ile yepyeni bir hayata başlamanın kolay olmayacağını biliyordum. İstanbul'da profesör de olsak bir devlet memuru maaşıyla geçinemezdik. Ama yapmak istediğim işler ve projeler de İstanbul'a yakın olmamı gerektiriyordu. Bu yüzden gelen teklifler arasından Edirne'yi seçtik. Küçük, ucuz dolayısıyla da yaşaması kolay bir şehirdi. Üstelik tarihi

Düden Köyü

ve doğal zenginlikleri de vardı. Trakya Üniversitesi de 30 yıla yakın geçmişi olan tipik bir devlet üniversitesiydi ve cevval rektörü de projelerimi desteklemek için söz verdi. İstiyordum ki; 12 yıllık USA'daki akademisyenlik deneyimlerimi uygulayarak kayda değer bir şeyler yapayım ve milletimin yüzlerce yıldır yaşadığı öğrenilmiş çaresizliğini aşabilmesine karınca kaderince de olsa bir katkıda bulunabileyim.

Önce beni Güzel Sanat Sanatlar Fakültesi'ne dekan atadı rektör Enver Duran. Uzmanlık alanım olmamasına rağmen, üç yıldan fazla çalıştım orada. Elimden geleni yaptım ve yeni kurulmuş bir fakülteyi, Türkiye'nin en güzel okullarından biri haline getirdim.

O arada bir taraftan da, Türkiye'de daha önce pek bilinmeyen ve hiç yapılmamış olan Tıp Ressamlığı eğitimini başlatmak istedim. USA'daki bu alanın uzmanları olan arkadaşlarımdan da desteğiyle, bu alanda eğitim veren bir akademik birim oluşturabilmek için çok çalıştım ama başaramadım. Muhtaç hissetmeyenlere ihtiyaçlarını anlatmanın imkansızlığını öğrendim.

Edirne'yi sevmiştik. Bir akşam çocukları yatırdıktan sonra evde eşimle otururken sordum;

- Hanım, senin için "yuva, home" neresi?

- Anlamadım?

- Home diyorum. Hani "I am going back home" dediğin zaman gitmek istediğin yer.

- Bilmiyorum.

**"Burayı kendimize
yuva edinelim mi?
Bir arsa alalım,
kendimize uygun
bir ev yaptıralım,
yerleşelim ve
çocuklarımızı o
evde büyütelim.
Bari çocuklarımız
kendilerini
o yuvaya ait
hiss etsinler."**

- Doğduğun şehir mi? Büyüdü-ğün yer mi? Şu anda Brezilya'da ailenin oturduğu şehir mi? Evlendiğimizde yerleştiğimiz o ilk evimizin olduğu sevimli Nyack kasabası mı? Daha sonra taşındığımız New Jersey'deki o güzel site mi? Yoksa, Georgia'da çok beğenerek aldığımız o büyük evimiz mi? Kendini en çok nereye ait hissettin?

- Bilmiyorum. Hiçbirine kendimi ait hissetmiyorum. Aslında, kendimi ait hissettiğim tek yer sen ve çocuklarla birlikte olduğumuz yer. Birlikte neredeysek orası benim yuvam.

- Anladım.

- Neden sordun bu soruyu?

- Ben de senin gibi hissediyorum da ondan. Onca yer değiştirdikten sonra bir yere ait olma duygumu kaybetmişim. Artık kendimi hiçbir yere ait hissetmiyorum. Her yerde yabancıyım ve bu duyguyu sevmiyorum.

- Haklısın.

- Edirne'yi sevdin mi?

- Evet.

- Burayı kendimize yuva edinelim mi? Bir arsa alalım, kendimize uygun bir ev yaptıralım, yerleşelim ve çocuklarımızı o evde büyütelim. Bari çocuklarımız kendilerini o yuvaya ait hissetsinler.

- Neden olmasın. Yapalım.

Ama nasip olmadı. Arsayı alsak da üzerine bir ev yaptırma imkanı bulamadan rektörlük teklifi geldi Gaziantep'den. Ünlü ŞANKO Holding'in kurucu rektör olmamı istediler. Çok cazip bir teklifti. Kabul ettim ve üç yıl da orada gayret ettim güzel, doğru ve övülen işler yapmaya. Yaptım da. Üçüncü yılım bittiğinde tercih edilen, küçük ve butik bir tıp üniversitesi haline geldi SANKO. Ama kurumsallaşamamış özel sektörün zorlukları ve devlet bürokrasisinin olumsuz şartları, orada istediklerimi yapabilmeye devam etmemi engelledi ve istifa edip ayrıldım.

Rektörlük görevim boyunca Yüksek Öğretim Kurumu'nda, ülkemizin akademik hayatındaki doğru zannedilerek uygulanan, ama aslında yanlış olan ezber uygulamalar ile elimden geldiğince mücadele ettim. Büyük oranda rektörlerin oluşturduğu Üniversitelerarası Kurul toplantılarında doğru bildiklerimi yüksek sesle savunup, doğru kararlar alınmasına katkıda bulunmaya çalıştım. Eğitim komisyonlarında aktif olarak çalışıp raporlar hazırladım. O raporların çoğu sümen altı edilse de bazı ezberleri boza-bildiğimi sanıyorum.

Rektörlüğün kazancı iyiydi. Amerika'dan dönüşün zararını biraz olsun telafi edebildim ve birikimlerimizle Sapanca'da küçük bir ev yaptırıp yerleştik. Artık özel üniversitelerin cazip tekliflerini bırakıp devlet üniversitesine

Ahmet Sınay yeni evde bayram yahnisi yapmanın zevki ile...

dönemezdim. Edirne uzak kalmıştı İstanbul'a ve özel üniversitelerin büyük çoğunluğu İstanbul'daydı.

Sapanca muhteşem bir doğaya sahiptir. Yemyeşil doğası, güzel gölü ve İstanbul'a yakınlığı ile yaşamak için ideal bir yerdir. Biraz pahalıdır ama hangi güzellik ucuz ki? Küçük evimizin küçük bahçesini meyve ağaçları dikerek süsledik ve sevimli bir köpek de koyup güzelliği tamamladık. Artık çocuklarımızın "baba evi" diye bilecekleri bir yuvaları var. Doğum hakları icabı sahip oldukları üçer pasaport ile rahatça dünyayı dolaşabilir, hayallerinin peşinden koşabilir ve yorulduklarında "I am going back home" deyip yuvalarına dönebilirler.

Ama benim için hala dünya galesini arkamda bırakabileceğim bir yer olamadı Sapanca. Üstelik çarşıda kendime özel küçük bir ofis bile yaptığım halde gönlümü eğlemiyor bu sonradan yapılmış yuva. Amerika'daki tüm evlerimde yaşadığım o eksiklik duygusunu bu cennette de yaşıyorum. Ama, hep geçici bir moladaymışım gibi, hep misafirmişim gibi bir his var içimde. Bir türlü geçmek bilmiyor.

2015 yılı baharında rahmetli babamın cenazesini mezarına indirirken, bu hissi yaşamadığım tek bir yerin doğduğum köy olduğunu fark ettim. Burdur'un Yeşilova ilçesine bağlı Düden Köyü. Atalarımın yaşadığı Acıpayam Yeşilyuva kasabasının arkasındaki çamlı dağların yaylası olan bu küçük köy.

Babamı, vasiyeti gereği, köy mezarlığında babası Hafız Ahmet'in ayakucuna defnettikten sonra dayımın evine geldik. Ağabeyim ünlü yönetmen Osman Sınay ve ablam profesör Aysen Soysaldı ile tahtalıkta oturup Oğlanöldü Dağı'nın ufuk çizgisine dalmışken ağabeyime sordum:

"- Şu dağların tepesindeki çamlar ne kadar da bir kervanı andırıyor değil mi?"

"- Evet. Çocukluğumdan beri her gördüğümde ben de onu düşünürüm. Bak şu öndeki karal-

tı kervanı çeken eşek, onun arkasındaki büyük çamlar develer gibi.”

“ - Çocukken hep o kervana katılıp gitmeyi hayal ederdim.”

“ - Ben de.”

“ - Abi, buraya bir ev yaptırsak ya! Her bayram gelir toplanırız ailecek. Hem sıla-i rahim, hem de bayram ederiz.”

Ablam da sevindi bu fikre, küçük kardeşlerim de... Onlar da benzeri hisleri yaşamış olmaları ki, köyümüze ortaklaşa bir ev yaptırıp, bayramları kendi evimizde geçirmeye karar verdik.

Uygun arsa arayışlarımız nihayet 2020’de son buldu ve köyün mezarlık tarafında, tek dönümlük önü açık bir yamaç arsa içindeki yıkık evi satın alıp tamamen yıktık. Yerine de projesi Burdur İl Özel İdare tarafından onaylanmış yuvamızı kondukdruk.

İnşallah her bayram Hafız Ömer ile eşi Terzi Nazife hanımın çocukları ve torunları olarak orada toplanacağız. Geçmişlerimizin ruhları için dualar edip, kurbanlar keseceğiz. Tahtalıkta yorgan altında yatıp sessizliği dinlerken yıldızlara bakarak uyuya kalacağız. Sabah yakutığımız ocak etrafında toplanıp yufka ekmek ve isli bazlama yapıp, daha dumanı tüterken arasına tereyağı sürüp, biberli tuz ekip, üzerine acılı tarhanamızı kaşıklayacağız. Bahçemizde yetiştirdiğimiz patatesi küle gömeceğiz. Ellerimizi yaka yaka soyup, yufkamızın içinde ezeceğiz. İçine bahçeden kopardığımız soğan erkeklerini koyup dürüm yapacağız. Yazın sıcaklığında Sekkili’den topladığımız ekşi erikleri tahtalıkta taşla ezip, tuzlayıp, ağzımız sulanırken tekerlemeler söyleyerek ağılama-terleme yapacağız.

Şerife Ninemiz’in anneme öğrettiği, bizim de ondan öğrendiğimiz geleneksel yahnimizi, odun ateşinde kaynattığımız kazanda pişirip, ziyaretimize gelen dost ve akrabaya ikram edeceğiz.

Mutluluk paylaşınca çoğalır tablosu

Çocuklarımız ve torunlarımızla dedemizin, babamızın imamlık yaptıkları ahşap köy camisinde kıldığımız bayram namazından sonra cami önünde sıralanıp bayramlaşacağız. Cuma namazlarında marangoz Sarı Hasseyin dedemin yaptığı ahşap minberden hutbe okuyan dedemizi hayal edeceğiz.

Yıkılmaya yüz tutmuş köy okuluna giderken koltuğumuzun altında götürdüğümüz odunları anlatıp, artık birer ihtiyar köylü olmuş sınıf arkadaşlarımızla oynadığımız oyunları yad edeceğiz. Kızıbaşı olduğu için tavşan yememesi dışında hiçbir inancı acayip görülmeden, köy imamı babamız tarafından haftanın iki-üç günü evdeki fakir soframıza davet edilen rahmetli İsmet öğretmenimizi, kayıtsız gittiğim okulda bana eliyle karne hazırlayan Ali öğretmenimizi, Caminin bitişiğindeki Atatürk büstü olan küçük parkı yapan Sait öğretmenimizi ve diğerlerini saygıyla anacağız.

Öküz gütmeye gittiğimiz dağları bayırları yürüyeceğiz, Kürt ağacının dallarından yaptığımız sopalarla, çellik çomak ve tingildetmece oynayacağız, yağmurdan sonra dağlarda çıkan kuzugöbeklerini, çintarları toplayacağız, yabani Kuşburnu çayı yapıp içeceğiz, akraba tarlalarından yolduğumuz yeşil nohutları çayda yıkayıp çayırda patlatarak yiyeceğiz. Gaysar’a Sultan Dimlit üzümü yemeğe giderken, her hafta eşiği ile dağları aşır oradaki bağından bize üzüm getiren Hafız Hatice ninimizi hatırlayacağız. Bıçakçı Alibey dayının Yatağan’dan öğrenip yaptığı boynuz saplı çakıları ile taze çam dallarından düdük yapıp öttüreceğiz.

Allah izin verirse daha neler neler yapacağız...

Dünyada kendimizi güvende hissettiğimiz, hayatın gailelerini ufuklarımızı çevreleyen dağların arkasında bırakabildiğimiz mütevazı yuvamızda, fırsat bulduğumuz kadar, sevdiklerimizle özlediklerimizi yaşayacağız. (Ahmet SINAV, Sapanca, Kasım 2022)

Kaydeden:
Prof. Dr. Mehmet AKŞİT

Kendi anlatımıyla BAHA AKŞİT'TEN HATIRALAR

1. Bölüm

Ben doktor Baha Akşit. Bu konuşmayı çocuklarım için yapıyorum. Ben Denizli'de Acıpayam ilçesinin Yatağan köyünde -o zaman köy idi- Bin dokuz yüz on dört senesi (1914) 6 Mart'ında (8 Rabiülahir 1332-Hicri = 21 Şubat 1329 Rumi- Cuma) doğdum. Babamın söylediğine göre Rabi ay itibariyle Mevrit ayının on beşinci günü dünyaya gelmişim. Uzun yıllar babamın çocuğu dünyaya gelmemiş, üçüncü evliliğinden olmuşum. Çocukluk hayatım o itibarla aile arasında biraz fazla itina gösterilerek geçti. Okul hayatına oldukça geç başladım. Fakat okumaya erken başladım ve ilk defa Kur'an okumakla işe başlamış oldum. Kaç tarihinde Kur'an'ı hatmettiğimi hatırlamıyorum. Ancak çok küçük yaşta hatmettiğim için tahmin ediyorum beş altı yaş civarlarında. O zamanlar adet idi, hatim duası yapıldı. Benim hatim duasını hemen yapmamı arzu etmediler. Doğru da bulmadılar. O itibarla tahminen iki sene sonra ancak hatim duası yapılmış oldu. Hatim duam yatağan yukarı caminde olmuştur. O zamanın adeti üzere Bütün civar kasaba ve köylerin önde gelenleri toplanmışlar, Büyük bir merasim yapılmıştı. Hatim duasından sonra -o zaman medreseler açıktı- tecvit ondan sonra emsele bina ve mahsup diye Arapça öğrenilirdi. Yatağan Medresesi o zaman açıktı. Ben bu medresede babamın talebesi olarak diğer arkadaşlarımla beraber o küçük yaşta rağmen okumaya başladım. emsele ve binayı bitirdim. Sonra üç yüz otuz dokuzda medreseler daha kapanmadan önce ilkokula başladım. O zaman yağın İlkokulunda bir tek hoca var idi. Bu hoca Osman Tokcan Bey'i

Baha Akşit

**“Orta okulu
bitirdikten sonra
Denizli’de lise yoktu.
Liseye gitme
arzusundaydım.
Öğretmen okuluna
gitmek istemiyordum.
Ve imtihanlarına
girmedim. Onun
üzerine İzmir
Lisesi’ne kaydımı
yaptırdım.”**

idi. Osman Tokcan Bey ilk Büyük Millet Meclisi üyelerinden Hasan Efendi Hoca'nın oğlu ve babamı yakın arkadaşı idi. Okula gider gitmez. Evvela benim elime bir kıraat kitabı tutuşturdu oku dedi. Bu kıraat kitabında bugünkü gibi hatırlanır. Üzüm, yazın yaşını kışın kurusunu yediğimiz üzüm çok lezzetlidir, diye başlıyordu. Ben o güne kadar üstün ve esreli yani harekeli olmayan hiçbir kitabı okumamıştım. Kur'an'da malum harfler daima üstünlü ve esreli olduğu için ona göre okunurdu. Buna rağmen o yazıyı okudum. Fakat zorluk çekmediğimi söyleyemem. Ancak o zaman hesap meselesi yani toplama, çıkarma, çarpma ve bölme meselesi hususunda hiçbir bilgim mevcut değildir. Hoca kalan rakamdan şu rakamı çıkarın veya toplayın dediği zaman ben bunu zihin kafamdan ameliyesini yaparak neticeyi bildiriyor fakat çıkarma usulünü bilmiyordum. Kısa bir müddet sonra Ben bu çıkarma toplama, çarpma ve bölme meselelerini öğrenmişim. Hatta bunu takiben bil ahiret yani ikinci hoca olarak gelen Halit Hoca'nın zamanında bir imtihan yapıldı. Bu imtihanı ilk başarıyla yapana bir nevi aferin diye o zaman yazılması adet olan bir yazı verilmesi düşünülüyormuş. Ben bunu başarıyla yaptığım

Öğrencilik yılları

.....
için ilk aldığım aferin o oldu. O zamanlar ilkokullarda okuyan talebeleri teşvik için başarı kazanan ve ilk defa arkadaşlarından üstün muvaffakiyet elde eden talebeye 'aferin' daha üstün başarı elde etmişse 'tahsin' daha üstün başarı elde etmişse 'imtiyaz' diye bir levha yazılır ve kendisine verilir idi.

Ve bu talebenin, öğrencinin başarısının bir nevi ölçüsü olurdu. O zamanlar sınıf geçme imtihanları senenin sonunda en geniş okulunun salonunda o civardaki bütün köylülerin, öğretmenlerin önde gelenlerinin huzurunda teker teker yapılırdı. Her mesele Hani okumadan matematiğe kadar her mesele, coğrafyaya kadar, tarihe kadar her mesele ayrı ayrı sorulur ve bunda başarı kazananlar derecelendirilirlerdi. Sual soranların içerisinde komşu okulların öğretmenleri olduğu kadar o memleketin ileri gelenleri de sual sorma hakkına sahiptiler. Ben bu imtihanların hepsinde üstün başarı kazanmıştım. Yatağan İlkokulunun 4. sınıfın sonuna kadar okuyabildim çünkü o zaman da gene hocamız Osman Tokcan hocaydı, bize ilkokulun üstünde de bilgiler vermiştir. 4 sınıfı bitirmemize yakın Yatağan'dan ilkokul kaldırıldığı için daha doğru bir ifade ile köy okullarında 3. sınıftan sonrasının tamamen kaldırılması sebebiyle Acıpayam yani ilçe merkezi İlkokuluna nakletmek zorunda kaldım. Acıpayam İlkokulu o zaman şark mektebi ismini almıştı. Ben Yatağan'dan sonra Acıpayam Şark okulunun mezunlarındanım. O sene okulu bitirdim. Bizim evimizde kiracı olarak Ceza Hâkimi Sait Bey otururdu. Onun oğlu yaz tatili münase-

betiyle gelmişti. Geldiğinde Bursa lisesinde ortaokul talebesiydi. Orada Fransızcada öğreniyordu. Bana ilk defa harfleri, Fransızca harfleri a b c diye yazarak öğretmişti. Bunu öğrendiğim zaman yeni yazının daha çıkacağını bilmiyorum. Aynı sene yeni yazı çıktığı zaman ben hiçbir zorluk çekmeden doğrudan doğruya yeni yazıya intibak etmiş oldum. O sene ilk öğretim müdürü kendisi de yeni öğrenmiş olduğu halde kaymakam dahil, hakimler dahil memleketin hükümet erkanının hepsine yeni yazı dersleri veriliyordu. Ben de bu derslere devam ediyordum. İlkokul müdürü olan hocam beni o sene mezun etmiş olduğu için tabii beni de tanıyordu, Hulusi hoca. Ve beni bir deneme olmak üzere tahtaya kaldırmak suretiyle yeni yazıyla yazma fırsatı verdi. Ben de daha önce ceza hâkiminin oğlu olan arkadaşımın Fransızca kelimeleri öğrendiğim için kolaylıkla yeni yazıyı yazmaya başladım. Bunu bütün Acıpayam'ın önde gelen kimseleri hayretle ve biraz da şaşkınlıkla seyrediyorlardı. Her defasında da beni tahtaya kaldırmak suretiyle hoca bu vazifesini yapmış oluyordu. Çünkü kendisi dahi yeni yazıyı yazmakta müşkülât çekiyordu. O itibarla diyebilirim ki sonrasında tamamen yeni yazıları ben yazmakta devam ettim. O senenin sonunda bize diploma verirken o zamanın alınan kararına göre öğretmenlik görevi de yeni yazı öğretmenliği görevini verdiler. Ben Acıpayam'ın Aşağı-Yukarı Dodurga, Yazır ve Gümüş köylerine yeni yazı öğretmeni olarak kaydedildim. Gidince Dodurga'da oturdum. Sabahattan öğleye kadar 14 yaşındaki çocuklara kadar olan kısmı okutuyor hatta onlara ilkokulda bize verilmiş olan bilgileri de onlara vermek için elimden gelen gayreti gösteriyordum. Tarih coğrafya matematik ve her türlü bilgileri onlara öğretiyordum. Öğleden sonra da erkeklere 7'den 70'e kadar, 14 yaşa kadar olanları çıkardıktan sonra kalan kısmına ders vermeye devam ediyordum. Akşama kadar devam ediyordum. Hayır öğleden sonraları hanımlara ders veriyordum, yanlış söyledim. Akşam da erkeklere ders veriyordum. Bu itibarla o dönem sırasında yeni yazı öğretmenliği yaptım. Ve yeni yazıyı okumayı öğrenmiş olanlara birçok kişiye diplomalarını verdim. O sene böylelikle ben ilk okulu bitirdikten sonra orta okula devam etmedim. Çünkü benim hem yaşımın küçüklüğü hem de Denizli'de ortaokul olduğu için oraya girip okumanın zorluğu karşısında ailem okula göndermemiştir. Yani bir sene ara verdikten sonra orta okula başladık. Ortaokula başladığım zaman benden bir sene sonra olan Amcazadem ve teyzezadem zaten Hüsnü Akşit de İlkokulu bitirmişti, beraberce ortaokula başladık. Ortaokula tam zamanında kaydımızı yaptırmış olmamıza rağmen gidemediğimiz için C sınıfına oturduk ve C sınıfında devam etmeye başladık. C sınıfında ilk günlerde hemen intibak ettim ve başarılı

öğrenciler arasında geçtim. Bizim müdürümüz matematik meseleleri hallederdi ve sık sık ödev verirdi. Verdiği ödevleri yaptıktan sonra ayrıca deftere yazardık. Bir gün 17. mesele diye bir meseleyi verdi. Bu mesele münakaşalı bir meseleydi. Yani çeşitli şıkları olan bir meseleydi. Bu meseleyi yaptıktan sonra aldı, topladı fakat bunun neticelerini söylemedi. Bir gün dersi bitirirken;

- Hocam Biz bütün verdiğimiz vazifeleri ayrıca defterimize naklediyoruz. 17. meseleyi beraberce çözmediğimiz için bunu defterimize geçiremiyoruz, dedim. Bunu deyince yarı sinirli;

- Peki sen yaptın mı diye sordu?

- Evet dedim.

- O halde ver, dedi.

Ve defterimden çıkararak bu meseleyi kendisine takdim ettim. Ben neticenin ne olacağını beklerken öğleden sonra Baş muavin Hüseyin Hilmi Bey beni çağırdı. Pek çok iltifat etti.

- Bak dedi müdür bey senin yaptığın vazifeyi, ödevini çok beğenmiş dedi. Bana vazife verdi. Seni tebrik etmemi ve teşvik etmemi söyledi, dedi ve bu çalışmana devam etmemi söyledi. Hüseyin Hilmi Bey eski bir öğretmendi ve edebiyata fevkalade itina gösterirdi. Hatta her meselede:

- "Mektep demek mehtep demek, mehtep demek edeb ve terbiyeli oturmak demektir, çalışmak demektir, diye söze başladılar.

Doktorluk yaptığı yıllar

O günden itibaren müdür her derse girişinde ilk olarak beni derse davet eder, tahtaya kaldırır o günkü vereceği dersi bana çözdürürdü. Bu hal sene sonuna kadar devam etti ve ayrıca da bizim Türkçe öğretmenimiz olmamasına rağmen ilk baş müdürümüzün iltifatına mazhar olmuştum.

O zaman ilkokul hocamız Ata Lütfi Hocaydı. 2. Sınıfta geçtiğim zaman ben sınıfın bütün öğretmenler tarafından En çok güvenilir, itimat edilir, çalışkanlığına itibar edilir bir talebesi olmuştum. Hatta bütün laboratuvarların anahtarları bende durur bir nevi baş mümessillik gibi bir vazife ifa ederdim. O 2. Sınıfa ait zikretmem lazım yani anlatmam lazım gelen önemli hadiselerden birisi de Atatürk'ün o sene Denizli'yi şerefliendirmesi meselesidir. Atatürk Denizli'yi şerefliendirdiği ettiği zaman, ortaokulu da ziyaret etmeyi arzu etmiş. Öğleden sonra bizim gramer dersimiz mevcuttu. Bütün okul bir hazırlık devresi içerisindeydi. Hazırlık devresinde her hoca kendisine göre ter-tibat almıştı. Bizim hocamız olan Ata Lütfü de tahtaya şöyle bir şiir yazdırdı:

Türk

Görsen ki boğuşur ile hak ile kuvvet

Haklının koluna kuvvet olursun

Ölsen de dirilir hakkın hikmetidir sendeki hikmet

Ölsem de dirilir devlet olursun

Kıta bundan ibaret. Altında imza Aziz Hüdayi. Biz bunun gramer tahlilini tekrar tekrar yaptık benim arkadaşım gene Acıpayamlı Hancı Ömer ağanın oğlu rıza da sınıfın en çalışkanlarından. O da benimle beraber bu gramer tahliline yardım etti. Ve arkadaşımız, sınıf arkadaşımız Mürüvvet'i yine bizim Acıpayamlı Nihat beyin kızı Mürüvvet bu gramer tahlilinde yardımcı olduk, iştirak ettik. Bu esnada Atatürk sınıfa girdi. Hepimiz ayağa kalktık. Atatürk orta boylu tahminen 1.68 civarında boylu olan bir zat idi. Fakat arkasından Vasıf Çınar gibi Fahrettin Altay gibi uzun boylu bize göre devasa insanlar bütün sınıfın her tarafını doldurunca evvela heyecan ve biraz da korku içerisinde kaldık. Hepimiz önümüze kapanmıştık. Hiddetle kendisini takip ediyorduk. Atatürk elinde bir melon şapka fakat insana en çok tesir eden tarafı bakışları, nazarları ve dikkatle etrafını gözleyişiydi. Bu sırada Nihat Beyin kızı Mürüvvet Atatürk'ün sorularına tek kelime dahi cevap veremedi. Bu heyecanındandı. Bir hocanın yüzüne bakıyor bir Atatürk'ün yüzüne bakıyordu. Onun üzerine Hoca:

- Kızım çok heyecanlandın sen otur dedi. Bila-hare 19 Mayıs tarihli hatıralarında, Atatürk'e ait olan hatıralarında anlattığına ve yazdığına göre beni tahtaya kaldırdığını söylüyor. Benim hatırladığıma göre beni gözüyle işaret etti ve derse

kalkmamı istemişti. Ben de heyecanla hemen derse kalktım. Kendimce şöyle düşündüm. Hatta düğmelerimi bile yolda iliklediğimi hatırlıyorum. Atatürk da aramızdaki mesafe 1 metre kadar bile değildi. O ön sıraya elini -ters dayamış- koymak suretiyle tahtaya dönmüş ben de yüzüne bakıyordum. Gözümde kalan hayali, delici, böyle adeta insanın içine nüfuz eden bir bakış ve renkli bir göz ve yüzünün şeklinden ibaret kaldı. O kadar hafızamda senelerce ve hala öyle kaldı. Hafızamdan silinmeyen bir anı olarak zihnimde damgalanmış, yerleşmiş olarak hala hissederim. Bana sorular sordu benden cevaplar aldı. Hatta öğrendiğime göre benim seviyemin dahi yani o zamanki ilkokul ortaokul öğrencilerinin seviyesinin üstünde sualler de sormuştur. Bunlardan bazıları mesela: mektep kelimesi geçtiği zaman,

- Mektep nereden geliyor? (Diye sorunca) Ben ona cevaben bunun

- Ketebe kelimesinden, yazmak kelimesinden geldiğini söyleyince hatta mektup kelimesinin bile bundan türediğini söyleyince çok memnun olmuş, hayranlıklarını belirtmişti.

Giderken benim başımı okşadı ben heyecanımdan elini öpmeye dahi fırsat bulamadım. Bilahare öğrendiğime göre Atatürk Ortaokulun Müdürü Yusuf Ziya Bey'e bu talebeyi ailesi müsaade ederse biz okutalım demiş. Bunu Müdür bey bana söylemedi babamı davet etti. Babam Acıpayam müftüsü Mehmet Arif hocaydı. Babam geldi. Senelerce sonra öğrendiğime göre babam ben şimdilik talebe olan oğlumu okutuyorum sayın Paşa hazretlerinin iltifatlarına çok müteşekkirim oğlumu okutmaya gücüm yetmediği zaman kendisi bu sözünü lütfeder yerine getirirse beni İhya etmiş olur diye cevap vermiş. Bu cevabını da senelerce sonra Milletvekili olarak Antalya'ya gittiğim zaman, o zaman emekli olan ve evinde oturan Yusuf Ziya beyi ziyaret ettim. Müdürümüz olan Yusuf Ziya Bey Denizli ortaokulu müdürlüğünden sonra Antalya lisesi müdürlüğüne gitmişti. Onunla görüştüğümde elini öptüğümde hikâye etti ve dedi ki:

- Eğer baban müsaade etseydi seni Atatürk okutacaktı, demişti.

Ben ortaokulu üstün başarı ile bitirdim. Hatta o zaman birçok arkadaşlarıma dahil ben bu arkadaşımı yetiştireceğim diye söz verdiğim zaman, hocalar onu eğer ikmale bırakacaksa o yaz devresinde bana bırakıp ertesi yıl onu imtihan ettiklerini hatırlarım. Orta okulu bitirdikten sonra Denizli'de lise yoktu. Liseye gitme arzusundaydım. Öğretmen okuluna gitmek istemiyordum. Ve imtihanlarına girmedim. Onun üzerine İzmir Lisesi'ne kaydımı yaptırdım. Ailem beni leyli olarak okutacak durumda değildi. Babamın aldığı

maaş zaten çok azdı ve beni okutmaya yetecek taksitleri verecek güçte de değildi. Bu itibarla yine İzmir erkek lisesine kaydoldum. Ve (İki) Çeşmelik semtinde bir han odasını kiraladık. Bu odada benim akrobam olan ve o zaman babasının vefatı dolayısıyla sanat okulunu terk edip şoförlüğe başlamış olan Akif Özkan'la beraber aynı odayı paylaşıyordum. O gece şoförlüğü yapıyordu ve aynı karyolayı gündüz o yatarak paylaşıyor, ben de geceleri aynı yatakta yatıyordum. İzmir lisesine de böyle devam ettim. Uzun müddet İzmir Lisesi'ne devam ettiğim zaman peynir ekmek üzüm benim baş gıdamı teşkil etmiştir. Zaman zaman okulda kuru fasulye kantinde çıktığı zaman, yiyebildiğim zamanları kendimi daha mutlu addettiğim zamanlar oldu.

İzmir lisesinin o zaman bir geleneği göreneği vardı. Matematikçi olanları edebiyatçıları, edebiyatçı olanları da matematikçileri sevmez. Öğrenci olarak her iki tarafa da hoş görünmeye mecburduk. Ben ilk İzmir lisesine gittiğim zaman hatırladığım meseleyi şöyle nakletmek isterim. İlk girdiğim derste sabahleyin ilk hoca, tarih hocası Halit Bey idi. Halit bey okula geliş sıramıza göre bizim hepimizi derse kaldırdı. Kaldırdığı sırada hepimize sualler soruyor ve cevaplarınızı alıyordu. Bugünkü gibi hatırımdadır. Bana 3 sual düştü.

1. soru Kartaca'nın yıkılış tarihiydi. Bunu 835 diye söyledim, itiraz etmedi.

2. soru Kadeş Antlaşması ne zaman yapıldı? Dedi. Ben o zamanki tarihler Kadeş Antlaşması'nı 1266 diye yazardı. Halbuki bilahare bu tarih değişmiş ama onu da söyledim. Yine bir cevap vermedi.

3. soru olarak Fransız İhtilali kaç tarihinde oldu, diye sordu. Onu da 1789 olarak söyledim. Buna da itiraz etmedi. Fakat not dağıtımına geldiği zaman, gelen çocukların kıdem sırasıydı. 3 rakamından başlamak üzere o zaman tam not 5 ti. 3 ten başlamak suretiyle birinciye 3 ikinciye 2 adet tam 3 taksim 4, 2,5 falan gibi. Bana geldiği zaman bir adet tam bir Taksim 4. Ve benden sonraki Faik'e de bir notu verdi ve bize oturun dedi. Ben hocaya dedim ki

- Hocam Ben bugün okula geldim ama gelmeden evvel dersleri çalıştım. Eğer size bir kanaat veremedim ise bana yeniden sualler sorun size iyi bir İntiba vermek isterim dedim. Beni azarlayarak sınıfıma oturttu. Oturduktan sonra çok öfkelen-

Askerde...

mişti. Bütün sınıfı dolaşiyor geliyor önüme bir yumruk atıyor:

-Efendi sen geldiğin okulda çok iyi talebe olabilirsin sorduğum sorulara cevap da verebilirsin sana bu kadar not veriyorum. Daha fazla not vermiyorum elinden ne gelirse onu yap vermiyorum. İstersen tarih kitabının hepsini cevap olarak ver diye mütemadiyen azarlardı. Ben renkten renge girdiğimi biliyorum. Hatta arkadaşlarım benim bu kadar renkten renge girişimi hayretle karşılamışlardır. Bilahare sınıf arkadaşlarım eski okulun devamlısı olanlar bu radde İzmir lisesi daha ne gibi hadiseler gördü göreceksin hele bir matematikçilerle karşılaşır nelerle karşılaşacak diye, yine benim yaşıma yakın arkadaşlarımdan Mesut Balaman ismindeki bir arkadaşımıza söyledikleri zaman onlara cevaben -Mesut ortaokuldan, onlardan da önceden Denizli'den benim arkadaş-:

- Siz Baha'yı tanımıyorsunuz. Hatalı olduğunu anlayacak ve tavsiye et diye gideceksiniz dediğini öğrendim. Ben o sene, sene sonuna kadar her derse girişimde hocanın önüne geçtim:

- Her dersten çıktığında beni niye derse kaldırmıyorsun dedim. Bütün Buna rağmen birinci imtihan zamanında, son imtihanda 20 soru sorardı. Hepsini bildim. En sonda mısırların medeniyete hizmetleri onu da cevap verdiğim halde bana ne not vereceğini bilemediğim için bir kere önüne geçmiştim. Bana verdiği cevap şu oldu;

- Çok mu merak ettin, efendi dedi. Ben dedim ki:

- Hocam ben geldim geldiğim gün bana bu notu verdiniz. Bana yine kırık not verirsiniz yazık değil mi bana dedim.

- Tam not alacağımı mı ümit ediyorsun dedi.

- Hayır ama şimdi biraz adetten bir taksim 4 bir eder. Beş not alırsam altı eder.

- Altının yarısını alacaksınız 3 not eder dedi. Ben:

- 3 notu kabul etmiyorum deyince:

- Sen 3 notu bul da başına taç et dedi bana. Böyle bir tabiatlı garip bir adamdı. Fakat o sene benim notumu bütün bu gayretime rağmen Ve beni bir daha derse kaldırmamış olmasına rağmen 4 olarak verdi. O sene yani 1. senemi matematikçiler arasında çok büyük muvaffakiyetle tamamladım. O zaman İzmir'in matematikçi hocaları çok meşhurdur. Biri Nazmi Bey biri Hilmi Bey'di. Hilmi Bey, müdür, hendeseci. Nazmi Bey matematiğin diğer birimleri. Onlardan sonra da İzzet Bey gelmişti. Kemşeft (Kemşaft) Hoca geldik biz ona. Onlardan 'fevkalade' not alarak sınıfımın en iyisi oldum. O seneyi 2. Seneye geçirmiş olduk.

Akrabaları ile...

2'ci sınıfa girdiğim zaman 9 Eylül tarihinde Türkiye'de meccani leyli imtihanları yapılmış. Biz bu imtihana giremedik. İzmir'de de tatil edilmiş fakat bakanlık onlara bir şans vermiş. demiş ki ileride bir tarihte İzmir lisesinde de meccani leyli imtihanı tekrarlayacağız demiş. Müdür muavini olan Nurettin Bey- tonoz derdik biz ona- bana dedi ki:

- Oğlum sen babana müracaat et sana evraklarını göndersin. Seni bu imtihana sokmak istiyorum. Aslında imtihana girmek için elimde hiçbir evrak yoktu. Yazdım beni daha evraklarım gelmeden kabul etti. O imtihana girme fırsatını buldum. Size daha evvelki okuma şartlarımı anlatmıştım. Biz Akife beraber bir odada yatıyorduk. Öyle çalışıyor ve okula İkiçeşmelik'ten devam ediyorum. O zamanki lise şimdiki lisedir. O zaman yıkılıklar içerisinde bir liseydi. Gitmek gelmek bayağı ürküntü ile yapılabilirdi. Yolları müsait değildi. Ben imtihana girdim o sene imtihandan 3 arkadaşımız muvaffak olmuş. Son sınıftan bir arkadaşımız Ali bey Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu başkanlığına kadar yükseldi. 10 sınıfta ben Baha Akşit 9. sınıftan da bir arkadaşımız Rüştü kazandı, kazanmaya muvaffak oldu. Rüştü bilahare ağır ceza hakimliği yaptı. Ve hepimiz bursa lisesine gittik. Bursa lisesinde aynı başarıyı devam ettirdim, 34-35 senesinde Bursa Lisesi'ni bitirince o zaman muayenelerimizi yaptırmak suretiyle tıp fakültesine müracaatta bulunduk. O zaman Tıp Fakültesi derece ile bitirenleri tıp talebe yurduna alıyor, kabul ediyordu. Biz de tıp talebe yurduna alınmak üzere müracaat ettik. O zamanlar baka-lorya imtihanları var idi. Liseyi bitirdikten sonra bir de bakalorya imtihanı yapılır bakalorya imtihanında başarılı olmadıkça lise mezunu olmuş addedilirdiniz ama üniversiteye girme hakkını kazanamazdınız. **(Devam edecek)**

(18.08.1992 günü Prof. Dr. Mehmet Akşit'in Didim'deki yazlıkta yaptığı video kaydının deşifresidir.)

Hasan KALLİMCİ

“Çağbayır’ın iddialı bulduğum ve benimde katıldığım bir tespiti daha var: “Eğer amacımızı aşmamış olsaydı, Kutadgu Bilig’in hemen her beyti için Kur’an’dan ayetler ve Kütüb-i Sitte’den hadisler bulup yazabilirdik. Özetlemek gerekirse Kutadgu Bilig, bir ayağı Türk Dünyasında diğer ayağı da İslami naslara dayanan, sahasında özgün bir eserdir.”

YAŞAR ÇAĞBAYIR VE KUTADGU BİLİĞ YORUMLAMASI

Yaşar Çağbayır, hemşehrimizdir. Serinhisar’a bağlı Kocapınar Mahallesi’ndendir. Emekli edebiyat öğretmenidir. Yaşar Çağbayır, adını gururla anabileceğimiz hemşehrimizdir. Serinhisar’a bağlı Kocapınar Mahallesi’ndendir. Emekli edebiyat öğretmenidir. Yazardır. Dilimiz Türkçenin, yalnız ülkemizde değil Türk Dünyasının sayılı uzmanlarından. Çağımızın Kâgarlı Mahmut’udur. Kâşgarlı Mahmut 950 yıl önce, Türkçenin ilk sözlüğü Dîvânü Lûgati’t-Türk’ü yazarak o zamanlar konuşulan 10.000 kelimeyi ve o kelimelerin taşıdığı kültürümüzü kayda geçirmiştir. Yaşar Çağbayır da 316.000 kelimeyi derleyerek beş ciltten oluşan “Ötüken Türkçe Sözlük” adlı eseri yazmıştır. Halen Türkçe kelimeler peşinde iz sürmektedir.

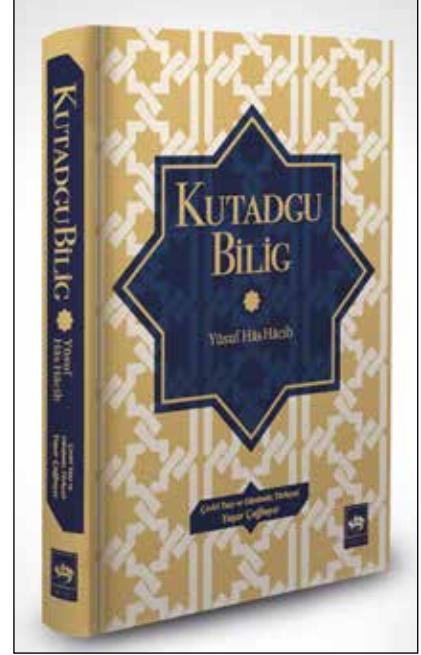
Yaşar Çağbayır, yine 950 yıl önce yazılan Türkçe’nin temel eserlerinden Kutadgu Bilig’i günümüz Türkçesine aktarmış, ayrıca bu eseri lise ve üstü seviyesindeki insanımız için yorumlamıştır. Doğup büyüdüğü köyünün kelimelerini de Yukarı Karaçay (Kocapınar) Ağzı ve Sözlüğü (Ötüken Neşriyat, 2009 İstanbul) adlı eserinde toplamıştır. Ötüken Osmanlıca Türkçesi Sözlüğü’nün yazarıdır. Yazar sözlükçülüğünü, Acıpayam ile Serinhisar çevresinin Türkleşmesini anlattığı “Zeybek Kaması Namıdiger Yatağan, (Ötüken Neşriyat, İstanbul 2022)” adlı kitabında da belli ölçüde kullanmıştır. Çağbayır’ın ayrıca:

Yanık Çaydanlık (Ötüken Neşriyat, 2011-2019),

(Millî Mücadele’de Mehmet Âkif) Millî Şair Mehmet Âkif Ersoy, Aydın 1986, İzmir 1987

Türkçe Edebiyat ve Türk Dili Öğretimi Kılavuzu, İzmir 1988

Türk’ün Bayrak Mücadelesi Açısından İstiklâl Marşı’nın Tahlili, İzmir 1988

Söke, İzmir TARİŞ Matbaası, 1989
Bugünün Diliyle Atabetül-Hakâyık (Gerçeklerin Eşiği), Ötüken Neşriyat 2009, 2019

Hoş Gelişler Ola, özel yayın, (Roman, Atatürk’ün Söke’ye gelişi anlatılıyor)

Kefe’den Söke’ye (Denizli Büyükşehir Belediyesi yayını, Ankara 2022) adlı eserlerin de sahibidir.

Çağbayır’ı ve eserlerini tanıttıktan sonra Kutadgu Bilig yorumlamasına gelince... Hemşehrimizin yaptığı, büyük emek sarf ettiği çok büyük bir iştir. Kitabın sonuna eklediği üç sayfayı işgal eden kaynakları okuyup hazmettikten sonra eserini ortaya koymuştur. Türkçemize ve Türk milletine büyük bir hizmettir. Hemşehrimizin bu kitabı için “yorumlama” kelimesini özellikle kullandım. Belki bir edebi eser için yorumlama kelimesi ilk defa kullanılmaktadır. Bu kelime daha çok, “Filan sanatçı pek güzel yorumladı.” şeklinde, türkü ve şarkıların ses sanatçıları tarafından seslendirilmeleri anlatılırken kullanılır. Çağbayır,

Kutadgu Bilig'i, edebi dallardan roman ve sahne eseri arasında bir konumda işlemiştir. Eser şu hâliyle roman tekniğine de yakın sayılabilir, bir piyese de... Bu tarzlarda yazacak olanlara ışık tutan bir çalışma olmuş. Çağbayır, eserini ortaya koyarken kitabın aslından kopmamış, tekrarları azaltarak özetlemiştir. Yukarıda bahsettiğim gibi, lise ve üstü tahsilli insanımızın ilgiyle okuyabileceği Kutadgu Bilig özeti ortaya koymuştur.

Kitabı okuduktan sonra şu düşünceye vardım: Yusuf Has Hacı, Kutadgu Bilig'te ilk bakışta, devleti yöneten hükümdara ve çevresinde hizmet eden vezirinden aşçısına kadar pek çok kişiye hitap ediyor. Bu kişilerin görevlerinin neler olduğu, hangi kurallara uyarak görev yapacaklarını, hizmet ettikleri halka nasıl davranmalarını gerektiğini anlatıyor. Okuyucuda bıraktığı ilk intiba bu...Oysa kitabın kahramanları hükümdar, vezir ve diğer görevliler insan... Görevlerinin belirlenmesi dışında onlara yapılan öğüt ve tavsiyelere bakıldığında, eser doğrudan insana hitap ediyor. Kişinin "gerçek bir insan" mertebesine ulaşabilmesi için hangi özelliklere dolayısıyla ahlâka sahip olması gerektiğini öğütlüyor. Bu anlatım her görevlide tavsiyeler ve öğütler şeklinde tekrarlanarak benimsenmesi ve yaşanması gereken ahlâkın zihinlerde kalıcı olmasını hedefliyor.

Çağbayır, kaynakları tararken, Kutadgu Bilig'le ilgili bir tespit yapmakta, şöyle demektedir: "... amacımız eserde İslamiyet dışında Çin ve Hint dinlerinden kalıntılar arayanlara, aradıklarını bulduklarını zannedenlere cevap vermektir." dedikten sonra "İlk İslami Türk eserlerinden olması dolayısıyla eski Türk yaşayışı ve Müslümanlığın ana ilkeleri arasında çatışma meydana getirmeyen ve dinde örf sayılabilen hususların Kutadgu Bilig'e yansıdığını görmek mümkündür. Bu tür kalıntıların bugünkü yaşayışımızda bile bulunduğunu düşünecek olursak Kutadgu Bilig için bir abartı sayamayız."

Çağbayır'ın iddialı bulduğu ve benimde katıldığım bir tespiti daha var: "Eğer amacımızı aşmamış olsaydı, Kutadgu Bilig'in hemen her beyti için Kur'an'dan ayetler ve Kütüb-i Sitt'e'den hadisler bulup yazabilirdik. Özetlemek gerekirse Kutadgu Bilig, bir ayağı Türk Dünyasında diğer ayağı da İslami naslara dayanan, sahasında özgün bir eserdir."

Çağbayır, akademik çevreye hitap eden "çeviri yazı ve günümüz Türkçesi" ile sunduğu Kutadgu Bilig kitabının giriş bölümlerinde; "Kutadgu Bilig'de Ahlak" başlığı altında şu değerleri on beş sayfada şöyle sıralar ve anlatır: "Töre üzerine yaşamak, iyilik (sevap kazanma), iyi olma, arkadaş seçimi, doğruluk, insanlara yararlı olma, sadakat, vefa duygusu, merhamet, şefkat, alçak gönüllülük, vd. Yani Kur'an'daki ifadeyle, üç kelime ile özetlersek, "salih ameller işlemek"...

Evet, Kutadgu Bilig, devlet idaresini anlatması bakımından bir siyasetnamedir, daha çok böyle bilinmektedir. Bin yıl önceki Türkçeyi bugüne taşıması bakımından da çok önemlidir. Aynı zamanda "iyi insan"ı tasvir etmesiyle de bir değerler eğitimi kitabıdır da. Son yıllarda yetkililer, değerler eğitimi konusuna çok önem veriyor. Okullarda konferanslarla "ahlâk" anlatılıyor. Bu gayret elbette küçümsenemez fakat tarzı, metodu tartışılabilir. Bu çalışmalar yapılırken yetkililerin aklına, bir değerler eğitimi kitabı olarak Kutadgu Bilig de gelmiş olmalıdır. Bu kitap ve bu kitaba dayalı, yeni tabirle içeriğini anlatan eserler ortaya konularak ve o eserler araç olarak kullanılarak öğrencilere eğitim verilmiş veya veriliyor olmalıdır. Fakat ben, -bu iletişim çağında- duymadım, görmedim.

Sözün özü: Dîvânü Lûgati't-Türk ve Kutadgu Bilig adlı eserler, her yaş ve seviyedeki öğrencilerimize hitap edecek seviyelerde, edebiyatımızın çeşitli dallarında işlenerek insanımıza ulaştırılmalıdır.

Bize bizi anlatan, hazine değerindeki bu eserlerden bu kadar uzak kalmamıza aklım almıyor; hem de çok ihtiyacımız olmasına rağmen... Değerlerini bilseydik, vefalı olsaydık; bugünlerde ülkemizde o kitapları anlatan çok sayıda roman ve hikâyeyi okuyor, sahne eserlerini seyrediyor, besteleri dinliyor, filmler, seyrediyor, ressamlarımızın ortaya koyduğu tabloların sergilendiği salonlarda izdiham yaşıyor oluyor.

Hemşehrimiz Yaşar Çağbayır'ı, gençlerimiz in okuyup anlayabilecekleri ve eğitim öğretimde faydalanılacak bir "Kutadgu Bilig yorumlamasını" ortaya koymuş olmasından dolayı kutluyorum.

Mehmet UYAR

KÖYÜMÜN EFSANELERİ

**“Ne efsaneler
vardı rüyalarımıza
girip zihninizde
yer eden,
minelerimizden
dedelerimizden
miras, geçmişin
soluğu gibi
düşlerimizde.
Efsaneler,
sinemamız,
masalımızdı.
Onlarla yaşamak
kaderimizde vardı”**

Ne efsaneler vardı rüyalarımıza
girip zihninizde yer eden
Ninelerimizden dedelerimizden
miras geçmişin soluğu gibi düşler-
imizde

Efsaneler sinemamız, masalı-
mızdı

Onlarla yaşamak kaderimizde
vardı

Belli ki çok eskilerden belki
Yunanlılardan belki Frigyalılardan
aktarıla aktarıla

zihninizde ve yüreğimizde kök
salmışlardı.

Bir karınca efsanesi vardı mesela:

İki tür karınca vardı kırlarda

Küçük kara karıncalar biri

Kırmızı ve iri atlı karıncalar diğeri

Kara karıncaları çok severdik

Mübarek bilirdik incitmezdik

Atlı karıncaları ise hiç sevmez

Düşman bellerdik

Zannederdik ki

Kıyamet günü gelecek

Dizi dizi atlı karıncalar

Şaşkın şaşkın bakınan insanları

Paçalarından tutacaklar

Derin derin kuyulara atacaklar

Kuyularda inleyen ağlayan imdat
isteyen insanları ise kara karınca-
lar çıkaracak kurtaracaklardı

Böyle inanırdık bu yüzden kur-
tarıcı bilirdik kara karıncaları, çok
severdik, çiğnememeye çok dikkat
ederdik

Ama atlı karıncaları görünce
çocuk aklımız ve vahşiliğimizle
öldürürdük

Hala içim sızlar bu efsaneden
dolayı kıydığımız o güzelim atlı
karıncalara.

Kumrular kutlu kuşlardı

Ne güzel öterlerdi:

Gugukcuk /Yusufcuk/ Kim dök-
tü/ O döktü/ ne döktü/ yağ döktü/
Kim adı / Gugukcuk Yusufcuk...

Her sabah dinlerdik heyecanla bu
sesleri

Ve hatırlardık bir efsaneyi Yunan

efsaneleri tadında:

Yusuf diye yetim bir çocuk varmış
bir zamanlar

Üvey annesinden çok çekmiş çok
üzülmüş

Bir gün haşhaş yağı şişesini dök-
müş bilmeden

Bunun üzerine üvey annesi
Yusuf'u öyle dövmüş öyle dövmüş

Çok ağlamış su gibi akmış göz
yaşları

Ve yalvarmış Allah'a; Allahım artık
nolur beni kuş yap da uçup gideyim
buralardan demiş

Allah da onu kuş yapmış, kumru
kuşu...

Bu yüzden kumru kuşu hep öter-
miş:

Gugukcuk /Yusufcuk/ Kim dök-
tü/ O döktü/ ne döktü/ yağ döktü/
Kim adı / Gugukcuk Yusufcuk...

Ah yılanlar ah canavar yılanlar

Ne korkardık onlardan

Ne heyecan duyardık görünce tısl
tısl kayıp gidişlerini otlar taşlar
arasından

Ve leylekler

Her bahar gelen ve baharı mü-
jdeleyen o iri kuşlar

Sanki cennet kuşu öyle görürdük
onları

Heyecana sevince kapılırdık

Bilirdik yılanları da avlarırdı
onlar

Dost kuşlardı mübarek kuşlardı

Kocaman kanatlarını açarak uçar-
lar konarlardı camilerin çatısına

Yuva kurarlardı kocaman kocaman

Her akşam başlarını havaya dik-
erek takır takır takırdarlardı

Ninem anlatırdı, o da belli ki
duymuş ninesinden, ninesi de çok
eski çağlardan getire getire; dini
anımlar yükleye yükleye yılan ile
leylek efsanesini

Bir zamanlar çok eski zamanlar

Daha doğrusu daha zaman yok
iken

İnsanlar cennette yaşarken

Henüz dünyaya sürgün edil-

memişken
İnsanlar cennette mutlu huzurlu yaşarken
Şeytan kuduruyormuş cennetin dışında
İnsanı nasıl cennetten çıkarırım diye hasedinden
çatır çatır çatlıyormuş
Cennetin etrafında yelim yelim dolanıyormuş
Ah bir açık bulsam da gireversem içeriye diyor-
muş
Giriversem de insanı yoldan çıkarıversem
Cennetin de iki kapısı varmış kocaman ve mu-
hteşem
Bu kapının da önünde iki tane bekçisi varmış.
Bir kapının önünde leylek bekçilik edermiş
Diğer kapıda ise yılan bekçiymiş
Ne de güzel hayvanmış o zamanlar yılan
Ayakları varmış narin ve parıltılı
Öyle alımlı duruşu öyle cezbeli bakışı varmış ki
Derlermiş ki o zaman melekler ve cinler:
Hayvanların en güzeli yilandır
Onun üzerine hiçbir hayvan yoktur
Bu güzeller güzeli yılan nöbet tutarmış ikinci
kapıda
Şeytan bunu bilirmiş ve çareler düşünürmüş
girmek için cennete
Bir gün karar vermiş iki kapiya da varacak alda-
tacakmış bekçileri
Aldatıp içeri girecekmiş ne olursa olsun
İnsanlara hasedinden kuduruyormuş iblis
Önce Leylekin yanına varmış selam vermiş
Methiyeler düzmüş hemen:
A leylek güzel leylek
Sendeki bu güzellik
Yok hiçbir kimsede
Sendeki merhamet ve şefkat
Hiç kimsede bulunmaz biliyor musun
Görüyorsun halimde kalmadı takat
Döner dururum cennetin etrafında
Öyle mağdurum öyle mazlum
Gel merhamet et alıver beni içeri
İnan hiçbir kötü niyetim yok
Sadece cenneti görmek pek merak ediyorum
Pek merak ediyorum insan kardeşlerimi
Hadi izin ver geçivereyim şuradan...
Leylek, dik dik bakmış Şeytana
Bir kanat vurmuş suratına
“Hayır hayır...Asla olmaz
Hayır hayır Şeytansın sen
İçin fitne fücür
Bırakmazsın girdiğin yerde huzur

Hayır hayır defol git burdan
Görmesin gözüm hayır hayır!”
Dili başka bir şey demez olmuş: hayır hayır
Hayır hayır...giremez şeytan hayır hayır
Ben kanmam hileye hayır hayır
Hayır hayır hayır hayır...
Şeytan yiince tokadı
Devrilmiş yuvarlanmış top gibi uçurumlara
Kırılmış kolu kanadı
Pişman olacağına, vazgeçeceğine fitneden rezil
Daha bir inat etmiş daha bir kudurmuş
Kalkmış toparlanmış ayakta durmuş
Ve derin bir nefes alıp haykırmış
Gireceğim o cennete, gireceğim ve çıkaracağım
onları
İnsanoğlu mutlu oldukça ben kuduruyorum
Onun gülmelerini duyunca kahroluyorum
Diyerek koşmuş varmış diğer kapiya.
Bakmış Yılan onca güzelliğiyle havalı havalı
bakarak nöbet tutuyormuş
Varmış selam vermiş hemen eğilerek temennalar
ederek:
“Vay yılanım şah yılanım
Ben sana kurban olurum
Bu güzellik bu hava kimde var
Hele şu ayaklar şu pırıl pırıl derin
Gözlerim kamaşıyor
İçim huzur buluyor
Sensin hayvanların şahı
Sensin en güçlü en güzel
Kıskanır seni
Meleklerin bile ferishtahı
Vay yılanım şah yılanım
Ben senin kölen olurum

Biliyorsun tek başıma dolaşırım yurtsuz ve kimsesiz
İsterim ki bir yuvam olsun sıcacık
Gel merhamet et bana
Güzelliğin hatırına açiver şu kapıyı
Açiver de gireyim ben de cennetin içine
Ah yılanım şah yılanım
Sensin benim tek dayanağım
Hadi aç benim şah yılanım
Güzel güzel gülüşlü
Usul usul yürüyüşlü
Yılan yumşamış pek hoşlanmış şeytanın bu sözlerinden
Yumşamış da gevşemiş
Aklını başından almış bu şeytani övüş
Bakmış sağına soluna var mı gören diye
Sonra dönmüş lanet iblise
Götürmüş parmağını dudağına :
Susssssss....Kimselerden görmeden geçiver şuracıktan
Susssssss.... Zarar gelmez sanmış şeytandan
Susssssss.... Aldanmış alıvermiş içeri onu kapıdan
Susssssss demiş susssss hep susssss...
Şeytan içeri girmiş, ama yılan durduramıyormuş dilini
Hep susssssss diyormuş...Susssssss....
Susturamıyormuş susssss diyen dilini....
Hain şeytan girmiş şeytana
Doğrudan varmış Adem ile Havva'nın yanına
Yanından ayırmadığı büyülmeyi
Uzatmış Havva'ya
Havva almış ısırılmış elmayı
Adem de ısırılmış uyup da Havva'ya
O an birden düşmüşler yere
Cennetten sürülüp düşmüşler düşmüşler
Düşükçe inlemişler
Düşükçe huzurlarını mutluluklarını o güzelim

insanlıklarını terketmişler
Düşükçe düşmüşler
Ve yere inmişler dünya denen yeni mekana
Allah demiş ki:
Dünya sizin imtihan yurdunuz
Artık bundan sonra daha dikkatli olunuz
Şeytana sakın uymayınız
Cennetten kalan bir öz verdim kalbinize
Sakin onu unutmayınız
Namaz kılın oruç tutun fakirleri gözetin güzel ahlaklı olun
Artık şeytan görünmez, her yandan içinizden dışınızdan saldırır farketirmeden
Dikkatli olunuz
Beni hatırlayın, cenneti unutmayın, cennetteki hayatınızı unutmayın
Hem yeniden oraya geri dönmek için çabalayın
Tövbe edin şükredin sabredin
Şeytana dikkat edin
Cennetteki insanlığınıza dönün
Seven severek mutluluğu yaşayan insanlar olun
Şeytanın zihninize verdiği vesveseleri
İmanınızla boğun
İnsan olun"
Derdi ki ninem bu efsanenin ardından:
Leylek o günden hayır hayır demiş hep
Peşinden gelmiş o da dünyaya
Korumak kollamak için insanları
Bilhassa camilerin kubbelerine konmuş yuva yapmış
Her akşam başını kaldırıp takırdamış: hayır hayır...
Bakma sen lakır lakır sesler çıkardığına

Aslında o hayır hayır demektir
Hayır hayır ...giremez şeytan buraya
Hayır hayır ... bekçisiyim ben insanların
Hayır hayır... Yoldan çıkaramaz insanları
Hayır hayır Hayırhayır
Lakırdar dururmuş leylekler o günden beri
Lakır lakır hayır hayır
Hayır hayır lakır lakır
Yine ninem derdi ki:
O günden sonra
Yani şeytanı cennete soktuktan sonra yılan
Perişan olmuş perişan
Gitmiş o güzelim ihtişam
Kaybolmuş o narin ayakları
Sürünesin demiş Allah şeytana uyduğun için
İhanet ettiğin için vazifene
O günden beri yerlerde sürünmüş yılan
Ve hep sussssss....demiş...hep sussssssss....
Çalılar arasında sussssss
Kayalar arasında sussssss
Susss diye diye sürünmüş hain
İnsanlar unutmasın diye cenentin kapısını susss
diye açtığı için şeytana
Sonra derdi ki ninem
İşte bu yüzden oğlum yılan hep ssssss diye gezer
Her göreni ürkütür görünüşü sevilmez
Eğer ki onu görüp sopayla yada taşla bir vuruşta
öldürürsen
İki değil ama tek vuruşta öldürürsen
Ayakları çıkar, yani cennetteki ayakları

O kaybolan narin ayakları
Onun halini görürsen
Sen de cenneti görmüş gibi olursun
Böyle derdi ninem
İrkilerek etkileneren dinlerdik
Bu yüzden leylekleri çok sever yılanlardan nefret
ederdik
Bu yüzden
Leylekleri besler maalesef yılanları öldürmeyi
kahramanlık bilirdik
Onun ayaklarını görmek için mücadele ederdik
Sonradan hep içim cız ederek o efsane kurbanı
masum yılanlardan
Özür diledim özür diliyorum
Leylekleri sevmenin asaleti
Yılanları öldürme hayalinin cehaletiyle
Geçti gitti çocukluğumuz
Efsaneler masallar kabuğundan çıktık derken
Şimdi şaşkın bir kelebek gibi uçarken
Hatamızla sevabımızla insandık
Kimi zaman aldandık kimi zaman uyandık
Hep bir imtihanı yaşıdık
Dedem anlatırdı bir efsane
Aklımdan çıkmaz manasını hala çözemediğim
Nerden duydu kimlerden hala bilemiyorum
Ama öyle anlamlı bir efsaneydi ki
Gelecek için kehanet gibiydi .
Derd ki dedem:
Kıyamete yakın Deccal çıkacak ortaya oğlum
Öyle kocaman öyle iri ve korkunç
Her adımıyla zangırdar dünya

Hilmi Uyar ailesi

Sesiyle soluğuyla titrer kökünden sökölür ağaçlar
İşte kıyamete yakın Deccal çıkacak elinde tok-
mağı önünde davuluyla
Davulunu çalacak, çala çala dolaşacak dünyayı
Köyümüze de uğrayacak tangıdı tangıdı
Davulun öyle güzel sesi olacak öyle büyüğü
Duyan bayılacak bu sese
Bırakacak işini gücün bırakacak namazını abdes-
tini
Bırakacak fakiri fukarayı
Bırakacak ocağını yuvasını
Koşacak ardından bu Deccal'in
O şeytanın elçisi hainin
Davulunun sesiyle inleyecek her taraf
Duymayan kalmayacak gitmeyen olmayacak
peşinden
Yalnız aklı başında olanlar hemen koşacaklar
camiye
Uymamak için Deccal'e, herkes gibi düşmemek
için peşine
Namaz kılacaklar yalvaracaklar Allah'a
Allah'ı aklımızı koru imanımızı koru diyecekler
Ağlaya ağlaya inleyecekler
Duysalar bile davulun sesini gitmeyecekler
Allah'ın sevgili kulu olacaklar
Ama camiye sığınanlardan bazıları
Duyunca davulun sesini bir an
acaba diyecekler
Bu acabaları onları kızıştıracak
Namaz kılacaklar akıllarında davul sesi
Oruç tutacaklar davul sesi
Tebih çekecekler davul sesi
Sonra dayanamayacaklar büyüüne sesin
Fırlayıp çıkmak isteyecekler camiden

Gitmek isteyecekler Deccal'in peşinden
Ama o anda birden
Boynuzları çıkacak kocaman kocaman
Kapıdan çıkarken boynuzları takılıverecek
kapıya
Çırpınacaklar kapıda
Davulun sesi de öyle yükselecek öyle büyüyecek
Çırpınacaklar boynuzlarını kapıda oynata oynata
Ama çıkamayacaklar
Takılı kalacaklar kapıda
O halde davul sesini taklit edecekler
Taklit ede ede namaz kılacaklar
Taklit ede zikir edecekler
Müslümanım diyecekler Deccal'i sevecekler
Allahım diyecekler Deccal'i görecekler
Deccalin kulu kölesi olacaklar
Unutacaklar İsa Aleyhisselam'ın ineceğini
gökyüzünden
Unutacaklar Mehdi'nin çıkışını Doğudan
Unutacaklar ezeli umutlarını
Unutacaklar insanlıklarını ve Müslümanlıklarını
Başka bir hayat yaşayacaklar
Bu yaşadıklarını da insanlık ve Müslümanlık
sanacaklar
Böyle der böyle anlatırdı dedem
Derin bir ah çekerdi
Allahım o günleri göstermesin bize diye dua
ederdi
Elbette efsaneydi bunların hepsi
Ama her efsanenin içinde bir hikmet gizliydi
Eskiler o zor zamanlarda hikmetlerini öğütlerini
Efsanelerle anlatırlardı.
Öyle yaşarlardı, öyle inanırlardı

Mehmet Uyar'ın dedesi ve ninesi Hilmi Uyar Hatice Uyar

AMERİKA'DA TANIDIĞIM ÖNEMLİ KİŞİLİKLER OLAYLAR -2-

KLAS KİŞİLİKLER

Hatırlanası insanlar: Prof. Dr. Franz Brotzen-Rice University

84-90 döneminde, Rice University doktora ve post doktora çalışmalarım sırasında, hemen dikkat çeken ve bilim adamı kimliği ile "tam bir baba hoca" damarından bir hoca idi Prof.Dr. Brotzen. Toprağı bol olsun, 2010 yılında 90 küsur yaşında vefat etmiş. Beni seven bir hoca idi. Onca yaşlılığına karşın, dinamik, kıpır kıpır ve enerji dolu hali; tez öğrencileri, dersleri, seminerler, tez jürileri -ki benim tez jürimde de özellikle ilk bilim sınavında kök söktürmüştü, tez hocam Dr. Pharr ile birlikte...

• Almanya'da doğmuş-ki ne enteresandır dünya gözü ile Albert Einstein'ı o dönemde görenlerden... Sessiz sedasız çalıştığı Patent Enstitüsüne geliş gidişini anlatırdı.. sonra bir Brezilya macerası ve aşağıda anlattıklarından da anlaşılacağı üzere, Amerikan derin devleti ile de irtibatlı.. ki

gezip görmediği bir tek Antartika kalmış diyorlardı. Hanımı da aynı onun gibi meraklıydı. Hatta, 2007 yılında bu gezilerden bir kitap dahi yazmış.

• O sıralar aynı Bölümde olan Türk hocam, Prof. Dr. Yıldız Bayazıtoglu'ndan dolayımıdır bilmiyorum ama müthiş bir Türk sevgisi vardı ve bana da yansıtmakta beis görmezdi. Türkiye'yi gezip gördüğünü hatta o denli ayrıntıda gezmişler ki; bir keresinde sanıyorum Toroslar civarında araçları bozulmuş ve buldukları ve araçlarını kısa sürede tamir eden mekanik teknisyen ustanın olağanüstü kabiliyetini uzun uzadıya anlatmıştı...

• Ne derler, toprağı bol olsun.

21.10.1986 Prof. Dr. Franz Brotzen'den dinlediklerim....

"İkinci Dünya Savaşında, savaşın sonlarına doğru askerlik için başvurmuş. Almanca da bildiği için Askeri Haberalma'da eğitim görmüş. Daha sonra normal birliğine sevk edilmiş.. Denizaşırı görev için başvurmuş. Normandiya sonrası Paris'e atanmış. Önceleri, Alman teknik belgelerini tercüme ediyormuş. Daha sonra, Almanya'daki Wiesbaden'da savaş esirleri sorgulama kısmında görev yapmış; burada epey sıkılmış. Daha sonra haberalmada aktifleşmeye başlamış. Amerikalıların o sırada Sovyetlerle ilgili bilgisi sıfır düzeyinde imiş. Hiçbirşey bilmiyorlarmış. Almanlarsa son derece düzenli ve elbette disiplinli. Hitler'e suikast tertibinde bulunan gruptan bir Alman general harbin sonuna doğru Ruslarla ilgili bilgi içeren arşivleri dört

**"84-90 döneminde,
Rice University
doktora ve post
doktora çalışmalarım
sırasında, hemen
dikkat çeken ve bilim
adamı kimliği ile
"tam bir baba hoca"
damarından bir hoca
idi Prof. Dr. Brotzen."**

parça halinde ayırıp çeşitli yerlere gömdürmüş. Daha sonra Amerikalılara bunların yerlerini bildir-miş. Dr. Brotzen bunlardan birinin çıkartılmasın-da görev almış. Bu dört parçaya ayrılmış arşivden, biri bulunmuş, diğeri köylülerce yakılmış, bir diğ-er İngilizlerin eline geçmiş. Dr. Brotzen görev alıp, gidip bunları istemiş. Bunlar da zaten habersiz al-dıkları için vermişler. Bu arada, Alman masterspy (Baş casus) Baun'u bir kampta bulmuşlar. Herşey adamın kafasında imiş; ne sorarsan söylüyormuş. Ancak ikili ajanmış. Dr. Brotzen "patriotizm fa-lan bunlar bullshit, en iyi en mükemmel ajanlar ikilidouble ajanlardır...onun için ben bu işlere pek yatkın değildim." dedi. Beni işaret ederek "...bil-hassa Türkler ve Macarlar.." dedi.."bunlar çok mükemmel. Özellikle, Çiçero kod adlı meşhur ajan mesela Türkdür.." dedi. Daha sonra, bu belgeler için uğraşmışlar, mesela Kırgızca bilen birini ara-mışlar.. Miller diye biriymiş.. Dr. Brotzen Sovyetler ve Çin'i de gezmiş. Gürcistan'da bulunmuş. "Feci içki içiyorlar.." dedi. Bir toplantıda pek çok şeye içildikten sonra Gürcistan için şerefe deyince buna sarılmışlar.. Kaşgar, Semerkant ve İsfahan'da bu-lunmuş. Çok beğenip etkilenmiş. Buradaki Türk-ler ve durumlarla ilgili epey kitap okumuş. Bir za-manlar önce Ruslar Afganistan Kabil'de üniversite açmışlar diye öğrenilince ABD'de de böyle bir şeye başvurmuş. Hatta Rice Üniversitesi birini gön-dermiş ama adam hastalanmış ve geri dönmüş..."

40 küsur ülkeden Fulbrightlılarla...

Daha önce yazdıklarımın...

" - Ben, Hassan Nondo.. Tanzania'lıyım.. ziraat doktorası yapacağım...

- Ben Veton Kepuska.. Yugoslavyalıyım, bilgisa-yar mühendisliği doktorası yapacağım.. - Ben Ire-neusz Nawrocki..Polonyalıyım.. ekonomi doktorası yapacağım... / bu sessiz sedasız efendi kısa-orta boylu sarı benizli gözlüklü Polonyalı fulbright bur-siyeri olarak, o dönemde 80li yılların başından iti-baren başlayan Polonyadaki anti-sovyet havanın bir yansıması idi ve belki de aramızdaki en ilginç kişilik idi.. genelde dostane ve sesiz idi ve Polonya-daki durumlarla ilgili sorularımıza mesafeli ama gerçekçi yanıtlar veriyordu../...Amerikalılar dünya-nın hemen hemen her köşesinden-34 değişik ülke-Fulbright burslusu olarak bir dizi sınav, mülakat ve incelemeler sonucu seçtiği ve Amerikadaki bir üniversitenin ilgili doktora programına kabul edil-miş öğrencilere, Amerikan sosyal ve akademik sis-temini tanıtmak üzere genişçe bir bütçe ile ülkenin 2. en zengin imkanlara sahip University of Texas at Austin de 1,5 aylık bir hazırlık/orientation progra-mı düzenlemişlerdi...

Bu tanışma yemeğinde 60'a yakın bursiyer tek tek kendini tanıttı; ismi, ülkesi, doktora programı ve kabul edildiği üniversiteyi ayağa kalkarak söyli-yordu. Hatırladığım Japon uzunca boylu bir oğla-nın MIT tarafından kabul edildiği ve oğlan şaşırtıcı olarak ta "dönünce başbakan olacağım.." gibisin-den son derece özgüven dolu bir halde idi.. Bense, Rice University ismini telaffuz edince de bir kıpır-danma oldu ve birisi "you must be real intelligent one.." gibisinden birşeyler söyledi ki ben Rice Üni-versitesinin bu denli prestijini doğrusu o zamana dek hiç mi hiç bilmiyordum ve aldı beni bir ürkün-tü tabii ki...diğer Türk arkadaş İTÜ Makine'den İs-met Gürsül şse Lehigh'dan acceptance almıştı; iki Yugo ki aslında biri Arnavut diğer Boşnak, Mirsad epey dikkat çekiyorlardı..

Tüm öğrencilerin kaldığı yer, üniversite sınırla-rının hemen yanında yer alan ve bir öğrenci yur-dundan çok lüks bir oteli andıran Castilian yurdu idi.. 23 katlı bu dev binanın 18. Katı adeta fulbright burslusu öğrencilerden oluşmuş birleşmiş millet-ler topluluğunu andırmaktaydı...

Kolombiyalı Cesar ile paylaştığımız oda, son derece rahat bir otel odası gibiydi. Çalışma masa-ları, elbise dolapları, banyo ve tuvalet ve mutfak, ve Austin kentine nazır harikulade bir manzarası vardı.. Castilian yurdu kapalı yüzme havuzu, sau-

nası, vücut geliştirme merkezi, oyun salonları-bilardolar vardı, tv salonları ile mükemmele yakın bir cennet öğrenci yurdu havasında idi..

Programın ilk gününde, genel bir Austin şehiri düzenlenmişti. Bu yörenin yetiştirdiği ve en tanınmış şahsiyet olarak eski başkanlardan ve hemen Kennedy sonrası olmasından dolayı tüm dünyanın hatırladığı Lyndon Johnson adına yapılmış müze ve büyük kütüphaneyi, eyalet temsilciler ve yönetim meclisi olan Capitol binasını, Austin kentinin içinden geçen Colorado ırmağının yanındaki tepeliklerden kentin kuş bakışı manzarasını gördükten sonra, bu yöredeki tipik Texas yemekleriyle ünlü bir lokantada adımıza düzenlenmiş ziyafete götürüldük. Texaslı tipik uzun boylu sarışın kovboy şapkalı genç kızların servis yaptığı geleneksel bbq biftek kuru fasulye ve tatlıdan oluşan yemekte, program başkanı Prof.Dr. Neal yaptığı konuşmada hepimize hoş geldin diyerek kısa bir açılış konuşması yaptı. Daha sonra program boyunca bize hocalık, rehberlik ve yardımcılık yapacak görevlileri tanıştırdı.

Bunlar buradaki İngilizce bölümü-İngiliz dili ve edebiyatı ve İngilizce kursları olmalı genç akademisyenlerdi.. Huysuz bir kadın başkanlığında, tatlı şirin bir tombulca kadın ki kocası da kuru zayıf bereli yüzü aynı programda, kovboy şapkalı gençten uzun boylu bir lisan hocası, ve en önemlisi kocası Türk olan-bir zamanlar ve hatta Kenan isimli bir oğlu da olan şen şakrak ve bana özellikle çok yakınlık gösteren bir diğer hanım hoca...

Shakespeare at Winedale; University of Texas at Austin

• 1984 yılı Ağustos ayı... Texas Üniversitesi Winedale namı bir yerde kurulmuş... ve herşeyi ile Şekspir dönemi İngilteresinde bir tiyatro evi gibi düzenlenmiş bir yerdi... Ne güzel bir ortamdı... Rüya gibi neredeyse, o dönemin tarihi İngilteresi canlandırılmış ve o dönemin kıyafetleri içerisinde tiyatro bölümü öğrencileri cıvı cıvı her yanda bir tarihi yaşıyorlardı.... Bir avuç üniversite öğrencisi Şekspir dönemi havasını yaratmış ve büyük bir ustalıklarla biz Fulbright öğrencilerine unutulmaz

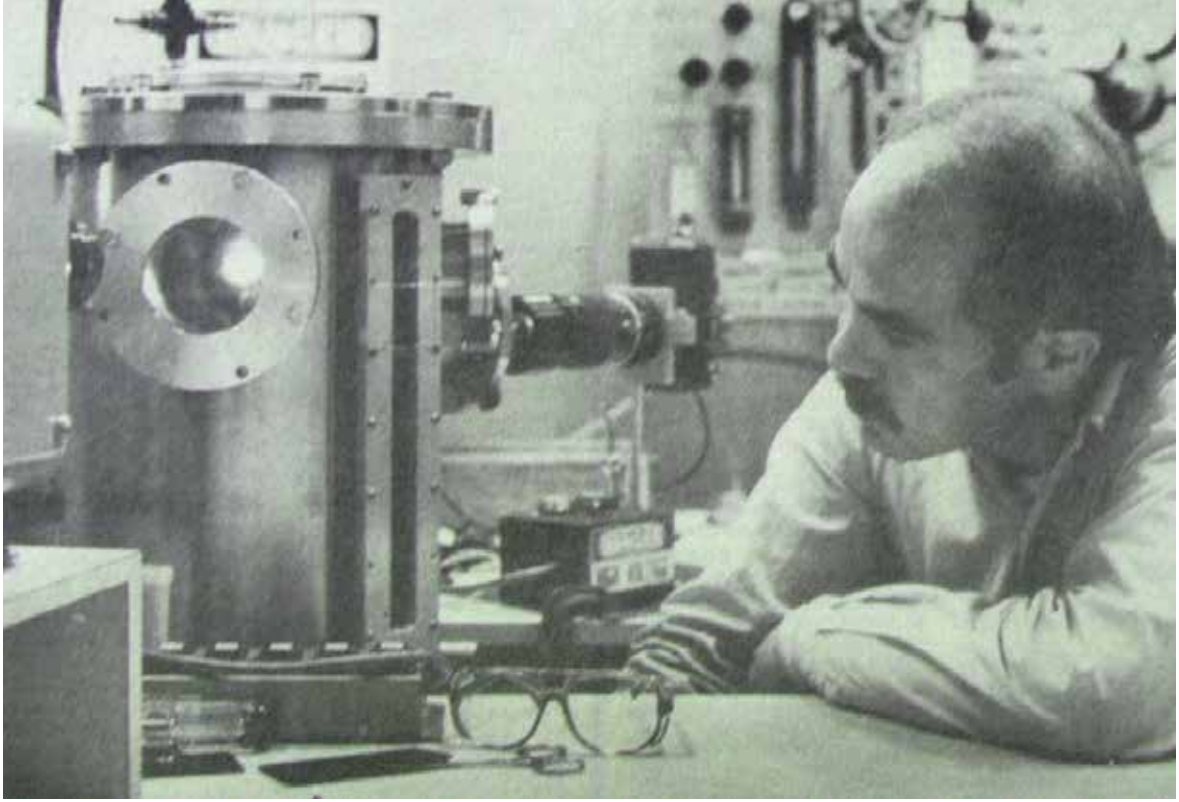
bir Şekspir oyunu oynadılar... • Oyun sonrasında oyuncularla tanıştık, kaynaştık, konuştuk sohbetler ettik... • Hala daha devam edesiymiş...

Holivud maceram..."you are a celebrity now !!!..."

• 1990 yılı olmalı.. Houston Teksas.. Doktoramı bitirmiş ve alabildiğine rahat ve özgüvenim yerinde canlıdım-fişek gibi gençlik zamanları; Post-dok fellow, yani doktora-sonrası çalışanı... olarak Rice Üniversitesi, Kimya Bölümünde Prof. John Margrave grubu ile çalışıyorum. Sanırım, Cal Tech Jet Propulsion Lab'tan aldıkları Rene alaşımının ısıl kapasite ölçümleri için ABD'li Dr. Nathan Norem ile sessiz sedasız boyuna deneyler yapmaktayız... Bu deneylerde deney hani... • Nerede ise 1 santimetreküplük alaşım parçaları ve doğrulayıcı olarak saf bakır parçaları alınıp, bir tutacak vasıtasıyla ters sargılı endüksiyon bölgesine yavaşta veriliyor ve gücü sonuna dek açıyoruz. Bir anda, bir kıpırtı, bir salınım ve ters akımlardan dolayı tam ortada kalan nötr bölgede madde havada serbestçe salınmaya başlıyor, yani levitasyon..ve birkaç saniye içerisinde, önce bozarma, sonra kızarma derken, bir anda madde metalik ergimiş sıvı damlası olarak kürecik bir top gibi boşlukta kendi halinde duruyor. Hafiften de salınıyor elbette... Sonra bir lazer sistemi ile ısıma-emisyon kayıtları ve sıcaklık kontrolü ilgili veriler tamam olduktan sonra bir anda sistemi kapatıyoruz ve ergimiş metal kürecik kontrollü olarak soğuk yüzeyli haznesine çarpıyor ve sürekli olarak sıcaklık kayıtları ile deney tamamlanıyor. Ardından otomatik hesaplama yapabilen yazılım sayesinde her türden ısıl sabiteler, spesifik ısı değerleri, ısıl kapasite vs ekranda hesaplanıyor... bilimsel deneylerle haşır neşir işte böylesi bir dünya idi..

• Dr. Natham Norem, Dr. Ron Hauge ve J. Margrave sessiz sedasız mesafeli ama destek olan kişiliklerdi ve son derece memnun idim.. fena para da almıyordum doğrusu onca zaman doktora öğrencisi olarak 550600 \$ talim etmişken bir anda nerede ise 2000 \$ civarı ehh fena sayılmazdı... • Bir öğleden sonra olmalıydı, Cuma günleri Margrave

ve grubu olarak bermutad haftalık toplantı sohbet, varsa seminer, yoksa diğer konular çay-kahve kurabiye, pasta vs vs derken Margrave bana döndü ve “..bu akşamüstü film çekimi için gelecekler laboratuara geç vakitlere kadar da sürebilir, sen durabilirmisin başlarında...” diye sordu..”oohh sure sure.. (tabii ki tabii ki)” dediydim..Üniversite olarak 5000 \$ alacaklarmış, seçim sabaha kadar sürebilirmiş, ama mutlaka çalıştıkları süre sonunda her şeyi aynen düzenli tertipli bırakacaklar ve bana da 150 \$ toslayacaklardı... iyiiii!....

• Vakit akşam oldu. Tek tek film ekibi elemanları boy göstermeye başladı. Öncelikle sanırım Houston’da mukim aracı-düzenleyici ve bana 150 \$lık çeki kesecek adam ve ardı ardına tırlarla ekip-ler gelmeye başladı... Tipik bir holivud filminin en fazla 4-5 dakikasını dolduracak birkaç sahne burada çekilecekti. Filmin adı “Dark Angel”. Başoğlan da daha sonra benim gibi fulbrightlı olduğunu öğreneceğim insan irisi meşhur Dolph Ralgreen.. Yardımcı aktör ise, sonradan bir komedi-sitcomda da tipik bir Amerikalıyı oynayacak olan gösterişsiz orta boylu bir aktör ki daha fazla onunla sohbetlerimiz oldu...

• Işıkcılar makyajcılar sesçiler cümlesi doluştu- lar ve o gün sabah dek sürecek holivud macerası başladı. • Haaa bu arada nereden aklıma estiyse

akşamüstü üniversite kampus gazetesi Tresher’i aradım ve böyle bir durumu haber verdim ki nasıl da üstüne atladılar. Hevesle geldiler, her türden söyleşi, ropörtaj, foto çekimi vs yaptılar ve bana da sürekli teşekkür edesilerdi... Daha sonra bu kıyağımı kampus gazetesine nerede ise yarım sayfalık güzel bir fotoğrafımın olduğu ve yaptığımız çalışmaları anlatan bir tam sayfa yazıyla karşılık verdiler ve ben bir anda “celebrity-meşhur” oldum ki o zamanlarda ki havam tammm binbeşyüz idi... • İşte o sayfada ve işte ben Rice University haftalık gazetesi Tresher’deyim ve artık bir “celebrity’yim”-for one week?

• Tırlarla gelen konvoyla daha sonra akşam-gece yemeği niyetine bir başka tır da geldi ve herkese baya kophile bir ziyafet çektiler ki ben dahi nasıplendim.. bir diğer dikkatimi çeken cümle ışıkçı sesçi makyajcı ıvır zıvır zevatın olağanüstü paralarla çalıştıklarını sürekli dile getirmeleri idi.. bir de ertesi gün ara verilecek çekimlerle ilgili sadece bir sayfalık bir koordinasyon sheet nevinden yazılı belge ki bu çok dikkat çekici idi.. sanırım bir yerlerde de “holivud stili yönetim” diye uygun bir deyimle de karşılamış idim bunun bir parçası olmalı idi... • O gün sabaha karşı işleri bitti ve dedikleri gibi aynı buldukları gibi yeniden düzenlediler ve cümbür cemaat sanki orada böyle bir şey olmamış hiç vukuu bulmamışcasına çekilip gittiler...

HATIRA PARÇALARI

**“İşte şimdi bu
köydeyim.
Evimizin
soğukluğuna bir
sandalye attım,
pijamam üstümde
bunları yazıyorum.
Akşam oldu, güneş
battı. Hava serin ve
bazı kitaplardaki
köy akşamlarına
hiç benzemiyor.”**

a. 1956

Köyüm, Yatağan dağdan epey beride, yok olmaya ramak kalmış tepelere serpiştirilmiştir. Evleri sıktır, yeşillik azdır. Bir tepeden bakılırsa köyün üzeri, kiremit rengiyle görünür. Orta yerde yüksek minareli bir camii var. İlkokul tatlı ve küçük bir tepe üzerinde kuruludur. Biz ve bizden öncekilerle tepeyi dümdüz ettik. Şimdi yarı ağaçlı, yarı çıplak bir halde.

Beş senemi orada geçirdim. Şimdi oraya bitmez bir sabırlılık tekkesi diyorum. Köyüm yarı kasabalaşmaya yüz tutmuştur. Yeni yeni binalar-ama kerpiçten-yapılıyor. Meydanı da epey geniş. Kenarındaki kahveleri bilhassa akşamları çok kalabalık olur. İnsanlar akşama kadar çalışırlar. Ancak akşam boşalırlar. Küçük bir kasaba olduğundan dedikodusu boldur. Hemen herkes onunla az-çok meşgul olur. Her şeyle meşguldürler, her şeyi öğrenmek isterler. Ufak bir münakaşanın olduğu yeri büyük bir kalabalık sarar. Hepsi de mütecessis gözlerle onlara bakar.

Dışardan bir görevli memur geldiği vakit büyükler hemen sandalyeleriyle halka olur. Daha küçükler ayakta, hiç çekinmeksizin karşılıklarına geçip, gelenlerin ağızlarının içine bakarlar. Memur gidince, gözlerinden onların halini anlamak zorlaşıyor.

Nüfusu bol, toprağı ise azdır. Çiftçiler nüfusun ancak 1/3 veya 1/4 ünü teşkil eder. Gerisinin sanatı, daha doğrusu zanaatı vardır. Demir ve boynuz (tarak) işleriyle meşgul olurlar. Para için çalıştıklarından zanaatkârdırlar. Arada tek tük sanat için de çalışırlar. Ekseriya çakı ve bıçak yaparlar. Sapları boynuzdur bunların. Son zamanlarda

alüminyum dökme saplı bıçaklar da çoğalıyor. Makas yapanlar da az değildir. Kırklık da yaparlar. Birkaç da satır, çapa ve küçük çekiçler de yapıyorlar. Ayrıca manda boynuzundan epey aile tarak yapmaktadırlar. Motör (yani traktör) çoğalmıştır. Sayamadım. Radyo da çoktur. Suyu bol denemez. Son zamanlarda içme suyu tesisatı da yapılacaktır.

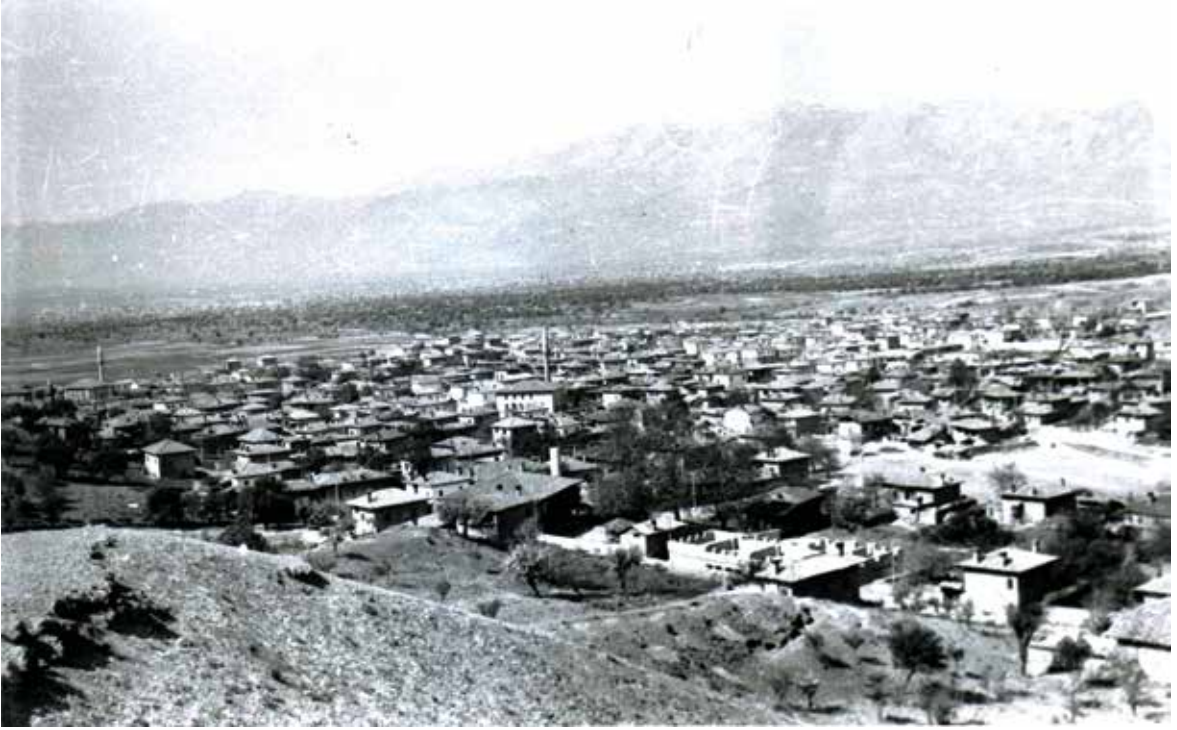
En çok arpa, buğday ve nohut ekerler. Tütün bazı seneler çok, bazı seneler az mahsul verir.

Pancar tecrübe edilmiş, şimdi lik ekilmemektedir. Belki de kazancı az oldu.

Müsamere ve sinemayla araları iyidir. Bunlara halkın ekserisi gider. Bilhassa müsamerele epey ilgi gösterdiler ve bir rekor da kırdılar. Nüfusu 3000'e yakın ve hanesi de 800 filan.

5 Eylül 1956: Ortaokula gidenler çoğalıyor. Benim zamanımda ve benden önce daha azken şimdi epey çoğaldı. Okuyanlara karşı köylünün durumu değişir. Eğer aristokrasi sınıfı yaratıyorsa fenadır. Onların seviyesine inebiliyorsa o vakit tavırları bambaşkadır.

12 yaşına kadar hiçbir gelişme hissetmedim kendimde. Amcamın biri (Hakkı Amcam) buradaydı, diğeri ise Emin Amcam Orman Mühendis Muavini idi. Köye yılda bir kere geliyordu. O idealist bir milliyetçi idi. O da bir gün 1953 de ortaokulu okuduğum Acıpayam'a tayin olmuştu. İki ay kadar yanında kaldım. Ders yılı bitti ayrılırken amcam bana şöyle dedi.” Bak..., Ben senin amcamım. Bununla beraber beni Baban bil. Ben Babanın huylarını biliyorum, o da benimkini bilir. Gazetelerde okudun. 9 Yahudi

1960'lı yıllarda Yatağan'dan bir görünüş

doktorun öldürülmesi üzerine Yahudiler ve bazı kimseler kıyameti kopardılar. Halbuki Rusya'da milyonlarca Türk öldürülüyor hiç kimse bir şey demiyor. Halimiz cidden kritiktir. Damarında dolaşan kanı hiçbir zaman unutma. Onun hakkını ver. Onlar ki senin kanındandır, elinden geldikçe yardım et”.

Amcam okumam için bana bazı kitaplar da verdi: Bunlar Silah Arkadaşları; Kızıl Tuğ, Bozkurtların Ölümü; Bozkurtlar Diriliyor ve İngiliz Kemaller idi. Bunları tatilde okudum ve damarlarımdaki kanı anladım.

İşte şimdi bu köydeyim. Evimizin soğukluğuna bir sandalye attım, pijamam üstümde bunları yazıyorum. Akşam oldu, güneş battı. Hava serin ve bazı kitaplardaki köy akşamlarına hiç benzemiyor. Bir ova, hem de dört tarafı yüksek dağlarla çevrili. Dağlar keskin hatlı. Ortasında yalnız iki yerde lâıykıyla hayat geçebilecek; diğerleri köycük veya uzantısı.

Tam dört gündür evdeyim. Ufak çapta gezintiler hariç dışarıya hiç çıkmadım diyebilirim. Ama yavaş yavaş canım sıkılmaya başladı.

6 Eylül 1956, Yatağan: Bugün akşam vakti güneş batarken bir kahveye girdim, oturdum. Bir karlı şurup içtim. Ne güzeldi o. Her şeyi bu çorak ve boz topraklardan çıkmıştı. O ne güzel şekerdi, o ne tat, o ne koku. Her şeyi ile tam bir şurup; ne güzel ve insan içmeye doyamıyor. Ama kardaki soğukluk insanın aklını başına getiriyor.

Hiçbir sıkıntı olmaksızın sokaklardan yürüdüm ve İlk-okulun bahçesinde bir müddet durdum. Altıgen bir havuz var; suları beni hislendirmede. Gelirken bir-iki çiçek kokladım. Heyhat hiç kokusu yok. Boş dönmemek, elimi, parmaklarımı meşgul etmek için bir çiçek arıyorum. Nihayet kıpkızıl bir çiçek gördüm ve kopardım.

Yine aynı serbestlikle geçtiğim yollardan o kahveye döndüm. Açık havada hava kararınca kadar oturdum. Batı ufku ne güzel olmuştu. Dağlar bir mor kadife gibi latifti. Öyle güzeldi ki üstündeki allık, güneşin battığı noktada hem al, hem de mor çoktu. Geriye doğru yavaş yavaş azalıyor, semavi bir forma meydana getiriyorlardı. Al ve mor ne güzeldi. Bir de göl olsa, manzarasını dünyalara değişmezdim.

Gelirken o çiçekleri bilmiyorum nerede attım. Yalnız sokaklar benimdi, gülerek, zıplayarak sokaklardan geçtim ve eve geldim.

Şimdi beş mumluk bir lambanın ölgün ışığı altında bu satırları yazıyorum. Bir ezan okunuyor; herhalde yatsı ezanı olacak. Her taraf derin bir sessizlikte. Masada bir ben varım, bir de yeğenim. Ama onun fotoğrafı var. Bir de tatlı bir hisle koruduğum kitap var.”Yunus Emre Divanı”.

Uzaktan sokakta toplantı akdeden, aralarında Hörü nenemin de bulunduğu kadınların

konuşmaları geliyor. Bir de radyo sesi, başka ses yok. Orta camii'nin minarebi hafif bir alev sütunu halinde karanlıklarda kayboluyor. Yakınında bir alev yanıyor herhalde. İşte vecde geldiğim dakika. Bu derin sessizlikten dalga dalga yükselen bir ezan sesi... Hiçbir şey, bana bu ezan sesi kadar tesir etmiyor. Karanlığın göbeğinden sanki meçhullerden geliyor o ses. O dalga dalga yükselen, alçalan ses ne mübarek sestir ki tatlı tatlı dinleyemiyor, yarısını karanlıklar yutuyor. Fakat bize kalan yarısı da öylesine ulvi, öylesine güzel. Dudaklarımdan "Oh Yarabbi, ne seviyorsun bu ırkı ki böyle bir dine bizi kavuşturdun" dökülüyor. .

b. (1959)

Toprak ve Ben

Ben üstünde koştuğum, havuzlar yapıp oynadığım toprağın çocuğuyum. Her yerim toprakla yoğrulmuştur. Bu diyarın her karış toprağı benim için aynı ehemmiyeti haizdir: Vatan toprağı.

Bir Garbi Anadolu köyünde dünyaya geldim. Yıllardır hatta nice yıllardır oralarda koştum durdum. Köyümün tepelerinde ufukla yarışır, göğün maviliklerinde kaybolurdum. Sular şırıl şırıl akardı. Fundalıklar arasında kayalara, taşlara ve ağaçlara çarpa çarpa bir akışı vardı ki. O suyun yanında ben minicik, bu güzelliğin şuurunda olmadan sularla topraklarla oynardım.

Her yaz ekinler biçilip harmanlar olunca ben de gider düven sürer, onların içinde yatar, oy-

1963 Ağustos, M.Cevat Akşit, gelin eve girdikten sonrası; soldan: Dr.Şakir Akşit, Akraba Mustafa Tezcan, Ürerli tamış, Veli Aktaş, Mehmed Ali Aktaş, Ürerli tamış, Cevat Akşit, Tuncer Baykara, Sabit Akşit, Hasan Apalı, Fevzi Altıntaş, Çakıroğlu Mustafa Ağabey.

nardım. Onda çok oyunlar vardı. Mesela harmanın tepesinden inip kenarından çıkmak veya tersi. Sonra kenarda ekinlerin arasına girip öbür baştan çıkmak. Ben en fazla bunu yapardım.

Beygirle düven sürmekten ziyade öküzle sürmek hoşuma giderdi. Ağır ağır yüzlerce, binlerce defa muttasıl dönerdik. Lakin onun da ayrı bir tadı oluyor. O tadı çok yerde bulamazsınız.

Köyün batı ortasında son senelerde terkedilmiş tekkenin harap bir mezarlığı ve türbesi vardı. Köyün ortasındaki mezarlıklardaki kabirler çoğunlukla yeni yere, Yatağan baba türbesindeki yere taşınmış. Ama eski tekkenin kabirlerinin bir kısmı yerinde kalmıştı. O harap türbede çocukken oynar, hiç korku duymazdım. Şimdi gidemiyorum, utanıyorum, korkuyorum. ... İlk mektebin 1. sınıfına gittiğimi hatırlarım. Deyne dönüşü, Fehmi Bey bana bir yazı yazdırmıştı. İlk satır eğiliyordu sayfanın ta ortasında bitiyordu, çünkü kâğıt çizgisizdi... Dört senem hep aynı motiflerle geçti. Yaz olur bağa bahçeye anımla giderdim. Babam kahvede yaz kış siyasetle meşguldü. Kimseden pervası yoktu... Kurban ayı gelir, kurbanlık koyunu gütmeye tekke ardına giderdik. Orada bulduğumuz tersleri de yakar ısınırdık. Saatler geçerdi bu sırada, biz çocuklara zaman tesir etmezdi.

Yaşar ÇAĞBAYIR

BEKÇİ DÜDÜĞÜ ERKEN ÖTTÜRÜNCE

**“Düşünüyorum da
eğer rahmetli
Remzi Şenel
Hoca bizim köye
kadar yaya gelip
bizim okumamız
için yaptıracığı
pansiyonu
anlatmasaydı,
bugünkü yaşantım
mümkün müydü?”**

1957 sonbaharında ilkokulu o yıl bitirmiş yedi çocuk Acıpayam Ortaokulu'na kaydolduk. Gerçi bu yedi arkadaş, daha önce yaz ortasında -şimdi tarihini hatırlamıyorum- Öğretmen Okulu sınavına girmiştik. İçimizden sadece bizim ilk öğretmenimiz Eğitimci Mustafa Yalçın'ın kızı Mualla kazanabilmiş ve Bolu Öğretmen Okulu'na girmişti. Biz ise Acıpayam Ortaokulu'na kaydolmuştuk. O zamanlar köyümüzün ulaşımı hayvanla yapılır, taşıt ancak yazları gelirdi. Onlar da orman ürünlerini taşımak için. Köyün içinden geçer Karataş, Böbeş, Manda, Karadoru ve oradan aşırıp Ayaz'dan sonra Kızılhisar'a inerdi. Biz ise yaya ve hayvanla daha kısa başka yollardan giderdik. Bir başka yol da Karataş, Kofalı Dere, Ağilkaya, Kefe Yaylası ve Akyokuş'tan geçerek Yatağan'a ulaşıyordu. Bu yol iki saat, Kızılhisar'a giden yol ise üç buçuk dört saat çekerdi.

O zakanki Acıpayam Ortaokul Müdürü Remzi Şenel, Alaaddin, Oğuz, Apa gibi yakın köylerin, Yatağan, Kızılhisar, Yeşilyuva gibi varlıklı kasabaların çocuklarının dışındaki uzak köylerden ortaokula öğrenci gelmediğini görünce çare düşünmeye başlamış. Bizim gibi sapa köy ve dar gelirli aile çocuklarının okumaya niçin gelemediğini iyi incelemiş, iyi analiz etmiş ve kendince en iyi çözümü

düşünmüş, bulmuş. Köylü çocukların kalabileceği bir pansiyon yaptırmak...

Bir güz vakti rahmetli Remzi Hoca, birkaç arkadaşı ile Yatağan-Yukarı Karaçay yolunu bizzat yaya olarak çığnemiş ve bizim köye kadar gelmiş. Kahvede, köylüye yaptıracığı pansiyon için yardım toplamaya geldiğini anlatmış. Her kim buğday, arpa, nohut, hat-ta keçi, oğlak, dana vb. ne bağış yaparsa kabul edeceklerini, ancak Yatağan'a kadar indirmelerini rica etmiş. Bu yardımlarla köy çocuklarının okuması için barınabilecekleri bir pansiyon yaptırmak niyetinde olduğunu... Pansiyonda öğrencilerin yiyeceklerini de evlerinden (tarhana, bulgur, nohut, fasulye, mercimek vs.) evlerinde ne yiyorlarsa kendilerinin getireceğini, az bir ücretle de aşçı, yaka-cak ve temizlik, aydınlatma giderleri için para ödemeleri gerektiğini de eklemiş. Böylece bizim köyün çocuklarının da okuyabileceğini söylemiş.

Bunun üzerine babam ve diğer arkadaşların babaları konuşup anlaşmışlar, birlikte çocuklarını bu pansiyona vermeyi kararlaştırmışlar. (Bu babaların hepsi de Yüreğil'de özel olarak yeni anlayışa göre açılan okulda Ali Vehbi Hoca (Aykota) tarafından yetiştirilen ve öğretmen olarak köylere gönderilen öğretmen-

Acıpayam Ortaokulu (bugün Lise)

Bekçinin önüde düdük öttürdüğü evimizin girişi

lerden Macarların Hasan Ali Efendi (Yalçın)'nin rahleitedrisinden geçmiş kişilerdi.) O zamanlar, ailelerimizin Acıpayam'da bir ev açarak bizi okutmaları öncelikle -maddî yönden- mümkün değildi. İkincisi, kendi başımıza yeme içme ve temizlik işlerini yapmamız mümkün değildi. Başımızda mutlaka bir büyüğün bulunması gerekiyordu. Kısacası, bu pansiyon bizim için, ailemiz için bulunmaz bir nimetti.

Ertesi yıl okul açıldığında, henüz pansiyon bitmemişti. "Üç dört ay evde idare edin. Bitince sonra alacağız." denmiş.

Biz de bu yüzden okullar açıldığında Akyokuş diye adlandırdığımız -Cumhuriyet Caddesi'nin batı ucunda- bir yerde iki katlı bir evin yoldan girilen katında yedi arkadaş başımızda iki nine ile kalmaya başladık. Ortada bir uzunca odada üç, iki yanda da birer oda vardı. Bizim odada üç, diğer odada dört arkadaş kalıyorduk. Bizim başımızda annemin teyzelerinden Hatice Teyze vardı. Evimiz köşe başıydı. Aynı zamanda yokuşun başladığı yerdeydi. Karşımızda yol yapmak için eşilmiş bir tepe, tepenin arkasında da akşam karanlığında çalışmaya başlayan ve gece 22:00'de çalışması durdurulan çok gürültülü bir elektrik santrali vardı. Artık kaç zamanlı olduğunu bilmiyorum. Baca gibi çatıdan yukarı uzatılmış egzozundan "Tak tak tak!" diye duman atardı.

Her akşam yatsıya yakın vakitte bir gece bekçisi bizim evin köşesine gelir, penceremizin altında düdük öttürürdü. Biz köyden geldiğimizden bunu -askerlik hatıralarını anlatanlardan duyduğumuz- "yat düdüğü" sanırdık. Bu yüzden odanın ortasında tahta bavulun üzerindeki 12 numara gaz lâmbasına "püf" der, yatardık. Bir iki ay böyle geçti. Bir gün matematikten epeyce çok sayıda problemi olan bir ödevim vardı. Ben daha ödevin yarısına gelmeden, biraz da erken saatte, bekçi düdüğünü öttürdü. Her zamanki hâliyle her şeyi olduğu gibi bıraktık. Lâmbayı söndürüp

yattık. Sabah erken kalktım. Pencerenin önüne geçip ödevlerimi tamamlamaya çalıştım. Ama bitiremedim. Okulda öğretmen ödevleri kontrol ederken benimkini eksik buldu. Niçin tamamlamadığımı sorduğunda "Bekçi düdüğü erken öttürdü, öğretmenim." dedim. Anlamadı. Kulağımı çekti "Tembel herif!" dedi.

Bize köyde iken büyüklerin tembihi "Öğretmenleri iyi dinleyin (öğütlerini tutun, anlamında), sonra notunuzu kırarlar." olmuştu. Bu yüzden öğretmen, -neyin nesi ise- notumu kırar korkusu ile durumu izah etmek için ders bitiminde ardına düştüm, öğretmen odasına kadar gittim. Beni dinlemedi. Ağlamaya başladım. Benim orada ağladığımı gören, adını şimdi hatırlamadığım etütlere belletmen olarak gelen Yatağanlı bir öğretmen (derslerimize girmez sadece etütlere belletmen olarak gelirdi) "Gel bakalım evlâdım, niçin ağlıyorsun?" diye sordu. Ona da "Öğretmenim, bekçi düdüğü erken öttürdü, ödevimi bitiremedim... Öğretmenim notumu kırsa..." Matematik öğretmenine döndü, "Bak, Seyfi Bey bu çocuk ne diyor?" dedi. Matematik öğretmeni de, "Ne diyecek ödevini yapmamış, kendince bekçi mekçi savunması yapıyor." dedi. Bunun üzerine İlhami Hoca bana döndü: "Oğlum, bunlar anlamaz; Çallı... Sen ödevini bitirmeden yatma... O bekçi size değil, hırsız uğursuz, sarhoş sepek kişilere öttürür düdüğünü." dedi. Gözümün yaşını eliyle sildi. Sınıfa gönderdi.

Pansiyon bitti. Biz evden pansiyona taşındık. Sınıflar sıcak, saat 22:00'ye varmadan etüdlerde derslerimizi yapıyor ve yatmak üzere yatakhaneye gidiyoruz. Üzerimizde çarşaf kaplı birer ve levse (valensiya'dan bozma öyle adlandırılır) denilen deve tüyü battaniye, altımızda üzerine çarşaf serilmiş ot yatak, yatakhanein ortasında petrol bidonundan bozma büyük bir soba... Sabahları ilk etütten sonra kahvaltıya koşuyoruz. Kahvaltı dediğime bakmayın. Aynısıyla kendi köyümüzde, evimizde içtiğimiz tarhana, mercimek, bulgur vb. çorbası. Kimi zaman da çay zeytin peynir veriliyor. Keyfimiz yerinde, okul içinde, odadan odaya geçiyoruz. Soğuk, sıcak, rüzgâr etkilemiyor.

Düşünüyorum da eğer rahmetli Remzi Şenel Hoca bizim köye kadar yaya gelip bizim okumamız için yaptıracağı pansiyonu anlatmasaydı, bugünkü yaşantım mümkün müydü? Her iyi ve güzel şey, iyi insanların iyi düşünceleri ve eylemleri sayesinde mümkün oluyor. Tıpkı Acıpayam'a sürgün edilmesine rağmen Yüreğil'e defalarca yaya gelip giderek Yüreğil Okulu'nu yaptıran ve buradan köylere öğretmen yetiştirmeyi başaran, hakkında idam fermanı bulunan Kulalı Mustafa Reşit gibi ileri görüşlü, cahilliği yenmeyi amaçlayan rahmetli Remzi Şenel öğretmenimiz sayesinde.

Ali TUNÇBİLEK

YATAĞAN'IN GELİŞME YILLARI

**“Abdullah Akşit.
Serinhisar nahiye
müftüsü. Başında
fötür şapka, her
mevsimde klimalı
palto, cebinde
KIVRIM ŞEKER.
Sokakta karşılaştığı
her çocuğa kıvrım
şeker hazır.”**

Vatan nasıl kalkındırılır?

İmparatorluğun dağıtılmasıyla beraber yetim, yoksul kalan nesil başının çaresine bakıyor. Babam, Hapçı Osman, Sarı Mustafa, Mustafa Akman iyi kemik işleme ustası. Kemik tarak yapıyorlar. Hepsi yetim. İstanbul'a gidiyorlar. Gayrete bakın. Kemik tarak, hangi makinayla daha iyi yapılır? Çırakları bile yanlarında. Var mı şimdiki nesilde böyle olağan üstü bir gayret? Yahudi diyor ki “kalın benim yanımda, çok para kazanacaksınız “ Biz çok para kazanalım diye gelmedik. Yöremize para kazanacak usul öğrenmeye gelmiştik, sağ ol, bize öğrettin, hoşça kal. Döndüklerinde ortaklaşa “motur evi” diye, gaz yağıyla çalışan pat pat motor, duvarda transmisyon mili ondan hareket alan birkaç makina. Şimdiki Belediye meydanı batı alt tarafındaydı. Modern bir atölye, şakır şakır çalışıyor. Ese başarılı, kafası iyi, bunu muhtar yapalım. Eski muhtardan mühürü aldık mı gene

Belediye başkanı İsa Tunçbilek ve Arif Yatağanbaba Ankara Ulusta.

işine dönsün... Ese 1946 yılından vefat ettiği 1971 yılına kadar işine geri dönemedi... Motur evi dağıldı ama Yatağanın şimdiki temelini attı... Ülkenin gelişmiş kasabalarından biri. Düzenli bir yerleşim, Her yere ulaşım, herkesten iyi enerji, herkesten fazla okul, herkesten güvenilir belde, herkesten fazla VATANPERVER yarattı. Gitti...

Abdullah hocanın kıvrım şeker

Abdullah hoca (Sabit hocanın babası) Abdullah Akşit. Serinhisar nahiye müftüsü. Başında fötür şapka, her mevsimde klimalı palto, cebinde KIVRIM ŞEKER. Sokakta karşılaştığı her çocuğa kıvrım şeker hazır. Hani, Abdullah hocayla karşılaştım diye onun geçeceği sokaklarda nöbet tutardık. Var mı şimdi sokaklardaki çocukları sevin-

dirmek için cebinde KIVRIM ŞEKER taşıyan... ZÜHTÜ HOCA (Zühtü Akşit) biraz daha kısa boylu, AMA daha güler yüzlü. Saat maat bazı aygıtları tamir bile ederdi. Yatağanın ulemaları bunlar. Medreseyi bugünlere taşıdılar. Şimdi de Prof. M.Cevat Akşit bu işe EBEDİYET kazandırdı... Şükürler olsun.

Kanal ve okul inşaatları

Gelelim yerleşime. Koca Çal, Küçük Çal eteği, Aygıt Yol üstü, Ayaz Çallığı doğusu, Kuyucak tepesi batısında oldukça düz alanda bir köy. Kışın toprak damlı evlerden beysbol sopası gibi buzlar sarkar, yazın Küçük Çal'dan, Koca Çal'dan seller akar. Nasıl yağmur, nasıl sel ... Allah alah! Dağdaki çobanların sığırlarını sürüklerdi. Gözümle gördüm bir dananın derin çayda hala sürüklendiğini. Koca koca taşların kütür kütür yuvarlandığını. Köylü, kapının önünde kazma kürek toprak bent yapıyor, faydası yok, damlar suyla doluyor. Çukur içinde obruklar oluşuyordu. Muhtar Eseyle millet vekili Baha Akşit Nafia bakanlığından kanal yapmak için karar çıkartıyorlar. Ohh... At arabalarıyla taşınan taşlarla köyün üst başına kanal inşa ediliyor, hala hayatta, sel derdi bitti. Sıra geldi, imara ..Sıkışık mahallelerde ve yeni kurulan aileler için yeni yerleşim yerleri lazım. Çeşmebağ mahallesi kuruldu. Bu günün mimarisidir. Yollar cetvelle çizildi, cetvel benimdi, yalanı yok... Sonra da eğitim. Yukarı ilk okul yetmiyor, nüfus artıyor. Aşağı mahallede bir ilkokul, ortalarda bir yerde de bir orta okul... Babamla beraber akşamları evde okul pılanı çizdik. Her iki okulda aynı pılan. Medrese avlusundaki kot farkından dolayı farklı görünür. Bu okullar yapıldı. Ama nasıl? Para pul yok. Kahvelerde içilen her

Yeni açılan bulvarlardan biri

bardağa bir beş kuruşluk fiş yapıştırılır, birazda bizlerin yaz tadillerinde yaptığımız müsamere geliriyle takviye edilerek yapıldı... Cumhuriyet ilk okulu çatısı için kereste lazım, para yetersiz, Yüreğil köy gurubunda, kereste ucuz. H. Halil İbrahim Koçer'e rica ediliyor. Tamam. Köy tarifesiinden ucuz kereste geliyor, okulun çatısı kapatılıyor. Siyaset bu ya ; Muhalefet şikayet ediyor, köyde kullanılmadı diye. Cezasının yarısını Yüreğilli İbrahim Koçer, yarısını da biz ödedik. İnanmayana makbuzunu gösterebilirim. Bu beladan bile yılmayan adam bu sefer, bu köye asıl "meslek lisesi" lazım deyip Tümenlerin dereyi istimlak ediyor. Ancak oraya sığar. Maraza çıkıyor, icradan istimlak bedeline itiraz ediyorlar. Hapçı Osman'ın Mehmet Candemir farkı ödüyor, istimlak gerçekleşiyor. O günün şartlarında ilk defa bir kasabada Demircilik Akşam Sanat Okulu açtırabiliyor... (ileride meslek lisesi olacak şekilde) Açıldı da. Ali Güngör'e nasip oldu. "Endüstri meslek lisesi " olarak devam ediyor. Ticaret lisemiz bile oldu. Çocuklarımızın yüzde doksanı lise eğitimi gördü. Akşam kız sanat okulu, ana okulu, kütüphaneye de sahip olduk. Şimdi ise; Prof. Mustafa Cevat Akşit hocanın sayesinde bir de 'yüksek okulumuz' var. İçme suyu, elektrik, köy içi yollar, belediye binası zaten yakın köylerden çok önce hallolmuştu. Yerleşim ve yaşam yönüyle gıpta ve takdir edilen bir köyümüz var çok şükür... Kısmet olursa; Gelecek yazılarımda 'karınca kararınca' Yatağan'ın ekonomisiyle, aşıyla, işiyle ilgili bildiklerimi yeni nesile aktarmaya çalışacağım. Allaha emanet olun...

Prof. Dr.
Tarık BAYKARA

ÇOCUKLUĞUMUN YATAĞAN GÜNLERİ -2-

**“Bağda kısa
bodur asmalar
arasında her yanda
üzüm salkımları
arasında gevşek
toprak üzerinde
koşuştururduk.
Bazen pekmez için
yerlere de üzüm
serilirdi.”**

Köyde çocuklar olarak Haluk’la benim için en önemli şeylerden birisi de “eşekle bağa gitmektir.” Bunun için, Yatağan’a, dedemlerin evine ayağımız bastıktan hemen sonra başladık mızımızlanmaya. Gocahalların varsa kendi hayvanları, o sıralar yoksa bulur buşururlar ve ödünç bir eşek mutlaka bulunurdu. Eşeğe binmeye o kadar özenir ve severdik ki. O sıralar merakla gittiğimiz “Karaoğlan” “Malkoçoğlu” filmlerinden gördüğümüz cengaverler gibi hissederdik kendimizi. Bağa gidiş yolu bitmesin ister, bağa varınca da bir an önce dönüş yolunu gözlerdik. Eşeğin üstünde ben semerin tepesinde, Haluk da arkada giderdik. Ardımız sıra, ninem ve halalarım, o sıralar Yatağanlı kadınlarımızın başlarına örttüğü koyu gri damalı desenli “marma”larıyla sessiz sedasız gelirlerdi (“Marma” mahrame’nin Yatağancası). Sanki at üzerinde şanlı!! süvariler gibi keyiften yarılarak bağ yolunu tutardık, Yatağanlıların meraklı ve ısrarlı bakışlarıyla.. Yaz aylarında gittiğimizden, kısa pantolonlara köyün çocukları takılır, laf atar bizse utanır sıkılırdık.. Bağda kısa bodur asmalar arasında her yanda üzüm salkımları arasında gevşek toprak üzerinde koşuştururduk. Bazen pekmez için yerlere de üzüm serilirdi. Salkım salkım ak, kara çekirdekli çekirdeksiz, “eşek memesi” üzüm.. Asmalar arasında saklambaç oynardık. Ağaçlara tırmanırdık. Öğleye doğru halamlar bir gölgede “çentme” yemeği hazırlardı. Yediğimiz böylesi karışık, üzüm, kavun, karpuz, hışır, kelek, ve çentmeden sonra elbette barsaklarımız bozulur, akşam evde mırıği yıkar annemin dizinin dibinde sızlanırdık...

Gocaninem hep sessiz sedasızdır. Nadiren konuşurdu. İki büküm ocağın başında oturur durur, ateşi idare ederdi, elinde maşa ile külleri eşeler, odun

*Yatağan Gocahallar evinin bahçesinde
rahmetli Gocanamız ve rahmetli Necati
amcamın arasında ben deniz*

parçacıkları atardı. Bazan asabi olur, sağa sola söylenir, emirler verirdi. Aş için, sofraya için, çarşı için talimatlar verirdi. Eve ilk adım attığımızda, ayağa kalkamadığı için onunla beceriksizce sarmaşırdık. Kurumuş kırışmış toprak kokulu Yatağan kokulu ellerini öperdik. Gözleri dolu dolu olur, gülümsemesi olanca samimi ve candan yaşlı yüzünde fark edilirdi. Kalınca ve işlemeli bir kuşağı vardı. Babam bir keresinde- ki sanıyorum 70’li yılların başında meş’um 12 mart darbesi üzerinden bir yıl geçmiş ve ailecek kelimenin tam anlamıyla “tenik tenik dağılmışız.” babam Çankırı’ya Milli Eğitim Müdürü olarak, ben Ankara ODTÜ’de çiçeği burnunda bir üniversite öğrencisi, Haluk İzmir, Bornova’da Kolej talebesi, anam ve Nazo’da Denizli’de.. Tam bir ayrılıklar tablosuydu. İşte böyle bir dönemde Gocaninem kuşağında biriktirip yüzde yüz helal bellediği bir iki altın lirayı babama “.. oğlum bunlar benim kefen param... ama şimdi durumunuz zordur, oğlanları okutuyorsun, cenazemi kaldırmayı sen üzerine alırsın al şunları bozdur da bir işe yarasınlar...” demiş. Babam sonraları bunu anlatmış ve eklemiştir: “Yavuz kadındır Gocanam...”

Eskilerden “bekilerden” sorulduğu zaman kızar ve hiç anlatmazdı. O günler geçmişte kalmış ve ne olmuşsa olmuştu. Çok az yemek yerdi, yufka ekmeği

kuru kuru yemeyi çok severdi. Gocahalların bir özelliği olan “sarımsak-soğan yememe” alışkanlığını sürdürürdü. Çaya “gızıl su” der ve pek itibar etmezdi... -Allah gani gani rahmet eylesin-

Gocahallar evinin bahçesinde Gocaninem, bendeniz, rahmetli Necati amcam, kucakta Haluk ve rahmetli annem; Feriha halam, rahmetli ninem, rahmetli Ali dedem ve rahmetli Hilmi dayımız

Hilmi dayım-rahmetli- bilebildiğim kadarıyla küçük yaşta geçirdiği bir hastalıktan dolayı “samıttı”. Ancak evdekilerin anlayabileceği bir şekilde konuşur, yürümesi, oturma ve kalkması titrek ve tutuktu. Her zaman, odanın bir kısmında sessizce diz çökmüş oturur, gözleri yarı kapalı, yarı açık öylesine dururdu. Geldiğimizde çok sevinirdi. Bunu mahcup beceriksizce gülümsemesinden anlayabilirdik. Parlayan gözlerini ve güldükçe yanlamasına gerilen dudaklarını görür nasırlı sert-kuru ellerini öperdik. Ayağını yere sürterek yürür cıs cıs ses çıkartırdı. “Beli kanadı” hep açık olur ve sürekli ninemlerden azar işitirdi. Evde nerede ne var ise o mutlaka bilirdi. Hala Hilmi Dayımı O’nun bu özelliği ile anar dururuz. Bozuk parayı pek severdi. Kağıt paraya pek değer vermezdi. Hilmi dayı rahmetliye 25 kuruşlardan verirlerdi. Yelek cebinde bunlardan bir sürü olurdu. Bunlarla sık sık berbere gidip traş olurdu.. Ödunc verilen bakırcılar, tencere, kazan vs hep peşine düşer alır gelir mutlaka sahip çıkardı. Bir ev eşyası, bir çöp mutlaka bilir ve sorulursa gider bulur getirirdi. Bazen kızar ve sinirli olur, o zaman konuşması daha da karışır ve “do do do” diye söylenir dururdu. Şimdi biliyor, inanıyor ve anıyorum ki bize karşı içinde safiyane derin sevgiler beslerdi. Bir keresinde çamurda oynamamıza kızmış ve bizi zorla çamurda oynamaktan men etmişti. Çarşı pazar işlerini o görürdü. Köylüler o’nu sever ve o’na takılırlardı. Mübarek bir kişi idi Allah gani gani rahmet eylesin.

Ninem, Hilmi dayımın vefatı esnasında sürekli olarak “Allah Allah” diye ruhunu teslim ettiğini ve o anda da odada “bir şavkaltı peydahlandığını” söylemişti...

İlkokul 1.sınıf hazırlanırken Yatağan’da... tam da boğmacalı gark gark öksüre öksüre bir hal olduğum günler...

27 Mayıs 1984

Küçüklüğümün anıları arasında Yatağan’daki Asım Dedem-rahmetli tarafından planlanarak yapılan evin de önemli bir yeri vardır. Rahmetli Ali Dedemlerin Gocahallar evinden ve köydeki diğer evlerden daha değişikti. Tabii ki bu, Asım Dedemde temsiliyi bulan yenilikçi cumhuriyet kuşağının pozitivist ve modernist yaklaşımının bir göstergesi de sayılabilir... Plan defalarca değiştirilmişti ve benim hatırladığım en enteresan tarafı, üst kata çıkan merdivenlerin üstünü tamamen örtebilen bir üst kapağı olmasıydı.. Bahçesi Gocahallar evininkine nazaran daha küçük ve bakımsız, duvar kenarında bir erik ağacını hatırlıyorum. Yazları bu ağacın erikleri sarı-turuncu renge bürünürler ve yumuşak ve sulu olurdu. Alt katta girişte Hörü Ninemiz rahmetli bir kıyıda sanki sürekli olarak gelenleri karşılamak için bir kenarda otururdu. Gözleri görmezdi. Bizlere sıcak bir sevgiyle sarılışını, yaşlılara mahsus kuru ellerini, örtüsüne sinen köy kokusunu, safiyet dolu yaşlı sesini hatırlıyorum. Üst katta girişte büyükçe bir hol, hola açılan bir oda ve odanın sağından içeri giden bir küçük koridor, koridorun sonunda balkon- ki Anneannem bizi buraya katıyen yaklaştırmazdı. Diğer yanda bir oda, yine çıkıntılı bir el yıkama yerini hayal meyal hatırlıyorum. Odanın üstünü kapatan tavan arası dayımların kitaplarıyla doluydu ve burası hep ilgimi çekerti. Kıbrıs’ta gazetelerdeki karikatürlere saatlerce dalarak bakışımın başlayan okuma merakım buradaki gazete ve mecmualara bakarak devam ederdi. Özellikle hala daha yayında olan ve Türkçeye “Hasbi Tembeller” diye geçen çizgi komiklere dalar giderdim. Bir de bu evde Dedem ve Dayımlara sürekli şu hikayeyi anlatırdım:

Yatağan'da biz... hayat...arkada rahmetli Ali dedem, özel olarak bizim için salıncak kurmuştu

Bugünkü gibi çabuk ve hızlı konuşma alışkanlığı ve beceriksizliği ile..." köyün birinde hiç kimse namaz nasıl kılınır bilmiyormuş. Ne bir sure, ne bir dua hiç bilmiyorlarmış. Köye yeni bir hoca gelmiş. Merak etmeyin ben size öğretirim demiş. Siz ben ne yapar ve ne söylersem aynısını yapın ve söyleyin yeter demiş. Namaza durmuşlar. Secde esnasında hocanın burnu ahşap döşeme tahtaların arasına sıkışmazmı!! 'Öfff burnum!!!' demiş ardından köylüler hep bir ağızdan "Öff !! burnum!!!" demişler. Hoca 'Yahu bu namaz değil burnum sıkıştı diyorum size kurtarın !!' Yine aynen cemaat söylendiği gibi aynı şeyleri tekrarlamış...."

Yalnız bu evde Ali Dedemlerdeki gibi alabildiğine yaramazlık ve şımarıklık yapamazdık. Burada sürekli olarak ölçülü bir davranış içinde olmamız gerektiğini hissederdik. Tuncer Dayım alt katta küçük bir çakıyla çam kabuklarını oyarak, düzelterek bize irili ufaklı kayıklar, gemiler yapardı. Bahçede bunları yüzdürmeye çalışır, ve tabii ki oradaki erik ağacına çıkma teşebbüslerinde bulunurduk.

Erkan Dayım ve Tuncer Dayımı Yatağan'da meydandaki pazar yerinde kendi aralarında voleybol maçı yaparken hatırlıyorum. Erkan Dayım uzun boyuyla tam ortada dururdu. Bu takımda ayrıca Göğali ile Cüneyt abiyi hatırlıyorum. Bir gayret bunlar sürekli tek pasla vıgır vıgır topu diğer tarafa atmaya uğraşır aradabir birileri 'çivi çivi !!' diye söylenirdi (Smaç yapılması gerektiğini kastediyor olmalıydı). Diğer tarafta nisbeten daha büyükler olurdu. Bunların arasında da Tuncer Dayımı seyred-

erdim, arka tarafta beceriksizce manşet, bilek karışımı kendine has veya Yatağan'a mahsus stilde vuruşlar yapardı.

Bir keresinde bu evde annemle birlikteydik. Nedense Babam ortalıklarda değildi. Üst katta salonda altına makaralar geçirilmiş tahta oyuncaklarla otobüsler, çamdan oyma kayıklar, gemiler, dikiş makinesi çekmecelerinden İzmir'in trolleybüsleri oyunlarına dalmış gitmiştim. Çevremde olan bitenler beni hiçbir zaman ilgilendirmezlerdi. Annem üzgün ve sinirli, yüzü asıktı ve bize de arada bir çıkışıyordu. Ortada soğuk bir hava esiyordu. Bunu ben bile hissedebiliyordum. Sonra merdivenlerden Gocaninemin kendini zorlaya zorlaya bükük beliyle çıktığını gördüm, yalvar yakar yumuşak sesiyle Annemi eve götürmeye gelmişti. Deme-kki gelin-kaynana sürtüşmesi olmuştu.

Köyde çocukluğumuzun bir diğer önemli ziyareti, o mübarek kadınların vefatlarına kadar tüm akrabalarca sürdürülen "Ümmü Halam ve Elif Ninemizi" ziyaret etme alışkanlığıdır. Nedense bu iki mübarek kadın Hacıkaracaların belkide yegane birleştiği bir cazibe merkezi gibiydi. Herkese son derece samimi ve sevgi dolu, safiyane ve coşku dolu bir içtenlikle davranırlar; özellikle çocuklara öyle güzel iltifatlar ederlerdi ki.. Ümmü Halamın eski bir atölyesi vardı burada bir körük, ocak, örs ve çekiçler ilgimizi çeker duvarlarda dizi dizi çakı bıçak demetleri dururdu. Ümmü Halam bunların içerisinden bize çakılar hediye ederdi.... Bu iki mübarek kadında artık rahmetli oldular ve Yatağan'da bizler için ne büyük bir boşluk oluştu.. Artık ziyaretlerine gidip ellerini öpüp iltifat ve iyi nazarlarına maruz kalacağımız bir evden mahrum kaldık...

KOOPERATİF (KOPRETİF) NE OLA Kİ?

**“Oturduğumuz evin
altındaki dükkânlar
kopretifti. Yatağan
Demircilik,
tarakçılık, halıcılık,
dokumacılık,
küçük sanatlar
kooperatifiydi.”**

Yıllardan 1957 yılıydı sanırım ben çocuktum. Biz Osman dedemin pazaryerinde yaptırdığı dükkânların üstündeki evde oturuyoruz. Pencerelerimiz üst açıdan pazaryerini tam görüyor. Pazar günleri sabahtan itibaren pazarın kuruluşunu, satıcıların telaşa sebze ve meyvelerini yerleştirmelerini, alışverişe gelenlerin çoğalmasını seyrederdik. Öyleye doğru alış veriş azalınca malların toplanıp gidişini takip ediyoruz. O yıl ben ilkokul birinci sınıfındayım. Penceremizden okulumuz da görünüyor. Pazar yerinin bitiminde okul yolunun sağında Halk evi, arka bitişiğinde Belediye, belediyenin yanı bahçe; çam ve ardıç ağaçları ile renk renk çiçekler vardı.

Oturduğumuz evin altındaki dükkânlar kopretifti. Yatağan Demircilik Tarakçılık, Halıcılık, Dokumacılık Küçük Sanatlar Kooperatifiydi. Pazar dağıldıktan sonra yolcular ve başka yerlerden gelen çakı bıçak alıcıları toplanır. Kapılar açıktır, alıcılar kalabalıktır. Hava güzel olunca pencereyi açınca hacı amatların Hafız dayının sesini duyardık; “şu kadar hacı memetler bıçağı, garabey bıçağı, Omarörs kırkıkları, hıdır çakıları, Göğosman çakıları, Omarusta darakları, Kürekçi Hasan makasları ...”

Kooperatifin içinde yarım metre küp kadar genişliğinde tah-tadan kutular duvardan duvara tavana kadar sıralanmışlardı. Ustaların malları yerleştirilir, hem sayması kolay, alması da kolaydı. Cumartesi günü peyderpey sarı

sepetlerde mallar getirilir, göz göz ustanın adının yazıldığı yerlere dizilirdi.

Pazar günü alacak olanlar çok ise 10 bıçak, üçer beşer paylaştırılır. Bazılarının da “ben de alcedim, bene neye vermeyon!” diye bağırırlarını duyardık. Birkaç saat içinde üyelerin getirdiği malların satışı biter, sessizlik olunca malların bedeli ödenir. Yolcular mallarını, ha bu arada bilmeyen olabilir, Yatağanda mal denince çakı bıçak, ustaların yaptığı eserleri anlaşılır, bavullarına ve heybelerine koyarlar. Pazartesi sabah köy otobüsü ile mallarıyla yola yani yolculuğa çıkarlardı. Bir müddet sessizlikten sonra pencereler, kapılar kapatılır ve bereket çekilerek kopretif kilitlenirdi.

Pazartesi günü yolcular mallarını götürmüş, ustalar evlerinin altlarında veya yanlara yaptıkları dükkânlarında Karabük’ten getirilen demirleri ağartmaya, çakı bıçak yapmaya başlarlardı.

Yıllar sonra kooperatif bu dükkânlara sığmaz olmuştu, kendi binalarını yaptılar. Yanlarındaki binaları kiraladılar. Artık, kamyonlarla demir geliyor ihtiyaca göre kesiliyor. Halı tezgâhları evlere kuruluyor. Yine kamyonlarla halı ipleri getiriliyor, halılar götürülüyordu.

Eski yıllara dönersek; Köyümüz Yatağan’da “Yatağan Demircilik, Dokumacılık, Tarakçılık, Halıcılık Küçük Sanatlar Kooperatifi” kurulalı yıllar olmuş. Yatağanlıların deyimiyle kopre-

tif. Benim doğduğum yıl yani 1951 yılında, Denizli ilinde 2 Numaralı Kooperatif olarak kurulmuştur. 1 Numaralı Kooperatifi merak ederseniz ki, ben etmiştim, Buldan Dokumacılık Kooperatifi idi. 1977 yılı Aralık ayında Buldan ilçemize televizyon çekimine gittiğimizde gördüm.

Kooperatif başkanlığını Ömer Baykara'da devir alan üye Necip Apalı ağabeyin anlattıklarını Yatağan dergimizde yayımlamıştık, (yatağan-dergisi.com. Sayı:32) Şimdi de farklı bir anlatımı okuyalım.

EROL KARAKAYA DA BİR KOOPERATİFÇİ

1.1.1948 yılında Yatağan'da doğduğum yazılıdır ama doğumum tam bir yıl önce imiş.

Yatağan dergimizdeki kapak fotoğrafına gelsek; Kooperatife kocaman bir pres getirilip kurulmuştu, ama nasıl çalıştırılacak? O sıralarda kooperatifte çalışmıyorum, kardeşlerimle koyun makası yapıyoruz. Ben eskiden beri makinaların çalışmasının nasıl olduğu konusunda meraklı idim. Önceki yıllardan beri köyümüzde hali vakti iyi olan aileler ve ustalar bıçaklarını motor kullanarak yapıyorlardı. Bir mahalledeki dükkânda bir motor çalışıyorsa, her yerden sesi duyulurdu. Hatta örsün üstünde demir döğenlerin ve çarkta bıçak sürtenlerin sesini bastırırdı.

Fotoğrafta karşımdaki kişi de benim gibi meraklı arkadaşım Değirmencilerin Hakkı Ağırbaş'tır. Koca presi çalıştırdık, görevli olanlara öğrettik, böylece demirler daha kolay kesilip, bıçak yüzleri kalıplarla ustaların işleri kolaylaşmış oldu.

Ha yıllar sonra, 1975 yılında Omar ustadın (Ömer Baykara) alıp, 1 yıl kadar kooperatif

başkanlığını da yaptım. Başkanlığımda arkadaşlarla ileriye dönük bir şeyler yapma gayretinde idik. Kooperatife o zaman Milletvekili olan Hasan Korkmazcan ve Vali Bey de gelmişlerdi. Yatağan'da sanayi sitesi kurma konusunu gündeme getirince bazı ortaklar karşı çıktı. Gösterdikleri sebep ne idi biliyor musun? "biz dükkânımızda hanımla baraba çalışıyoruz, hanımı el içinde çalıştırmayız" diye karşı çıktılar. Hatta çakı bıçak toptancısı Mustafa Çakır ağabey "benim için de iyi olur, mal toplamak için köyün bi alt başına bi üst başına gitmekten kurtulurum. Bi dükkân bana verirsiniz, size karşılıksız para desteği de veririm" dedi. Mesela diyelim ki bir dükkân 5 bin liraya mal olursa en az 500 lirayı karşılıksız verecekti. Şimdi sanayi sitesi yapımı hızlandı oğlum da oraya işyeri için girdi. Bizim yıllar önceki hayalimizi şimdi gençler yapıyor. Başarılı olurlar inşallah. Çünkü ilerleyebilmemiz için başka çıkar yol yok. Böylece dükkânlar evlerden kurtulacak temiz düzenli olacak ve herkes işini gücünü bilecektir. O zaman Sanayi Bakanı Abdülkerim Doğru idi, Acıpayam Devlet Üretim Çiftliğine gönderdiği müdür sayesinde Çiftlik o yıl zarar etmedi. Biz müdürle tanıştık, ona kooperatifte dokunan halılardan sattık, muhabbetimiz iyi idi.

Mustafa, demirciliği kimden öğrendiğimi soracak olursan... Babam biz çok küçükken vefat etmişti, zaten demirci de değildi. Ağabeyim Topçu Mehmet, Mıstakların Kasım dayıya çırak oldu. Demirciliği ondan öğrenmişti. Bizim evimiz kara örtü (toprak damlı) ve iki katlı idi. Alt kata ağaçtan yapılan yuvarlak çarklı ve zımpara taşlı sürtme tertibatı, körük ocağını ve mengeneyi bir köşeye kurup dükkân yaptık. Kasım Dayı bizim yaptığımız dükkâna da geldi. Abemin yaptığı işi gördü, hani peştamal kuşanma derler ya, artık usta olarak çalışabilirsin dedi. Ben de evimizin altındaki dükkânda abeme çırak durmuştum. Bana ecineyi ver dedi. Ecinenin ne olduğunu bilmiyorsun diye bana vurdu. Ecine; çelikten yapılmış örsün üzerinde çekiçle vurularak demir kesilen aletmiş, böylece öğrenmiş oldum.

Anam 1964 yılında vefat etmişti. Abem de 1965 yılında askere gitti. Biz küçük kardeşim Mustafa ile çalışmaya devam ettik. Bizim evin arkasında yolun öbür tarafında Karamollaların evinin yanında demirci dükkânı vardı. Bizim evin sokak kapısından beş adım ötesi, Galip Karakurt abeylerin dükkânıdır. O sıralarda rağbet gören koyun kırkma makası yapımını onlar da yapıyorlardı. İşleri iyiydi ve elemaya ihtiyaçları vardı. Kardeşim Mustafa ile onlara 5 lira yevmiye ile,

kalfa olarak işe girdik. Kardeşim daha sonra koyun makasına devam etti. Şimdi de oğlu Yunus koyun makası yapımına devam ediyor.

1976 yılında Denizli'ye gelip iş yerimi açtım. Yapıcıların kullandığı şakül, mobilyacıların kullandığı German kalemi yaptım. Bu kalem marangoz kapı yaptı yerine koyacak, kapıyı menteşe ile pervaza yerleştirecek, işte tam bu sırada menteşe yerlerini işaretleme bu çelik kalemle oluyor. Mobiletlerin amortisörlerini yaptım. Üstüğü makinelerini yaptım. Bu makine bornoz artığı parçaları tekrar ip haline getirir. Yaptığım makineleri halâ kullananlar var. Taşlama makinesi yaptım. Bu makineyi oğlum Hakan çok geliştirdi. Yapılan taşlama makinesini o zamanlar Yatağan'a 17 bin liraya sattık. Ben ilkokul mezunuyum, makine eğitimi almadım ama makine fuarlarına gidip sistemlerine bakıyorduk.

Hakan Fransa'ya ustalarla bıçak fuarına gitti. (Dünya Bıçakçılık Başkenti: Yatağan yatağandergisi.com. Sayı 29) Orada çalışan bir Türk usta ile tanışmışlar, bizimkilerin ufku açılmış oldu. Şimdilerde 30-40 çeşit mamul yapıyorlar. Bizim Yatağan'ın en büyük sorunu çeliğe su vermektir. Bu işi de geliştirdiler. Bizim döner bıçaklarımız bir numaradır mesela.

Dükkânımızı Hakana 2000 yılında devrettim. Ona şunu nasihat ettim: "bu dükkânda bir bıçak senin için hiçtir, onu alan kasap veya evde kullanılınca güzel dendi mi; Aferin ne güzel yapmış derler. Bu zihniyeti takip edersen ilerlersin"

dedim ve o da sözümü tutup ilerledi. Şimdi 20 senelik usta ve mesleği çok iyi kavradı. Gelişmeleri takip ediyor. Ben uzaktan da olsa takip edip gurur duyuyorum. Demircilikten, yaptığımız işlerden ekmek yedik. Şimdi çocuklar dünya piyasasını takip ediyorlar.

Yatağanımız da güzel gelişmeler oluyor, aradığını bulmak çok güzel oluyor, İnşallah daha da gelişir, temiz işçilikle değişik el aletleri yapımı hem ustaların yüzünü hem de ülkemizin yüzünü güldürür.

VELİ GÖKKURT'TAN HEM KOOPERATİFİ HEM ALMANYAYI DİNLEYELİM

Köydeki ustaların çoğu yaptıkları malları kooperatife getirir, teslim eder, satıldıktan sonra demir, ege gibi ihtiyaçlarını alır, hesap haftalık görülürdü. Gerçi birkaç tane de çakı bıçak toptancısı dükkân da vardı.

Ha dilimiz alışmış, Yatağan artık Belediyelik yani kasaba olalı yıllar geçmişti ama dilimiz köy demeye alışmıştı. Kooperatif kendi binasını, atölyesini, depolarını yapmış, bir müdür bir mühür değildi, 10- 15 kişi düzenli çalışıyordu.

Kooperatif başkanı kemik tarak yapan iyi usta Ömer Baykara idi. Biz Yatağanlılar "kopretif" deriz. O zaman Almanya'da tahsilde olan Yüreğilli Kemal bey, Almanya'da evde sohbet ederken bizlere; "Gurbetin kahrını çok çekiyorsunuz, sakın bu gurbet elden bir sanat öğrenmeden Türkiye'ye dönmeyin. Memleketin sizlerin

Hasan Korkmazcan, Kooperatif mensupları ve değer Yatağanlılarla...

görgü ve tecrübelerinize çok ihtiyacı var” diye anlatıyordu. Kooperatifte makineler, presler getirilmiş, nikelaj sistemi kurulmuştu. Yüreğilli Kaskas’ın oğlu Kemal Bey, hem sistemi kurmuş, hem de işçi gibi çalışıyordu. Köye gelen adamlar başarıyı ve çalışmayı gördükçe parmak ısıırıyordu, “Türkiye’de böyle adam var mı?” diye. Ben de bir gün Yozgat’tan mı Çorum’dan mı gelmişlerdi onlarla biraz konuşmuşum. Bu nikelaj işi bir İstanbul’da varmış, bir de Yatağan’da varmış, bir köyde nikelaj işi nasıl yapılır, merak etmişler, belli ki bu konuları bilen adamlardı. Hâsılı bir müddet sonra değerli adamı, Kemal beyi kaçırdık, harcadık. İçimizdeki aklı evveller olunca dedikodu eksik olmuyor, elimize bir devlet kuşu konmuş sahip olamadık işte.

NİKELAJ NASIL BİR ŞEYDİ, NASIL YAPILIYORDU?

Nikelaj, ustaların yaptıkları bıçakların yüzlerine, makasların her yerine yapılıyor, kara demir olarak bu suya gömülen mallar ayna gibi parlak olarak çıkıyordu. Nikelajlanan makas, şimdiki paslanmaz çeliklerden de daha parlak oluyordu. Eline alıp bakınca kendini aynada görmüş gibi oluyordun, ister saçını tara, üst başını düzelt, işte böyle parlaktı. Ha o zamanlar paslanmaz çeliği bilmiyorduk, gerçekten başka ülkelerde var mıydı? Ama Yatağanlı olarak bilmiyorduk.

Nikelaj yapılan malların çok tutulduğunu yollardan duyuyorduk. Köyümüzde bir gelişme kalkınma olmuştu.

Almanya’da iken köyde bir şeyler yapalım diye yazın köyde toplanıldı. Şöyle olsun böyle olsun diye güzel konuşmalar yapıldı. 250 şer lira to-

plandı. Bu işe ön ayak olan büyüklerimiz vardı. Konuşmalar belediye hopörlerinden yapılıyor, miller de pazaryerine oturmuş konuşulanları dinliyordu.

Ben izine geldiğimiz yaz aylarında bazen arkadaşlara soruyordum. Yav, köye bir şeyler yapalım diye, çok konuşmalar oldu, neler yapıldı veya yapılıyor? Hiç bir şey yok diyorlar. Biz yurt dışında olduğumuzdan yapılanlardan haberdar olamıyoruz diyordum. Dedikleri gibi hiçbir şey yapılmamış, paralar azdı ama akibetini bilen yok.

Böyle saman alevi gibi çabuk parlayan ama çabuk sönen konuları, şimdye kadar çok gördük. Ama bir işe başlanırsa bitirilmeli, zaten bu işlerde kul hakkı, hem de kamu hakkı olur diye düşünüyorum”. Veli Gökçurt, 1935 doğumlu Mehmet oğlu, Yatağan. Almanya’dan emekli, 10.08.2020 Yatağan.

İlkokul Arkadaşım Sadık Apalı’nın Anlatıklarını Da Dinledim.

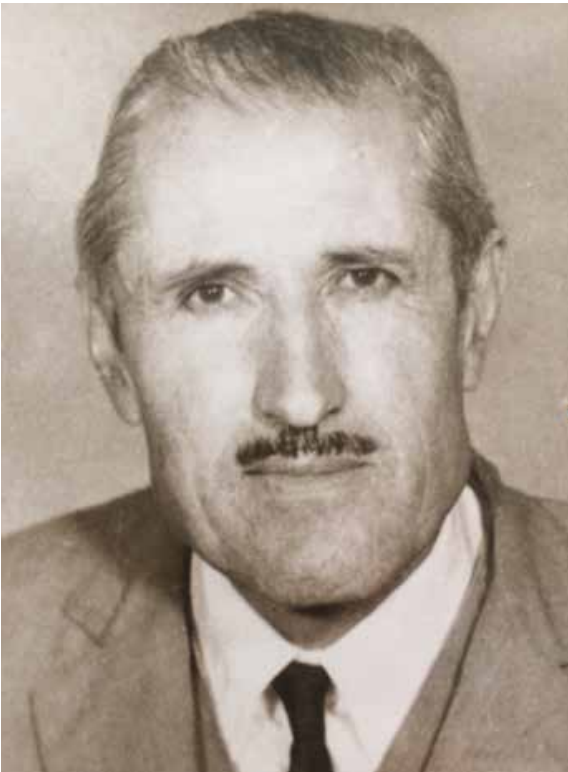
Kooperatifin yeri pazaryerinde mescidin alt katıydı. (Yıllar sonra daha büyük ve depolu olduğundan oraya taşınmıştı.) Yatağanda demirden yapılan el aletlerinin uygun olanlarına Nikelaj yapıp daha güzel olup pazarlanmasının iyi olacağına karar verilmiş. Nikelajın yapılmasını öğrenmek üzere ustalarımızdan Nazif Çalhan ve Ramazan Cin’i göndermişler, onlar da öğrenip gelmişler.

Nikelaj yapılacakmış, nasıl bir şey acaba diye düşünüyoruz.

Nihayet, nikelaj makineleri daha doğrusu kazanları getirilip kuruldu.

Nikelaj yapılması için dört köşe demir kazanlar gelmişti. Benim gördüğüme göre, Demir kazanların içini zift eritip güzelce sıvadılar. Sebebi ise; Demir kazanların içine asitli-ilaçlı su konuyormuş. Sıvanan zift-asfalt nikelaj yapılırken asitli suyun demir kazana zarar vermemesi içinmiş. Böylece sıvı içine konan bıçak ve makaslar nikelajlanınca ayna gibi parlıyordu. Nikelaj işi bir zaman sonra kooperatifte bitti, Fakat Necip ağabeyimin arkadaşı Hüseyin Can usta İzmir’den eski aküler getirip demir kazanların yerine akülerin içini boşaltıp, gerekli malzemelerle dükkânında gördüm. Akü kalıpların dışında tellere çengelle tutturulmuş çakı ağızları sıvı içinde saatlerce kalıyordu. Ben böyle gördüm ama nasıl ve nelerle yapıldığını Hüseyin Ağabeyden öğrenmek lazım.”

Ömer Baykara, Kooperatif Başkanı

ŞERİF USTA İLE HASBİHAL

Şerif Yatağan, Mustafa Oğlu 1956 Yatağan doğumlu, demirci. Şerif usta Yatağan ortaokulunu 2. Sınıftan terk etmiş Evli 2 çocuk 5 torun sahibi. Emekliliğini yaşıyor.

Demirci dükkânında 7 yaşından beri babası ve anası ile birlikte çalışmaya başlamış. Yatağan'da son yıllara kadar demirci dükkânları ya evin alt katında ya da eve bitişik bir kaydırma altında olurdu. Böylece evin erkeği usta, evin hanımı en büyük yardımcı, işleri becerebilen çocuklar ile aile işletmesi olarak sürdü. Şimdilerde ise atölyeler halinde bazen birkaç işçi, bazen de 50- 100 e kadar çıkan çalışanın olduğu ayrı binalardaki işyerleri olarak çalışılıyor. Aile olarak çalışanlar var tabi. Tek başına ustanın çalıştığı küçük dükkânlar da varlığını sürdürüyor.

Dedik ya Şerif usta 7 yaşından beri çalışıyor. Sözlerine şöyle devam ediyor; “İlkokula başladığımız zaman sabah anamın yaktığı körük ocağında babama makas malzemesini kızdırırdım. Babam kızgın demiri örsün üzerinde çekiçle soğuyana kadar döverek şekil verirdi. Bu işlem malın bitimine kadar sürer.

Sabahları çalıştığımızdan bazı günler okula geç kalırdım, öğretmenler bana inanmaz kızarlardı. Bir gün öğretmen “baban bir gel-sin” deyip babamı çağırdı. Bubam gelip örtmene anlattı, öğrendiler. (yatağanda baba- buba, öğretmen- örtmendir.)

Demek ki öğretmen geç kalma sebep yalan söylediğim Kanaat'ında, bana inanmıyormuş. Sonraları babam sabah erkenden körük çekmeyi bıraktırır, mek-

daba (mekteb) erken varırdım. Körük; elle çevrilen, içinde metal pervanesi olan yuvarlak metalle çevrili hızla kömüre hava üfleyen ve kolu çevirince yanan kömürleri alev haline getiren alettir, bizim tabirimizle çevrilirken ses çıkardığından cırcır körüktür.

Babamla koyun kırkma makası ve bazen de manda boynuzundan kadın saç tarağı yapardık. Tarak yaparken biçilen boynuz düzeltilmek için ocakta alev de ısıtılırken dikkat edilmeli, çok nazık-hassastır. İsteddiği sıcaklığa gelmeyince kemik düzelmez. İnce kısmı ocakta az tutulur, kalın kısmı çok tutulur ele alınınca kıvamı anlaşılır. Hem tarak hem koyun makası yapmak çok emek ister. Haftanın altı günü çalışırdık. Haftalık yaptığımız malları yani 120 koyun makasını kopretife (kooperatife) verirdik. İki yıl üst üste en çok mal verdiğimizden bize mükâfat olarak yeni çıkan düdüklü tencere verdiler.

O zamanlar makasın her şeyini elde yapardık. Tabak demir üzerine sivri uçlu demirle düz çizgi çizilir, demir makasıyla şeritler halinde kesilir. Sonra şeritlerin üzerine koyun makasının şekli çizilip demir makasıyla kesilerek makası ham hale getirirdik. Daha sonra ben körük ocağında kızdırır, babam örsün üzerinde çekiçle şekil verir. Önce el tut-

“İlkokula başladığımız zaman sabah anamın yaktığı körük ocağında babama makas malzemesini kızdırırdım. Babam kızgın demiri örsün üzerinde çekiçle soğuyana kadar döverek şekil verirdi.”

acak yeri çevirmeli presle “oluklama” işlemini yapardı.

Makasın kesecek yeri yani ağız elektrikli dinamoda tahta açılır. Sıra sulama işlemine gelmiştir; iki parçalı olan makas yine alevli ocağa kızdırılır, portakal rengini alınca büyükçe bir kap içindeki yanık yağa(kullanılmış motorin) daldırılır. Cass ! diye bir ses ve duman çıkar. Kap içinde bekletilmeden hemen çıkarılır, kızgın demir soğumuş olarak çıkar. Sulama işleminden sora diğer işlemlere geçilir. Makasın yüzü dinamoda zımpara taşından teker haline getirilmiş taşla ağartılır. Makasın iki parçası bir araya getirilir ve yuvarlak demirden olan perçinle makas bütünleşir. Makasın dengesi ayarlanır, kesecek hale getirilir. Makasın ağız parlatılır, kırılgısı alınır ve yağlanır. Artık ağız tokası takılıp son kalite kontrolü ağızının keskinliği kontrol edilir ve satışa hazır hale getirilir.

Teknoloji gelişince her iş kolaylaştı. Kömür elektrikli, kalıp yerine lazer kesimi var. Artık her işi elle yapmaya ihtiyaç kalmadan daha kolay yapıyor.

ESKİ EŞYA SEVDASI

“Eski, kullanılmış ama günümüzde kullanılmayan eşyaları biriktirme hevesim, zoru başarmak benim prensibimdir, çok hoşuma gider. Böyle eşya biriktiren köyümüzde iki kişiyiz; Aşık Hüseyin Kocakaya ve ben Şerif Yatağanız, Ben aldığım eşyaları para vererek alırım, aşık Hüseyin ise hediye edilen eşyaları biriktiriyor. Gittiğimiz yerlerde gözümüz hurdacılar da olur.” Şerif Yatağan’ın eski eserlerini kardeşim İrfan ile birlikte gördük.

“Biriktirdiğim antika eşyaları görenlerin şaşırmaları çok hoşuma gider, satın alıp biriktirdiğim

Şerif Usta'nın müzesinden...

eski eşyaları isteyenlere katiyen vermem. Ben aldığım eşyayı temizler, yağlar, aldığım eşyanın sahibinin adını yazıp koyarım. Nelerim var; oluklu keser, delik delmek için yay, kendi yaptığımız bağ makasları ve evde kullanılan bıçak çeşitleri, kola kesecek, gazzağı (kemik kadın tarağı kıştırılıp kazımak için mengene gibi ağaçtan ustanın kendi yaptığı alet), babam, yapılan makasların üzerine vurulan markaları, kendi yapardı. Babamın yaptığı makinalardan bahsederek; Mesela yolunmuş arpa ve buğdayı sapından ayırmak için patoz bile yaptı. Denizli’de iki ay içinde bir tornacının yanında kalıp iki patoz yaptı, birisini Karaçay’lılara(Şimdi, Kocapınar), diğerini de Garallara (eski Muhtar Ali Karakaya’ya) sattı. Patozda “Yatağan” yazısı vardı. Babam patozu görmüş, eğilip altına bakmış, yandan da bakıp ben bunu yaparım deyip başına geçip yapmış.

Gelelim bağ makası yapma konusuna; Kendi bağ makası kalıbını kendim yapmaya çalıştım. Akşamları Hacıbekirlerin dükkânda yapıyordum. Bekir Altıntaş ağabey de zaman zaman gelip bakardı. Ege ile çelik parçasını kalıp için tesviye yapıyordum. Bu işlemler, söylediklerim 1980 li yılların özetidir. Köyümüzde bisiklet ve motosiklet tamiri ile de uğraştım. Tamirciliği babamdan öğrendim. Babam bir tarihler Nazilli de boru bükme fabrikasında ustabaşı imiş. Nazilli’den bisikletle köye cumartesi Pazar gelip yine işe yetişmek için Pazar günü bisikletle gidermiş. Denizli delikliğinarda bisiklet tamiri dükkânı varmış, 2. Dünya savaşı çıkınca bırakmış.

Müze yapma gayretlerimde evimde çeşitli marka ve şekilde radyolar, çeşitli dikiş makineleri, pikap, plaklar, gaz ocağı, lüksler, eski fotoğraflar, cep saatleri, tüfekler, burgular, cam eşyalar, babamın ve benim yaptığım el aletleri daha neler neler... Dağda bulduğum yüzyıllar önce kullanılmış horasan harcıyla yapılmış, taşlaşmış su oluğu bile var. Demirci ve tarakçı makine ve malzemeleri... Biriktirdiğim pek çok eşyayı haber verip eve gelenler rahatlıkla görebeklerdir.

Ben bunları gelecek nesiller görsün ve çekilen sıkıntıları anlasınlar diye ve de Yatağan da çakı-bıçakların yanında yapılan el aletleri sıra sıra raflarda güzel güzel beklerler. Evimin üst kattaki en büyük odasına yerleştirdim. Biriktirdim, imkânım oldukça biriktireceğim.”

Biz Şerif ustanın biriktirdiği eski eşyaları görüp hayret ettik, kardeşim İrfan ile başarıların devamlı olması dileğiyle ve sevinçle ayrıldık. (14.08.2022 Yatağan)

DEDEM HACI HALİL ALTINTAŞ

**“Manevi yönden
ise Nazillili Şeyh
Ali Efendinin
arkadaşıydı.
Ondan bahsederdi.
Denizli’ye
geldiğinde de
zaman zaman
Kepenekci
Osman efendi’yi
ziyaret ettiğini
harf inkılabında
sakladığı kitapları
Hacı Dinçer’e
sattığını Ömer
dayım söylemişti.”**

Hacı Bekir ile hanımı Apalızade İsmail efendinin kardeşi Emine hanımdan dört erkek evladı olmuştur. Osman Mehmet Ali Halil. En küçükleri Halil’dir. Hacı Bekir evlatlarıyla bıçak yapardı sumak toplayıp satardı. Bir lakabı da Sumakçı Bekir’di.

Ali ile Halil okumak için İstanbul’a okumaya giderler. Fatih Medresesinde okurken parasız kalırlar üç senenin sonunda Halil “Abi ben gidip para kazanayım diyerek köye dönmüştür bıçak yapmış abisine para göndermiştir. Abisi Ali Fatih medresesinden icazet almış Çanakkale savaşında subay olarak görev yapmış, meal yapacak kadar Arapçaya vakıftı, cumhuriyet döneminde ağır ceza hakimliği yapmıştır. Dedem Halil daha sonra İstanbul’a gidişlerinde bir Rum’dan camız boy-nuzundan tarak yapmayı öğrenir. Köye tараğı getiren dedem Halil’dir.

Hacı Bekir oğullarıyla bıçak yaparken çok para kazanır köye su getirmeyi düşünür. Asar’dan su getirmek ister. Üç dört yıl çalışmanın sonunda köye su inmeden bir gün önce askerler gelir köyde askerliğe elverişli olanları götürmek ister. Hacı Bekir üç yıldır su getirmez diye uğraştık yarın su aktıktan sonra getireyim der askerler oğullarını kaçırarak diye kabul etmezler. Su Akdere’deki gerize gelmiştir. Ertesi gün dualarla çeşmeden akışı beklenecektir. Askerler dinlemezler götürürler. Osman ve Mehmet suyun akışını göremezler. İkisi de şehit olmuştur. Derginin daha önceki sayılarında Sevil Ertaş tarafından yazılan bir hikâyesi yayınlandı.

Halil askere gider bir müddet sonra tebdili hava ile köye gelir kapıyı açınca ana seslenir ses çıkmayınca “anam ölmüş” der. Hacı Bekir ölen hanımının yerine Apalızade İsmail Efendi’nin dul hanımı Meryem ile evlenmiş o da ölünce Pannen Ayşe nine ile evlenmiştir. Kardeşleri Osman, Mehmet, Mustafa, Fatma, Abdullah ve tek hayatta olan Kübra’dır. Halil, Meryem’in vasiyeti üzerine evlilik çağında olmasına rağmen beklemiş otuz üç yaşında Apalızade İsmail Efendi’nin kızı Hayriye ile evlenmiştir. İkisinin büyüyen çocukları Emine, Eşraf, Hayrettin (Mustafa), Meryem Hanım, Ömer, İsmail, Ayşe’dir. Eşraf genç yaşta ölür. Şu anda hayatta kalan Allah ömürler versin Ayşe’dir.

Dedem Halil çok güçlü çok hızlı yürüyen çok çalışkan yeniliklere açıktı. Çatalçam’da babasıyla kırk dönüm bağ dikmiş bağ belleyenlerden Hıllıklan Gösün nene biz bağ bellerdik Halil çubukları gölür, sırtındaki göyneğin üstünden köpükler çıkardı. Daha sonra ovada bağ olmaz demişler mezarlık altından altı dönüm bağ yetiştirmiştir. Köyde ilk elmayı diken dedemle Dervişlerin Hacı Mustafa dayıdır. Çivril ile aynı zamanlarda dikilmiştir. Onlar soğuk hava deposu yaptı elmayı değerlendirdiler bizimkiler ise siyasi itiş kasıyla yılları geçirdiler. Elmayı ziraatçıların tarifi gibi dikmek istedi. Köse Osman amca “bizim suyumuz yok accık derin dikelim” dedi. Dedem ziraatçıların değdiği gibi dikti. Yazın Nasıflan çeşmeden Batıllan Hacı Ömer amcanın at arabasına iki varil koyduk ben ve anam gümül ile bize de on fi-

Terbilerin kahve önünde bir sağdıç durma

dan vermişti su taşıdık. Ömer amca ile anam ahardan tenekeyle varillere varilden tekneyle ağaçların dibine döküyorlardı. Gümülleri bizim ağaçlara döküyorduk. Dedem iki çapa bir su yerinedir diye ağaçların dibini etrafını çapalatırdı. Elma ağaçlarının dördüncü senesinde ilk defa dürüdü. Yayan gidemiyordu. Anam eşeğe bindiriyordu elma tarlasını gezdiriyordu. Ziraatçılar iki cins verdik amca demişler. O iki dürüyen küçük elmayı heyecanla takip ediyor kırmızı mı beyaz mı olacak diye merakla bekliyordu. Bir gün öğle namazında orta camide cemaatten biri “Hacı ağa elmalarında iş yokmuş demiş koparıp yedim demiş. O da kızmış “Ay ağam büyüse de ne olduğunu görseydik de öyle yeseydin” demiş. Ertesi sene mayısta rahmetli oldu elmaların ne olduğunu göremedi. Ama biz elmayı hem yedik hem hayır ettik. Ondan görüp yetiştirenler para da kazandı.

Amerikan başkanı Eisenhower mektup yazmış karşılığı gelmiştir ama su anda elimizde yoktur.

Dedem Türkçeyi Latin harfleriyle okuyup yazardı. İstanbul’a, İzmir’e, Denizli’ye kendisi giderdi. İzmir’e fuara gittiğinde teşhir yerlerini gezer yenilik ne yapılıyor bakardı. Fuarda gördüğü kuluçka makinesinden esinlenerek Kuyucaklı Hamzalı ustaya eni boyu yüksekliği

bir metre olan içi iki kat olan tahtadan bir küp masa yaptırdı. Masanın bir tarafında kapak üstünde bir delik vardı. İçeriye termometre koydu içinin sıcaklığını gaz lambası sağlıyordu. Çıkan is küpün deliğinden çıkıyordu. İki sefer yumurtaları kuluçka makinesine yatırdılar civciv çıkmadı yumurtalar cılk çıktı. Bir daha deneme yapmadı.

Dedem ölünceye kadar su düzenli aktı. Bozuldukça tamiriyle uğraştırdı. Konu komşu toplanır tamir ederlerdi. Hatta birinde bende vardım. Mahalleden başkaları da vardı. Asar’da derede karşıdan karşıya geçen tahtadan su borusu bozulmuş suyun yarısı yere akıyordu. Tamir ettik yemek için patlıcan çentmesi için patlıcan biber domates üttüler. Ama bıçak unutulmuştu. Dedem “Emine kızım dilikli çanakla soğanı kes domatesi patlıcanı gıy” dedi. Kadın erkek on kişi vardık. Keyifle yedik. Çünkü hem suyu tamir etmiştik hem de konu komşu bir arada yemek yedik.

Altmışta Weber marka radyo alındı. Hayrettin dayıma İzmir’den bir kendilerine bir bize radyo getirtti. İsmail dayımla dedem tarak yapıyordu onlar kendi paralarıyla aldılar babamla anam da bize anamın halı parası katkısıyla aldılar.

Dedem radyodan ikinci namazından sonra Kur’an’ı Kerim dinlerdi. Ajans saatlerinde öğlen bir haberlerini akşam yedi gece on bir hiç kaçırmazdı.

Planda evinin önünden sekiz metre yol olduğunu duyunca reis İsa Tunçbilek’in yanına gitmiş “Ese ağam ben sana kötülük yapmadım sen neyin intikamı ile benim evin önünden yol geçirdin” demiştir. İsa Tunçbilek “Yaptık ama üstünü çizdik” demiş ise de on yıl önce oğlu Tuncer belediye başkanıydı planda hala yol duruyordu. Siyasi işlerdi.

Garük pazarında siyasi propaganda yapılırken Hüdaî Oral’ın yakasına yapışmış “Bizi bize bırakın yeter artık!” diye bağırırmıştır. Bu olayı Hacı Tahir abi anlatmıştır. Yine Hacı Tahir abi “Garük bazarı günü Garük’ün dışına çıkıverdim bir dönüm önümde Halil ağam gidiyor, askerden yeni geldiydim şimdi yetişirim dedim fötr şapkayı eline bir aldı köye meyit taşına geldik hala aramızda bir dönüm vardı.” Dedi.

Dedem rahmetliyi hiç küfrederken duymadım. Çok kızarsa “Behey herif” derdi.

Aklım ermeye başladığı zamandan hatırlatıyorum dedem beni konuşturur anama da: “Emine bu çok akıllı kelli felli adam olacak” dermiş. Anam rahmetli hergün giderdi. De-

dem benim elimden tutar beni pazar yerine götürürdü. Ben dedemden ne istesem alıyordu. Biraz büyüdüğümde ben ona el ulaşı olmuştum. Pazarda sepeti ben taşıyordum. Bize ayrı kendisine ayrı alıyordu. Pazara giderdik bazı alandan bazarı dağıtırdık. Çevre köyden gelenler ve köyden arkadaşlarıyla konuşurken pazar dağılırdı. Hacı anam rahmetli de kızardı. Garük pazarına gittiğimizde önce bir kilo bazar ekmeği alır karnımızı doyuruyorduk.

Yazları koca kapının içinde tarak yontardı. Gılsa bardağını çeşmeden doldurur gelirdim emziğini ağzını değirmeden suyu havadan diker öyle içerdi yarısını içse yarısı üstüne dökülürdü. Çalışırken Kuran okur ilahi okurdu. Öğle ve ikinci namazlarından sonra ise mutlaka eline Kur'an- ı Kerim'i alarak seccadenin üstünde okurdu. Benim ilk Kur'an-ı Kerim hocamdır. Kur'an- ı Kerim'i açtı bir ayeti okudu üç kere tekrar etti sen oku dedi. Aklımda kalan son kelime "la yüminun" idi. Ben ayetin başında ilk onu okudum. Böylece üç gün uğraştık. "Kızım bu Zühtü hocaya gitsin" dedi. Anama ise "Kızım kalın kafalı bu olcek gibi değil " demiş. Müftü olan Ömer dayıma da aynısını yapmış sonuçta dayıma bu şekilde öğretmiştir. Ömer dayım bu şekilde öğrenmiş olmasını kendisinin daha büyük yaşta öğrenmiş olmasına bağlardı.

Anam rahmetliye yorgan dikmesini öğretmiştir. Babam rahmetli olduktan sonra da "Kızım dünyanın binbir türlü hali var yorgan dikmesini güzel öğren bu seni geçindirir demiş Denizli'deki yorgancılardan ipekli çeyiz yorganı dikmesini göstermeye getirmiştir. Anam yıllarca yorgan dikerek evin geçimini sağlamıştır. Bana Kızıllhisar'a giderken beş lira Acıpayam'a giderken on lira veriyordu. Amcam rahmetli de aynı Kızıllhisar'a giderken beş Acıpayam'a giderken on lira veriyordu.

Denizli ve İzmir'deki beton evleri görür "Yarabbi hazinen çok geniş bize de ver de bizde böyle güzel evler yapalım" derdi. O zamana göre köydeki evi de çok güzeldi. Evin önünde dört metreye dört metre yümelik vardı. Zaman zaman bu memleket kuru ilerlemesi yok gitmeli buralardan dese de hacı anamı ikna edememiştir. Yine de 1955 de bisiklet tamiri için Çınar'da bir dükkân kiralamışlar sinekten ve sıcaktan duramamışlar geri dönmüşlerdir. Çocuklar kurtulsun dermiş iki büyük kızı köyde kalmış dört çocuğu gurbete gitmişlerdir.

Çocuklarının hastalığının belini büktüğünü söylerdi.

Halil Altıntaş

Mahallede kavga eden gelin kaynana veya komşu olduğu zaman ona gelirlerdi o da şerbet dağıtın der her iki tarafı dinler sonra nasihat eder büyükler affedecek küçükler ağzını tutacak derdi. Sonra üzüm getirin iğde getirin derdi yenilirdi. Misafirler gitmek için izin istediklerinde hadin bir şerbet daha dağıtın bakalım derdi. Şerbetleri dağıtma görevi benimdi.

Bahçe yaz kış sebze meyveyle doluydu.

Terbioğlu'nun kahvesinin köşesine çömer pazar yerine bakardı. Yanında torunları olurdu. Kahvehane bilmezdi. Çok konuşuyorlar zemmediyorlar derdi.

Manevi yönden ise Nazillili Şeyh Ali efendinin arkadaşıydı. Ondan bahsederdi. Denizli'ye geldiğinde de zaman zaman Kepenekci Osman efendi'yi ziyaret ettiğini harf inkılabında sakladığı kitapları Hacı Dinçer'e sattığını Ömer dayım söylemişti.

Arif Hocayı takdir eder Hafız İbrahim amcaı severdi. Genellikle Orta camiye giderdi. Birgün Hafız amca teravîh namazında rahatsızlanmış bakmış arkasında biri var dedem ikinci safta dedem oradaki geçsin deyince Halil efendi gel dediysek geleceksin demiştir. Dedem camide olduğunda Hafızın arkasına geç derlermiş.

Hac da hastalanmış.

27 mayıs 1967 de rahmete kavuştu.

Vefat edenlere Allah rahmet eylesin mekanları cennet olsun.

Mustafa Nadir ÖNAY

DEDEOĞULLARINDAN MEHMET DOĞAN USTA İLE KONUŞMA

Bize kendini tanıtır mısın, kimin çocuğusun, kimlerden sin, kaç tarihinde doğdun, bu işi nasıl öğrenmeye başladın, çocukluğundan başlayarak anlatır mısın?

İsmim, Mehmet Doğan. 1970 yılında Yatağan'da doğdum. Yatağan'dan hiç ayrılmadım. 1970 yılından beri Yatağan'da ikamet ediyorum. Babama Dedeoğlu Mustafa derler. Doğma büyüme bu işin içinde yetiştim. Babam bu sanatı yapıyordu, uzun süre devam ettirdi. Emekli oluncaya kadar yaptı. Emekli olduktan sonra 2002 yılında bize devretti. Vefat etmeden önce zaten işi bırakmıştı. Biz devralmıştık. Orta okulu ikinci sınıfta bıraktım, bu işe başladım. O zamandan beri devam ediyorum.

Çıraklığa kimin yanında başladın, ilk ustan kim, hangi aletleri kullanıyordun, hangi siyle başladın, neleri peş peşe öğrendin?

Şimdi ailede olduğu için, atölyemiz evimizin önünde olduğu için, her aşamasını dakika dakika gördük. Okurken de çalıştık. İlk okuldan itibaren elimiz çekiç tutmaya başladığından beri, siz okuyun zanaat sahibi olun demediler bize. Okul arasında bile, öğlen yemek molasında bile tutabildiğimiz yerinden işe başladık. İlk zamanlar tabi kemiği ütme-
kte yardımcı oluyorduk. Kemiği ütüyorduk, veriyorduk. Babamgil yontma, doğrama işlemlerini yapıyordu. Biz zaman sonra kendimiz yapmaya başladık.

Ne zaman kendi başına yapmaya başladın?

Bu işlere çok hevesli olduğum için babamgilden arta kalan zamanda da kendime de yapmaya çalışıyordum. İlk okul beşinci sınıftan sonra kendim bıçak yapıp satabiliyordum, satmaya gidebiliyordum. Bu sanata çok sevdiğim

için öyle başladım. Uzun zaman abimgille, babamgille beraber çalıştık. Daha sonra abimgille ayrıldık. Ben askere gitmeden önce kendim çalışmaya başladım.

Askerlikte iki sene ara verdik, sonra tekrar başladık. Ama bizim sanatta bir zaman durgunluk oldu. Bu durgunluğun sebebi de ne bileyim, pazarlamasında mı diyelim nasıl oldu diyelim? Bir durgunluk yaşandı. O dönemde yedi sekiz yıl kadar bir ara verdim. Başka işler yaptım.

Tekrar nasıl başladın?

Sonra internet olayları çıkmaya başladı. İnternette daha çok kişiye ulaşabiliyorsun. Bıçak yaparken videosunu çekip internete koyduğun zaman seni dünya seyredebiliyor. Bu sayede tekrar mesleğe başladık. Allah'a şükür şimdi çok iyi konumdayız. El sanatı yapıyorum, sadece el işçiliği yapıyorum. Herhangi bir makine-
de kestirip, biçtirip, döktürüp o işlere hiç girmedim. El sanatı olarak devam etmek istiyorum. Nasip olursa da bundan sonra da yine aynı olacak. El sanatıyla devam etmeyi düşünüyorum.

Bu sanatın Yatağan'daki kökleri hakkında bilgin var mı, nasıl, nereden gelmiş?

Yatağan Baba getirmiş bu sanatı. Yatağan ismimizi de oradan alıyoruz. Yüzyıllarca önce gelmiş. Halen öyle devam etmekte. İyi ki de getirmiş. Getirenden Allah razı olsun. Derler ya sanat altın bilezik. Bize bir altın bilezik bırakmış. Biz de o bileziği kolumuzdan düşürmemeye çalışıyoruz. İn-

“Yatağan Baba getirmiş bu sanatı. Yatağan ismimizi de oradan alıyoruz. Yüzyıllarca önce gelmiş. Halen öyle devam etmekte. İyi ki de getirmiş. Getirenden Allah razı olsun. Derler ya sanat altın bilezik. Bize bir altın bilezik bırakmış.”

şallah da öyle olur. Bizden sonrakiler de böyle devam eder. Oğlum var, o küçük şimdi. Eli de yatkın aynı benim gibi. Ben de dersten arta kalan vakitlerinde, yaz tatillerinde yanımda tutuyorum. Özellikle tutuyorum ki yapmasa bile gözüyle aldığı bir zaman yeter. İnşallah okur bir yerlere gelir. Okursa da memur bile olsa mesai sonrası bu işi yapar, sanatımızı öldürmez inşallah. Yani öyle düşünüyorum. Oğlan da bir sanat sahibi olsun düşünüyorum.

Eskiden bu sanatı iyi yapan ustalar kimleri bilirsin, kimlerden söz edilir?

Eskiden bu sanatta söz edilen çok değerli amcalarımız, dedelerimiz varmış. Hepsi de nur içinde yatsın, çok iyi insanlardı. Sonuçta el emeği, alının teri ile bu işleri yapmışlar. Kara Bey gibi, sonra Hacı Mehmetlerin Hacı Hakkı amca gibi. Babam da onun çırağı. Böyle zanaatkar insanlar çokmuş. Salıfların Süleyman dayı gibi. Birçok ihtiyaç amcaları gördük. Onlar daha bir başkaydı. Onlar daha bir zorlukların içinde bu işi yaptılar. Şimdi biz geriye dönük olarak, sustadan değişik, eskiden kalma şeylerden değerlendirip de sanatı aynı şekilde devam ettirmeye çalışsak da eskiden mecburiyetten o işleri yapıyorlarmış. Şimdi ki gibi çok çeşitli çelik bulma şansları yokmuş. Tren raylarından, sonra atık demirlerden yani çelik vasfı yüksek olan güzel olan demirlerden bir bıçağı yapmak için günlerce döverlermiş. Dövmek gerekiyormuş.

Diyelim ki iki santim kalınlığında atık bir demir, bunu güzel bir çelikten bıçak yapmak için çeliğin kalınlığı üç milim ya da dört milim olması lazım. Kesici bir bıçak olursa. Tahra, nacak gibi şeyler olursa kalın malzemeden olur da çelik bıçak olursa en kalın beş milim olur, kurban bıçağı. Beş milimden kalın olursa çalışması biraz zor olur, çok güzel çalışmaz. Ama üç milim, iki buçuk milim gibi bir kurban bıçağı çok güzel çalışır. Haliyle çok uzun dövüldüğü için daha güzel yoğrulmuş bir malzeme çalışması daha randımanlı olur. Masata güzel gelir.

Eskiden nasıl çalışılırdı?

Şimdi iki santim bir hurda demir bulmuşlar. O iki santim demiri kesip dövüp de yapması üç milime indirmesi haliyle çok zor. İki kişi dövüyordu eskiden. Birisi karşı çekici, birisi usta normal çekiç ile döver. Haliyle çok zordur. Zor bir işlemden geçiyordu. Şimdi kolaylaştı işler. Şimdi istediğin çeliği bulabiliyorsun. Telefonlar, internetler yaygınlaştı. Dünyanın öbür ucundaki çeliği görebiliyorsun, vasfını öğrenebiliyorsun, nasıl çelik verilebileceğini öğrenebiliyorsun. Benim çıraklığımdan beri hâlâ devam ettirdiğim şey; bir çeliği aldığım zaman önce bir kısmını kesip çeliğini denemek suretiyle çeliğin özelliğini öğrenebilmek.

Eskiden böyle öğrenebiliyorduk. Ama şimdi makinalarda çok kolay öğreniliyor. Ben hâlâ aynı şeye devam ediyorum. Bir çelikten bıçak yapacaksam önce çeliğin bir kısmını kesip kendim burada çelik veriyorum. Çelik hangi yağda pişti onu deneyerek o şekilde devam ediyorum. Eskiden babamgilin ya da ustalarının yaptıkları şey yine aynı şeydi. Hatta ben bazen duyuyordum ki; Karahöyük'teki çeşmeden akan su ile çelik daha güzel oluyor diye Karahöyük'ten su doldurup gelenleri bile duydum babamdan.

Bir özelliği mi var acaba suyun?

Artık oranın suyunun biraz daha kireç derecesi düşük mü oluyordu yoksa ortam olarak yosunlu bir ortamdan geldiği için daha çok süzülerek daha saf bir su haline mı geliyordu? Orasını bilmiyorum da yalnız öyle anlatırlardı. Suyun bile hangi sudan çeliği aldığını onu bile takip ederlerdi. Eskiden şimdiki gibi mahalle arasında bir çarkçı bir bileyici yoktu. Şehirlerde bile şimdi her sokak başında aşağı yukarı bir bileyici, bir çarkçı bulunuyor. Ama eskiden böyle değildi. Eskiden böyle yağ taşında tırpanını, tahrasını, çakısını, bıçağını herkes kendisi biliyormuş. Şimdi o yüzden de bıçağı alan kişi önce bir ustasına bakarmış. Yani sıradan bir bıçağı hiç kimse almazmış, bilemek çok sıkıntılı olduğu için, şimdi eline aldığı bıçağı hiç bilemeden üç ay, beş ay kullanabiliyorsa o ustayı arkadaşına da tavsiye eder, komşusuna da tavsiye eder. O tavsiyelerle ustalar bir yerlere geliyor. O ustaları da şimdi yakalamak çok zor. İnşallah bizler o yolda devam ederiz.

Bize kullandığınız malzemeleri anlatır mısınız, ne işe yarar, neleri kullanırsınız?

Şimdi önce kemikten bahsedelim isterseniz. Sap aşamasından bahsedelim. Bir kemik bundan yıllar önce erkek boynuzundan daha güzel olur derlerdi. Camız boynuzunu tercih ederlerdi. Erkek boynuzunu aldığın zaman eline önce

güzel bir testere olacak. Tabi eskiden şimdiki gibi motorlu testere olmadığı için mengeneye kısıtıp bir testereyle biçilir. Testereyi tanımak lazım, dişleri güzel olması lazım, çetresi güzel olması lazım testerenin. Ondan sonra biçtikten sonra mengeneyi ısıtmak lazım. Isıtmanın da her aşaması farklı. Ocakta kömürde ısıtılır bu. Isıtırken içini çok ısıtırsan mengeneye düzeltirken kısaçta o tarafa biraz fazla yüklendiğin zaman kopar. O yüzden dıştan ısıtman lazım. Kısacın güzel olması lazım. İyi kavraması lazım kemiği. Bunlar hep bir özellik bir ustalık meselesi. Her kısaçta kemik doğrulmaz. Her ustura ile de kemik yonulmaz. Usturasını da kendin yapman lazım çeliği güzel olması lazım, kemiği güzel kesmesi lazım. Güzel kesmezse kemiği iyi ısıtmadığın zaman tekrar tekrar uğraştırır. Kısaç, ustura, bizim suntırâç dediğimiz ustura aletimiz. Sonra mengenenin güzel olması lazım, ağzı güzel tutması lazım. Böyle kısaç, suntırâç, mengene, bu işlemleri yaptıktan sonra, doğrulttuktan sonra tekrar kemiğin arası güzel bir testere ile biçilir.

Kemik arası bıçağın kalınlığına göre biçilir. Biçildikten sonra bıçak içine yerleştirilir ve tersin edilir. Bizim zamanımızda yandan çevirmeli matkaplar vardı. Şimdiki gibi elektrikli değildi. Demiri önce bir örste noktayla delinirdi. Delgiyle delinirdi. Tabi yandan çevirmeli matkap bizim şimdiki matkaplar gibi çeliği delmez. Delmediği için önce bir nokta yapılır. Noktanın arkasından altında delik demir, üstünden primle vurulur. Bıçak delinir. Bıçağın deliğine göre saplık delinir. Saplığı yandan çevirmeli matkap deliyordu. Deldikten sonra güzel bir perçin edilir. Kafası güzel şişirilir. Sonra egeleme işi olur.

Sonra güzel eğen olacak, ege ile sapını güzel eğelersin. Eline rahat otursun, kullanıcı elinde kayma yapmasın. Kullanırken elini uzun süre, kasaplar şimdiki gibi değildi. Hep bıçağa kuvvet yani ne kadar bıçağın güzel olursa o kadar çok iyi. Eskiden biliyorsunuz hayvan da çoktu. Hayvan çok olduğu için çok kesim oluyordu. Kasaplar da eline güzel oturursa ustayı sever. Ustanın malını tavsiye eder.

Saplık kemiğinden sonra nasıl ilerliyor iş?

Saplık kemiğini işledikten sonra, çelik zaten döverek yapılyordu. Çelik güzel körük ocağında kızdırılır, karşı çekici ile birisi döver, usta kendi çekiciyle döver. Altındaki örs, güzel bir örsün olması lazım, o da çok önemli. Babam Aydın'dan örs getirmiş. Orda kasapta güzel bir örs varmış. Buradan örsü götürmüş. O zamanın şartıyla arabada yok o zaman. Nasıl götürdü bilmiyorum. Örsü ta oradan değiştirmiş gelmiş. Oradaki gördüğü örsü buraya getirmiş. Örs güzel olacak ki çekici vurduğın zaman bıçak güzel otursun. Döverken de şimdiki gibi kaba saba değil, bıçak neredeyse kesecek hale gelirdi.

O kadar güzel döverlerdi ki ağzı çok incelir, tam şeklini alır. Ki bıçağın yüzü rahat olsun kolay olsun diye her şey çekiçten, örsten çıkardı. Örste çekicinin arasından çıkardı.

Sürtme nasıl oluyor?

Önceleri gaz motoru varmış ben onu görmedim. Benim çocukluğumda varmış, gazla çalışıyormuş. Bir kayışla mile aktarılyormuş. Milden taş bağlanıp taşta sürtölüyormuş. Ondan önce bizim çarkımız da varmış, bir odanın içindeymiş burada. Hem bir göz odanın içinde hem oturulmuş hem de çalışılırmış. Çarkın da ben bu evi aldıktan sonra yerini değiştirdim. Büyük bir şeyi varmış çarkın dönerken duvarı oymuş. Çarkı birisi çevirmiş, çarktan bir kayışla mile aktarılmış, sonra gaz motoruna geçilmiş. Gaz motorundan sonra elektrik motorları, bizim burası başka köylere bakınca şanslıymış. Bizim buraya elektrik çok önce gelmiş. Köyün altında motorlar varmış. Motorlar mazotla çalışıyormuş. Köyde elektrik öyle üretilmeye başlanmış. Birçok köyde elektrik yokken burada sanatın tesiriyle ve büyüklerin gayretiyle biraz daha önce gelmiş elektrik. Elektrikli motorların döneminde başladık biz. Gazlı motorun sadece atıldıktan sonrasını gördük, çalışırken görmedik. Ben çalışmaya başladığımda elektrik motorları vardı. Biz o eski zorluğu görmedik.

Bu iş burada nerelerde yapılır? Evlerde mi, atölyelerde mi?

Bundan otuz, otuz beş sene önce benim aklımın erdiği, bu işlerin yapıldığı zamanlar her evin altındaydı. Herkesin evi bir ya da iki göz oda evin altı, biz hane altı deriz. Altı açık üstü gene açık, mesela şimdi dört oda ev oluyor ya ön tarafı açık arkasında iki oda var, o açık yerde yapıldı bu işler. Ev altı, hane altı denir, öyle yapılyordu önceden. Sonra evin bahçesine çıktı, dükkanlar, atölyeler evin bahçesine çıktı. Şimdi daha da büyüdü. Herkes boş bir araziye götürüp orada yapıyor. Bizim gibi küçük esnaflar evinin bahçesinde, evinin altında, bir odasında öyle devam ediyor şu anda.

Yatağan'da çok mudur böyle ev atölyesi?

Çoktur, hemen hemen her evde atölye vardır, herkes yine devam ediyor. Şöyle sokaktan yürüdüğün zaman her evden bir ses gelir. Çekiçle çalışıyorsa çekiç sesi, elektrik motoruyla çalışıyorsa motor sesi, mutlaka sokakta gezerken bir ritim duyulur yani.

Bu işi yapan ailelerden, sülalelerden bahsederseniz, kimler yapıyor?

Şu anda Ak Bekirler var, Molla Bekirler var, Hilmiler yapıyorlar. Daha pek çok aile bu işe devam ediyor.

ANKARANIN ÜÇ ATLISI

-Bölük Pörçük Anılar-

**“Yıl 1969
mevsimlerden
sonbahar. Afyon’da
başlayan soğuk
Ankara’ya kadar
bizi takip ediyor.
Otobüsten
inenlerde bir
koşuşturma sürüp
gidiyor.”**

Yıl 1969, mevsimlerden sonbahar. Afyon’da başlayan soğuk Ankara’ya kadar bizi takip ediyor. Otobüsten inenlerde bir koşuşturma sürüp gidiyor. Kimi-si hamal arıyor, kimisi taksi, kimisi de bulamadığı valizini arıyor. Ben elimde küçük bir çanta, taksiciye yaklaşıyorum. “Kızılay Sümer sokağa gideceğim, ne kadar?” diye soruyorum. Evden tembihliyim, beş liradan fazla verme dediler. 10 liradan götürürüm diyor, taksici. Ben 5 lirada ısrar edince, o zaman bir iki yolcu daha alırım diyor. Ben de beni gideceğim yere götür de kimi istersen götür diyorum. Bu, Ankara’ya ilk gelişim. Hiçbir yeri tanımıyorum. Aldığı iki üç müşteriye dolaşırken indirdiği için taksici ile ikimiz kalıyoruz.

Bana Bursa mitinginde Demirel’in arabasını nasıl solladığını anlatıyor. “Bursa mitinginde gidiyoruz. Arabanın burnunu geçiyorum, ayıp oluyor. Geriliyorum. Ama yine de canım durmuyor, gaza basıp yeniden geçiyorum.” Derken, sen nerede inecektin ağabeycim diye sordu. Ben de Kızılay Sümer sokakta dedim. E oradan 3 kez geçtik yahu, dedi. Ben de Ankara’ya ilk kez geldiğimi, hiçbir yeri bilmediğimi anlattım. Böylelikle, Ankara’da ilk anımı yaşamış oldum.

Ankara’da dışarıdan gelen Yatağanlılara genellikle 3 köylü kişi; Hacıkeylerin Gündüz abi, Hacıkeylerin Mustafa Kaya ve Hassünlerin Mümtaz abi yardımcı olurdu. Sonradan Remzi amcam milletvekili seçilince o da uzaktan da olsa yardımseverler ekibine katıldı.

Bir gün Ziraat Fakültesinden Site Yurduna gidiyorum. İller Bankasının yanından geçerken

amcama uğrasam mı uğrama-sam mı diye düşünürken Yatağan’dan iki üç kişinin otobüs durağında beklediğini gördüm. Hemen arabadan indim. Selam verip hoş geldiniz dedim. Amcamı arıyoruz, yorulduk, dediler. Önlerine düştüm. Onları amcamın odasına götürdüm. Onları Remzi amcaya getiren şeyin ne olduğunu ben de merak ediyorum. Bu sebeple ben de odadan çıkmadan bir köşeye ilişiyorum. Ekibin içinde, Hacı Eyüp (Eyüp Yıldırım), Mehmet Karaman, Ramazan Dönmez var. Mehmet Karaman anlatıyor. “Biz hep beraber trenle geliyorduk. Bu arada kondüktör (bilet kontrolü) geldi. Yolculardan birisi biletini gösteremedi. Bilet almıştım da düşürmüşüm herhalde bir arayayım dedi. Eyüp dayı oradan müdahale etti. “Ne yalan söylüyorsun, bilet almadığını ben biliyorum. Biletsiz bindin, ilk kontrolde saklandın. İkincide saklanamadın.” Adam da “Sana ne oluyor, sen ne karşıyorsun” derken kavga alevlendi ve yumruklaşmaya dönüştü. Bu arada Hacı Eyüp dayı, elindeki şemsiyeyi adamın kafasına salladı. Adam da şemsiyeden korunmak için kafasını geriye çekti. Fakat bu sefer şemsiye gözüne geldi. Ve adam gözüm gözüm diyerek kendisini yere attı. Gerçekten de kanaması vardı. Araya girenler oldu, yaralıya her türlü yardımın yapılacağı, zararının giderileceği konusunda polisi ikna ettikten sonra yaralıyı da alarak oradan ayrıldık. Sana geldik. Bu duruma çare bulursan sen bulursun.” Remzi amca “Yahu Eyüp, adamın biletinden sanane” dese de Eyüp dayı fikrinde sabit. “Yalan söylüyor Remzi bey, koskoca adam gözümün önünde yalan söylüyor, ben buna dayanabilir

Mümtaz Şenel ve babası Abdurrahman Şenel

miyim” Remzi amcam, kahkahalarla gülüyor. Bir ara gülmesini kesip Eyüp dayıya, senin bir de bakkal maceran vardı değil mi diye soruyor. Eyüp dayı kızıyor, o da hak etmişti, hak ettiğini verdim, diyor.

Sonradan köyde öğrendim. Eyüp dayı bakkallık yaparken müşterinin birisi huysuzluk etmiş. Eyüp dayı terazinin gözünde bulunan okkalı adamın kafasına geçirmiş. Hele bereket beyin bölgesine darbe gelmediği için adam ölümden dönmüş. Remzi amca, Eyüp dayıya bu hatırasını hatırlatıyormuş.

Eyüp dayı bana da senin dayın (Muhsin Karaca) da çok yamandır fakat benden korkardı, dedi. Allah hepsine rahmet etsin, hepsinin mekânları cennet olsun.

Ankara’da bir diğer Yatağanlıdan bahsetmiştik, Hacıkeylerin Mustafa Kaya. Memuriyet hayatı genellikle Ziraat Bankasında geçen Mustafa amca, memuriyetinin son yıllarını Ankara’da geçirmiştir. Oldukça kilolu, yanakları kırmızı kırmızı, tatlı bir insandı. Köyden genellikle hastane için gelenler, kalacak yer bulamayanlar Mustafa amcalarda konaklardı. Erdal, Ersan ve Mehmet isimli üç oğlu, Nurten isimli bir kızı vardı. Erdal en son Bayırdırlık Bakanlığında Genel Müdür yardımcısı olarak çalıştı. Kendi çabalarıyla bu mevkiye kadar yükselen sevgili arkadaşım genç yaşında bir kalp kriziyle hayatını kaybetti. Allah rahmet etsin, mekânları cennet olsun. Erdalın küçük kardeşi Mehmet de çeşitli ilçelerde kaymakamlık görevinde bulundu.

Son olarak Mümtaz Şenel. Mümtaz abi Hassünler sülalesinden Abdurrahman Şenel’in

oğludur. Abdurrahman Şenel yine Hassünler sülalesinden Molla Yusufun küçük kardeşi Mehmet Ağanın oğludur. İlk hanımından Kemal, Mümtaz, İsmet ve İskender olmak üzere 4 erkek çocuğu Ayşana adında bir kızı vardır. Bu evlatlardan Kemal, Acıpayam Orman İdaresinde emekli olup orada kalmıştır. İsmet, Denizli Ziraat Müdürlüğünde çalışmış, rahmetlik olmuştur. İskender ise, kardeşlerden, köy halkı tarafından en az tanınanıdır.

Ben kendisini oğlu Mehmet’in düğün töreninde Ankara Cebebi sinemasında yaptığı törende görmüştüm. O törende milletvekili olarak Remzi amca, sanatçı Özay Gönlüm (yeni meşhur olduğu yıllardı), İskender abinin babası Abdurrahman dayı ve Yatağandan ve Ankara’da bulunan Yatağanlılardan epeyce kalabalık bir grup katılmıştı. Abdurrahman dayı ve Özay Gönlüm karşılıklı atışmalarla izleyenlere hoşça vakit geçirttiler.

Abdurrahman dayı aynı zamanda iyi bir hatip idi. Çok sert geçen belediye başkanı seçiminde güzel konuşmalar yapardı. Bir keresinde Karabeylilerin Hüseyin amca onu tek dişi kalmış canavarlıkla suçlamıştı. Abdurrahman dayı hemen cevabı yetiştirdi. “Hayvanları cennete alırken kapıda yoklama yaparak içeriye alıyorlarmış. Sıra leyleğe gelince, lak lak lak demiş. Bir daha sormuşlar, gene lak lak lak demiş. Sen o leylek gibisin, lak laktan başka bir şey bilmezsin.” Bu atışmalar içinde çok güzel satışmalar, takılmalar vardı. En son Belediye Başkanı olan arkadaşım Tuncer Tunçbilek’e bu konuda belediyede bir kayıt olup olmadığını sordum. Maalesef cevap olumsuzdu. Yoksa bu konuşmaları bir yazı haline getirmeyi düşünmüştüm.

Mümtaz abi derken konuyu dağıttık. Mümtaz abi, “yiğidin iyisi biraz deli olur.” kalıbına uyan bir kişilikti. Ne zaman ne yapacağını kestiremezsiniz. Ama sevdiğini gerçekten sevdi. Yalan dolan, kıvrıma işlerine akli ermezdi.

Remzi amcanın vefatından 4-5 gün sonra Mahmut abiyle amcamın evine gittik. Bir iki saat oturduktan sonra ayrıldık. Kapının önünde bir kişi kapının yanına geliyor tekrar dönüyor ve bu şekilde sürekli gelip gidiyordu. Mahmut abi, bir bakınca bu adam Mümtaz abi dedi. Hemen yanına gittik. Abi ne yapıyorsun, hayrola dedik. “Yahu kapının zilineki Remzi abimin ismini silmişler. Zile basmaya elim varmıyor. Bir türlü giremedim, bir saatir buradayım. Sonunda gözyaşını tutamayarak bu kadar aceleye ne gerek vardı, dedi.

Remzi amca ile Mümtaz abi tavla oynardı ve kayıt yaptıkları defterleri vardı. Yılsonun-

da dökümü yapılan defterlere her oyun oynadıklarındaki neticeler işlenirdi. Remzi amca zaman zaman kazanmış gibi çarpı işaretini koyar, Mümtaz abiyi kızdırdı. Karşılıklı şakalaşırlardı.

Mümtaz abiden bir hatıra ile devam edelim. Bir akşamüstü Selami ve Mahmut abi ile Gündüz abinin dükkanında otururlarken Mümtaz abi çıkar gelir. Gerisini Mahmut abiden dinleyelim. “Bize doğru dönerek çocuklar burada mısınız, bugün daireden arabayı aldım. Eve arabayla gideceğim. Sizi de götürüyüm, bir yere ayrılmayın dedi. Bir süre sonra geldi, yola düştük. Çok hızlı ve seri araba kullanıyordu. Heyecanlı bir yolculuktan sonra eve vardık. Çocuklar yengeniz evde yok, yoksa ben sizi yemek yedirmeden bırakmazdım dedi. Biz de vedalaşarak ayrıldık. Bizde Naşit Altıntaş, Nurettin Karababa, Rahmi Akman ve Selami abiyle ben oturduğumuz daireye girdik. Naşit abi aşçıydı. O gün kuru fasulye pilav yapmıştı. Öğrencinin en sevdiği yemek olan kuru fasulyeyi de Naşit abi çok güzel yapardı. Zaten bizi bekledikleri için yemek gecikmişti. Hemen yemek hazırlıklarına başladık. 4-5 dakika sonra zil çaldı. Mümtaz abi kapıda Mahmut ile Selami gelsinler, yengeleri evdeymiş, ben yanılmışım. Abi yemeğimizi yemek üzereyiz, sonra gelelim desek de Mümtaz abiyi ikna edemedik. Aslında hepinizi götürmem lazım ama yengenizin hazırlığı o kadar yok. Mecburen Mümtaz abiye takıldık.” Sözüünü sakınmayan, verdiği sözden asla caymayan bir yapısı vardı.

Hacca gittiği zaman yüzlerce hacının öldüğü büyük kargaşada kalabalığın içinde kalmış, hemşire olan hanımının büyük çabasıyla ölümünden dönmüştü.

Bölükbörçük anıları Ankara’dan son bir hatıra ile kapatalım. Çanakkale’de çalışıyorum. Bir iş için Ankara’ya gelmiştim. Burada, Remzi amcamın eşi Münire yengeyi de ziyaret ettim. Münire yengem beni gördüğüne çok sevindi. Aman yengem, mahalleden bir kâğıt geldi, bunu halletmemiz lazım yoksa icraya gelecekler, dedi. Ben de telaşlandım, getir bakalım yenge şu kâğıtları görelim dedim. Mavili kırmızılı üç sayfa yazı, bunlar matbu evraklar. Borcun tamamı 45 lira. Ya yenge bunu yatırsan ne olur yatırmasan ne olur desem de inandıramadım. Tamam, ben yatırayım dedim, kâğıtları aldım. Tapu Kadastro Müdürlüğü yürüyüş mesafesinde olduğu için yaya olarak halledeceğim. Yengem olmaz, ben de geleceğim dedi. Yenge sen ne yapacaksın desem de her zaman sen mi olacaksın ben bu işi kendim öğreneyim diyerek peşime takıldı. Yürüme şansı yok. Bir taksi tuttuk. Tapu Kadastro Müdürlüğüne girdik. Girişteki bize

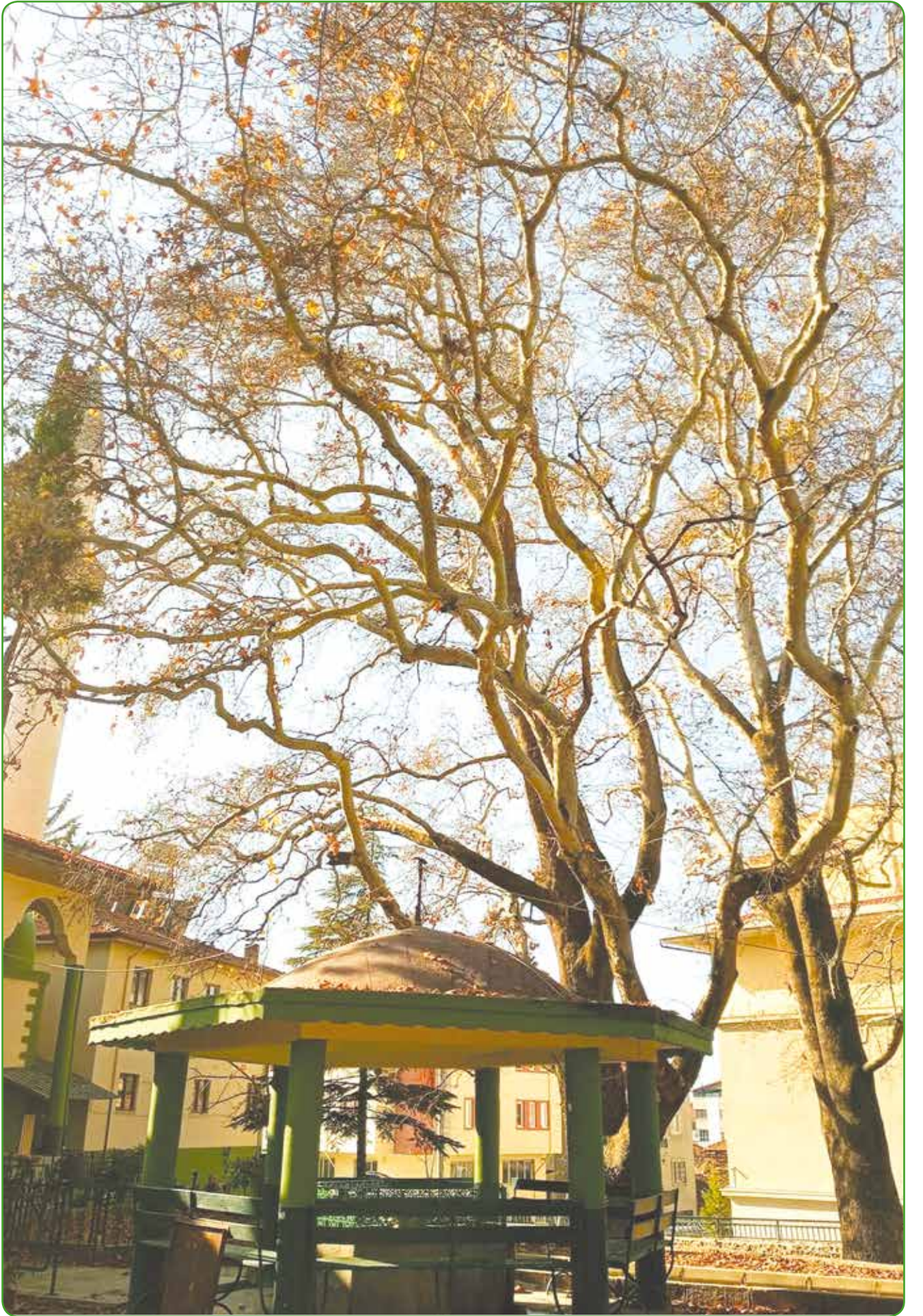
arşiv dairesinden dosyaları almamız gerektiğini söylediler. Arşiv dairesine çıktık. 7-8 kişi dağılmış, bir şeyler arıyorlardı. Mevcut masaların üstü dosyalarla kaplanmış, yetmemiş yerlere de serilmişti. Arşiv memuruna gittim, Tapu belgesini göstererek bu binanın dosyasını istiyorum dedim. Tamam, arkadaşlar arıyor. Sen de ara, dedi. Ben nasıl bulayım, dedim. Arşiv memuru da bana “Ben nasıl bulayım” dedi. Burada bir müdür falan yok mu diye sordum. Alt katta var dediler. Alt kata müdür beye indik. Müdür bey, haklı olarak arkadaşın bakamadığını, zaman bulamadığını, eleman yetersizliğinden dolayı vatandaşa arşivi açmak zorunda kaldıklarını söyledi.

Sonra, elimizdeki belgeyi alarak bilgisayarda inceleme yaptı. Sizin sokağı ikiye böldük, sizin apartman diğer bölüme girdiğinden işinizi Maltepe Tapu Müdürlüğünden halledeceksiniz, burada yapılacak bir işiniz yok, dedi. Bunlar olurken zaten öğlen olmuştu. Biraz dinlendikten sonra, yengem Maltepe Tapu Müdürlüğüne de gelmek istedi. Mecburen bir taksi tutarak Maltepe Tapu Müdürlüğüne gittik. Görevli arkadaşları bulduk. Tamam, sizin orası buraya bölündü ama evraklarınız henüz intikal etmedi.

Ancak, PTT defterine gelmiş olabilir, o defterden kendiniz arayın bulabilirseniz olayı çözeriz, dediler. Nihayet defterin 30. sayfasında ismi bulduk. İlgiliye götürdük. Tamam, şimdi oldu dediler. İlgili memur bize, sokağın bölünmesinden ve Kızılay Tapu Müdürlüğünden verginin buraya intikal etmesinden önceki kısmını Kızılay’a, kalanını buraya ödeyeceksiniz dedi. Dolayısıyla 45 liralık vergi borcunun 15 lirasını Maltepe Tapu Müdürlüğüne ödedik. 30 lirası için Kızılay Tapu Müdürlüğüne tekrar gitmemiz gerekiyordu. Yengeme baktım, ne olduğunu anlayamamıştı. Hemen cebimden parayı çıkardım, buraya ödememiz gereken tutarı lütfen kesin dedim. Ötekisini yine öderiz, dedim. Sonra yengeme dönerek, Yenge için rahat etti mi dedim. Tamam, yengem rahatladım dedi. Aşağıda elini öperek kaçtım. O kalan 30 liranın ödenip ödenmediğini hala merak ediyorum. Ben sormaya korkuyorum çünkü. Allah yengeme de sağlıklı uzun ömürler versin. Ölenlere de rahmet olsun.

Remzi Şenel

Yatağan Teke Müsellim Cami bahçesinden (Medrese Cami)

Foto: Osman Ünlü